สายใจธรรม

กว่าจะถึงวันนี้

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์

(ป. อ. ปยุตฺโต)

กฐินหก

สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม

๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๙

สายใจธรรม
กว่าจะถึงวันนี้

© สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

พิมพ์ครั้งที่ ๑ – พฤศจิกายน ๒๕๖๙ ๒,๐๐๐ เล่ม

– เจ้าภาพกฐิน ทอดที่สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม
๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๙

– ทุนพิมพ์หนังสือธรรมทาน วัดญาณเวศกวัน
พิมพ์เป็นธรรมทานเพื่อการศึกษา

แบบปก : ชัยยุทธ ลาภธนทรัพย์กุล

พิมพ์ที่

อนุโมทนา

คุณสุจิตรา กลิ่นคล้าย และคุณรัตนา บูรณสัมปทานนท์ พร้อมด้วยญาติมิตรผู้ศรัทธา ปรารภมงคลกาลที่จะนำผ้ากฐินประจำปี ๒๕๖๙ ไปถวายที่สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม ในวันอังคารที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๙ มีกัลยาณฉันทะที่จะบำเพ็ญธรรมทานด้วยการพิมพ์หนังสือเรื่อง ***สายใจธรรม กว่าจะถึงวันนี้*** เพื่อเผยแพร่ให้เป็นประโยชน์กว้างขวางออกไป

การทอดกฐินเป็นงานบุญใหญ่ เป็นสังฆทานประเภทกาลทาน อันมีได้เฉพาะในเวลาที่จำเพาะตามพระพุทธบัญญัติ พุทธศาสนิกชนได้ถือปฏิบัติเป็นกุศลประเพณีสืบมา มีความหมายสำคัญทั้งในทางพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมไทย และการพิมพ์หนังสือธรรมแจก ก็เป็นอัครทาน ที่ประกอบกันให้งานบุญทอดกฐินนี้มีอานิสงส์ใหญ่ อำนวยประโยชน์สุขอย่างกว้างขวางยั่งยืน

สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรมนี้ มีอายุยืนยาวมาถึงปัจจุบัน ๓๗ ปี ถ้านับเวลาตามศาลากลางสระ ที่ยกขึ้นมาตั้งบนภูเขานี้ ก็มีอายุกาลได้ ๔๑ ปี เป็นสังฆสถานในบรรยากาศที่เป็นป่าเขา ค่อนข้างห่างไกล แทบจะไม่มีชุมชน เหมาะแก่การปลีกวิเวก ในระยะกาลที่พอจะถือได้ว่ายั่งยืนสักหน่อยนี้ ได้ผ่านมาทั้งช่วงกาลที่บรรเจิด และวันวารที่เงียบเหงา จนกระทั่งในวาระใกล้จะถึงบัดนี้ ทางการบ้านเมือง โดยคณะกรรมการ

ป้องกันและแก้ไขปัญหาพระสงฆ์ในพื้นที่ป่าไม้ ได้ตรวจสอบเห็นชอบอนุญาต ได้เป็นสังฆสถาน ที่สมความหมาย ทั้งโดยมติของราชการ และตามพระธรรมวินัย โดยมีประธานสถานพำนักสงฆ์สายใจธรรมที่จะดูแลอำนวยการ เป็นหลักฐาน และมีศาสนกิจเจริญขึ้น เป็นที่ปรากฏ โดยมีการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ทั้งชั้น ป.ธ. ๓ และ ชั้น ป.ธ. ๔ ดำเนินมาตลอดทั้งพรรษา ควรจะเป็นที่น่าเจริญใจเจริญศรัทธา

หนังสือ ***สายใจธรรม กว่าจะถึงวันนี้*** เป็นเนื้อความของสัมโมทนียกถา ที่ได้กล่าว ในพิธีบรรจุอัฐิ พระมงคลธีรคุณ (อินศร จินฺตาปญฺโญ) และพระครูสังฆรักษ์ (ฉาย ปญฺญาปทีโป) ซึ่งเป็นพระเถระสำคัญ ในคณะพระภิกษุที่ได้มาแรกเริ่มเข้าอยู่จำพรรษา ทั้งที่สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรมนี้ และที่วัดญาณเวศกวัน อันนับว่าเป็นต้นกำเนิดของสังฆารามทั้งสองนั้น

ในบุญวาระแห่งงานทอดกฐิน ปี ๒๕๖๙ ณ บัดนี้ ขอคุณพระศรีรัตนตรัยและพลังกุศลเป็นมงคลปัจจัยอภิบาลให้ทานบดี ทั้งคุณสุจิตรา กลิ่นคล้าย และคุณรัตนา บูรณสัมปทานนท์ พร้อมทั้งปวงญาติมิตร และมวลผู้ศรัทธา เจริญด้วยจตุรพิธพรชัย งอกงามไพบูลย์ในธรรมและความสุขเกษมศานต์ ยั่งยืนนานสืบไป

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ปยุตฺโต)

๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๙

สารบัญ

สายใจธรรม

กว่าจะถึงวันนี้ ๑

มาประชุมกันบรรจุอัฐิสององค์ ๓

นิเวศเป็นภัย อนามัยวิบัติ ยืนหยัดงานหนังสือธรรม ๖

งานพุทธธรรมข้ามปี แถมข้ามประเทศไป ๙

วัดในถิ่นเดิม ก็อยู่ไม่ได้
หนังสือพุทธธรรมใหม่ ก็ต้องให้เสร็จ ๑๔

กลางคืนจำพรรษา กลางวันหาที่เร้นหลบภัยพร้อมได้งาน ๑๗

พระ ๓ องค์ ออกนอกเมือง สู่ชีวิตใหม่ ๑๙

โรคปอดแสนร้าย แต่โรคความจำหาย ก็ไม่เบา ๒๐

ที่กลางสระ โรคปอดบรรเทา แต่โรคความจำหาย เท่าเก่า ๒๓

งานทำหนังสือธรรมทาน ตั้งต้นที่ศาลากลางสระ ๒๗

ที่พระไปจำพรรษา ก่อนหน้าเป็นวัดญาณเวศกวัน ๓๐

สายใจธรรมเกิดขึ้นมา ศาลากลางสระตามไปอยู่ด้วย ๓๔

งานบุญงานธรรมขยาย
ทำให้สายใจธรรมมีบรรยากาศเป็นวัดชัดขึ้นมา ๔๔

พระอยู่ในธรรมวินัยดี มีพฤกษางาม สังฆารามก็รมณีย์ ๔๗

หนีโรคภัยออกจากกรุงมา
แทบลืมว่า โรคซ่อนตัวรอเวลาอยู่ข้างใน ๔๘
วัดญาณเวศกวันเกิดเป็นจริงขึ้นมา
พาให้พระจำลาไปจากสายใจธรรม ๕๒
จะสร้างโบสถ์เร็วไว งานสร้างกุฏิพระแซงเข้ามา ๕๗
กุฏิใหม่สร้างขึ้นมาดี แต่กุฏิเก่าก็ได้ตั้งขึ้นใหม่อีกที ๖๐
วัดญาณเวศกวันถึงความเป็นอารามที่สมบูรณ์ ๖๒
แม้ว่าวัดจะสมบูรณ์ แต่เจ้าอาวาสจำห่างเหินไป ๖๗
วัดญาณเวศกวันอยู่ยั้งยืนยง
แต่พระอาพาธคงทนอยู่ไม่ได้ ๖๙
ลงท้าย ยุติแน่ชัดว่า อยู่ที่วัดญาณเวศกวันไม่ได้ ๗๓
ออกจากวัดญาณเวศกวัน ย้อนไปตั้งหลักที่สายใจธรรม ๗๘
เห็นอะไร ตรวจดูให้แน่
จะทำอะไร ระวังอย่าให้คนเข้าใจผิด ๘๒
ที่ต่ำนัก ก็อยู่ไม่ได้ ที่สูงเกินไป ก็จะหมดลมหายใจ ๘๖
ย้อนมาว่ากันในเรื่องสายใจธรรม ๘๙
จากลาวัดญาณเวศกวัน จบด้วยออกไปจากสายใจธรรม ๙๔
สามองค์ออกมาด้วยกัน แยกกันไปทีละองค์ ๙๘
นึกถึงสังเวชนียสถานเมื่อไร มองเห็นความหมายให้ชัด ๑๐๐
เจดีย์ สถูป ทำกันไว้ ก็เพื่อให้เป็นสังเวชนีย์ ๑๐๔
สายใจธรรม ได้ฐานมั่น สู่ยุคใหม่
การศึกษามา จะพาให้ร่มเย็น สดใส ๑๐๗

ภาคพิเศษ ๑:
ประกาศตั้ง ประธานสถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม ๑๑๓

คำปรารภ ๑๑๕

ประกาศวัดญาณเวศกวัน
เรื่อง แต่งตั้งประธานสถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม ๑๑๙

ภาคพิเศษ ๒:
กฐินสองที่สายใจธรรม ๑๒๑
จากศาลากลางสระ สู่ สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม ๑๒๓

จากวัดพระพิเรนทร์ สู่ศาลากลางสระ ๑๒๓

จากสถานพำนักสงฆ์ชั่วคราว สู่สัปปายสถานอันถาวร ๑๒๕

สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม ๑๓๐

กิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อสืบพระศาสนา และเสริมประชาสุข ๑๓๓
ก) ศาสนศึกษาในสำนัก ๑๓๓
ข) ธรรมปฏิสันถารเพื่อผู้มาสู่สำนัก ๑๓๖
ค) การอนุรักษ์ธรรมชาติ ๑๓๘

กฐินสองที่สายใจธรรม ๑๔๐

ภาคผนวก ***๑๒๕***

๑. สัทธิวิหาริก และ อันเตวาสิก ๑๔๑

๒. เสนาสนะ และ ถาวรวัตถุต่างๆ ๑๔๓

งานทอดกฐิน
ที่สายใจธรรม

ครั้งที่ ๑ วันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๓๖
คณะโยมสายใจธรรม

ครั้งที่ ๒ วันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๓๗
คณะโยมสายใจธรรม

ครั้งที่ ๓ วันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๕๙
คุณทุเรียน คุรุวิจักษณ์ เป็นเจ้าภาพ

ครั้งที่ ๔ วันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๖๐
คุณบุญเจิด หลิมสุนทร พร้อมด้วยคุณสุพงษ์ –
คุณนารี ประจุมาศ เป็นเจ้าภาพ

ครั้งที่ ๕ วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑
รัตนอุบาสก เป็นเจ้าภาพ

ครั้งที่ ๖ วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๙
คุณสุจิตรา กลิ่นคล้าย
และคุณรัตนา บูรณสัมปทานนท์ เป็นเจ้าภาพ

สายใจธรรม*
กว่าจะถึงวันนี้

วันนี้เป็นวันกำหนดหมายสำคัญ ที่พุทธบริษัททั้งพระและโยม โดยเฉพาะพระและโยมของสถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม และวัดญาณเวศกวัน ได้มาแสดงน้ำใจเคารพรักระลึกถึงท่านเจ้าคุณพระมงคลธีรคุณ (อินศร จินฺตาปญฺโญ) และหลวงลุงพระครูสังฆรักษ์ (ฉาย ปญฺญาปทีโป) โดยจะมีการบรรจุอัฐิของท่านทั้งสองนั้น ที่สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรมนี้

ด้วยความระลึกถึงโดยเคารพรักดังที่กล่าว ทั้งพระและโยมก็ได้มาประชุมพร้อมกัน เพื่อร่วมพิธีในฐานะที่พระเถระทั้ง ๒ รูปนั้นมีความสำคัญในประวัติตั้งแต่การเกิดขึ้นของทั้งสถานพำนักสงฆ์สายใจธรรมนี้ และวัดญาณเวศกวันนั้น โดยที่ในเวลาใกล้ปัจจุบันที่สุดเมื่อท่านถึงมรณภาพ เราก็รู้จักท่านเจ้าคุณพระมงคลธีรคุณ ในฐานะเป็นรองเจ้าอาวาสวัดญาณเวศกวัน และรู้จักหลวงลุงพระครูสังฆรักษ์ (ฉาย ปญฺญาปทีโป) ในฐานะเป็นพระเถระรัตตัญญูของวัดญาณเวศกวันนั้น และของสถานพำนักสงฆ์สายใจธรรมนี้

---

* สัมโมทนียกถา ของ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ในพิธีบรรจุอัฐิพระมงคลธีรคุณ (อินศร จินฺตาปญฺโญ) และพระครูสังฆรักษ์ (ฉาย ปญฺญาปทีโป) ณ สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม ต. หนองแหน อ. พนมสารคาม จ. ฉะเชิงเทรา วันเสาร์ที่ ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๙ [ถอดเสียง: พระครูสังฆวิจารณ์ (พงศ์ธรณ์ เกตุญาโณ, ป.ธ. ๖)]

ในการจัดทำเป็นเล่มหนังสือ ได้แทรกเสริมเพิ่มความตามสมควร เพื่อให้หนังสือสื่อสาระเชิงเป็นประวัติของสำนัก, พระครูสังฆวิจารณ์ได้ช่วยสืบค้นสถิติและจัดหาภาพมาประกอบ

มาประชุมกันบรรจุอัฐิสององค์

ท่านเจ้าคุณพระมงคลธีรคุณ ที่ว่าเป็นรองเจ้าอาวาสวัดญาณเวศกวันนั้น ถึงมรณภาพภายหลังหลวงลุงพระครูสังฆรักษ์ (ฉาย) เมื่อว่าไปตามลำดับ จึงเล่าเรื่องของหลวงลุงก่อน

เมื่อเริ่มแรกนั้น ทั้งสองท่านมาพำนักจำพรรษา ทั้งที่สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม และที่วัดญาณเวศกวันพร้อมด้วยกัน ตั้งต้นพร้อมกัน แต่อยู่มานานไม่เท่ากัน หลวงลุงพระครูสังฆรักษ์(ฉาย) ได้ถึงมรณภาพไป ตั้งแต่วันที่ ๒๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๗

นับแต่มรณกาล ก็ได้เก็บศพของท่านไว้ โดยมีการบำเพ็ญกุศลอุทิศถวายเรื่อยมาเป็นเวลานาน รวมถึง ๑๐ ปี จึงได้ประกอบพิธีฌาปนกิจ ในฌาปนกาล ณ วันที่ ๓ ธันวาคม ๒๕๖๖ ที่บอกแล้วเมื่อกี้ว่า ๑๐ ปี

ที่จริงนั้น ได้ตั้งใจกันว่าจะได้นำอัฐิของหลวงลุงพระครูสังฆรักษ์ (ฉาย) มาฝังที่สายใจธรรมนี้ พระและโยมได้ดูสถานที่เตรียมไว้พลางๆ แล้ว โดยท่านที่ใกล้ชิดเรื่อง ในฝ่ายพระคือ พระวิทยา ธมฺมวโร ซึ่งก็มาอยู่ร่วมพิธีในวันนี้ด้วย

พระวิทยา ได้เป็นอุปัฏฐากของหลวงลุงพระครูสังฆรักษ์ (ฉาย) มาตลอดเวลายาวนาน จนท่านถึงมรณภาพแล้ว ก็ได้เป็นผู้ดูแลอัฐิ และได้นำอัฐิของท่านจากวัดญาณเวศกวัน มาเก็บไว้ที่กุฏิของหลวงลุงที่สายใจธรรมนี้ คือที่ศาลานี้ ในห้องข้างหลังพระเถระรูปแรกที่เป็นหัวหน้าสงฆ์ในการสวดพระพุทธมนต์วันนี้ อยู่ตรงนี้เอง กุฏิหลวงลุงคือข้างหลังพระสวดมนต์ จากเสามุมนี้ไปถึงเสาที่สองโน้น พระวิทยาได้นำอัฐิของหลวงลุงมาเตรียมรอไว้

อย่างไรก็ตาม ยังไม่ทันที่จะได้ตกลงทำพิธีบรรจุอัฐิของหลวงลุงฉาย โดยไม่คาดหมาย ท่านเจ้าคุณพระมงคลธีรคุณ ก็มาถึงมรณภาพ ระหว่างเดินทางไปปฏิบัติศาสนกิจนำญาติโยมพร้อมทั้งพระลูกศิษย์ ไปจาริกนมัสการสังเวชนียสถานในประเทศอินเดีย ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๗

ตามกำหนดการ จะขึ้นเครื่องบินกลับเมืองไทย ในวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗ วันนั้น แต่เช้า ท่านเจ้าคุณได้ไปนมัสการพระศรีมหาโพธิ์และเจดีย์พุทธคยา แล้วกลับมาฉันภัตตาหาร ณ ที่พัก ในวาระนั้นเอง ท่านก็เกิดเป็นโรคปัจจุบัน และได้ถึงแก่มรณภาพในเวลาเช้าวันนั้นเอง

คราวนั้น พระลูกศิษย์ ซึ่งล้วนเป็นสัทธิวิหาริก ๓ รูป คือ พระมหาณต พระมหาปพนธีร์ และพระศุภชัย (บัดนี้เป็นฑิต) ได้เอาภาระดูแล โดยเฉพาะพระมหาณต ได้เดินทางมากับสรีระของท่านเจ้าคุณ กลับสู่เมืองไทย

ถึงตอนนี้ก็กลายเป็นว่า มีพระเถระสำนัก/วัดนี้ ได้ถึงมรณภาพแล้ว ๒ รูป โดยยังไม่ทันได้บรรจุอัฐิของรูปที่ ๑ คือ หลวงลุงพระครูสังฆรักษ์ (ฉาย)

ก็เป็นอันต้องประกอบพิธี ที่เรียกว่าบำเพ็ญกุศลทักษิณานุปทานอุทิศถวาย แก่ท่านเจ้าคุณพระมงคลธีรคุณ ดังที่ได้บำเพ็ญกุศลสืบมาตลอดกาลยาวนาน จนกระทั่งได้มีกำหนดการพระราชทานเพลิงศพในปีนี้ เมื่อวันที่ ๒๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๙ ที่ผ่านมาไม่นานนี้เอง แล้วก็ได้เก็บอัฐิของท่านไว้

คราวนั้น บรรดาพระเถระที่วัดญาณเวศกวันก็มาคิดพิจารณากัน โดยมีท่านเจ้าคุณพระเมธีวชิรกวี ที่เป็นผู้ดำเนินพิธีอยู่ในบัดนี้ มาเป็นประธาน รับเป็นธุระเตรียมการต่างๆ โดยตกลงกันว่าจะมาทำพิธีบรรจุอัฐิของท่าน ที่นี่ ในวันนี้ ดังที่ได้มีการจัดกิจดำเนินการทั้งหลาย ตั้งต้นแต่การเตรียมสถานที่ จนพร้อมทันกาลนี้ ดังที่ได้ทำกำหนดการนัดหมายให้พุทธบริษัทได้มาประชุมพร้อมกันในวันนี้ ณ บัดนี้

ทีนี้ ในการที่พระและโยมพุทธบริษัทจะมาทำพิธีกันนี้ คือทำการบรรจุอัฐิของพระเถระทั้งสองท่านนั้น ซึ่งในเวลานี้ ก็มีอยู่เพียงแค่เป็นวัตถุเท่านั้น แต่ก็เป็นสื่อนำรำลึกไปถึงองค์ท่าน

แล้วในการที่จะระลึกถึงท่านทั้งสองนั้น จะเห็นเป็นจริงเด่นชัดขึ้นมา เราก็ต้องรู้เข้าใจเรื่องราวความเป็นมา ว่าเป็นอย่างไร จนถึงได้มาทำพิธีบรรจุอัฐิกัน จึงทำให้ต้องเล่าประวัติความเป็นมา อย่างน้อยพอให้ทราบการณ์และความที่สำคัญ

นิเวศเป็นภัย อนามัยวิบัติ ยืนหยัดงานหนังสือธรรม

เมื่อกี้ได้บอกว่า พระเถระทั้ง ๒ รูปนั้น เป็นพระในคณะเริ่มแรกที่ได้มาอยู่ที่วัดญาณเวศกวัน และที่สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม ซึ่งมีทั้งหมด ๓ รูป คือรวมทั้งอาตมาองค์ที่พูดอยู่นี้ด้วย จึงต้องเล่าเรื่องของคณะที่ครบทั้ง ๓ รูป

ควรจะเล่าให้ฟังกันย่อๆ เรื่องที่ดำเนินมา เริ่มต้นว่า แต่เดิมนั้น พระ ๓ รูปนี้อยู่ที่วัดพระพิเรนทร์ (วพร.) ในกรุงเทพฯ ย่านถนนวรจักร ที่เจริญคับคั่งจอแจ อากาศเป็นมลพิษด้วยไอเสียรถยนต์และควันจากโรงงานอุตสาหกรรม อาตมาต่อสู้โรคภัยมากจนในที่สุดอยู่ไม่ไหว ต้องพากันออกมา เรื่องราวซับซ้อน ยืดยาว

ตัวอาตมาเองนี้ ได้ชื่อว่าเป็นคนขี้โรคตั้งแต่เกิด เจ็บป่วยเรื่อยมา ครั้นถึง พ.ศ. ๒๕๐๑ คือ ๖๙ ปีก่อนนี้ ยังเป็นสามเณร ก็อาพาธด้วยวัณโรคปอดอย่างร้ายแรง อาเจียนเป็นโลหิตมากมาย แม้จะบำบัดให้หายโรคได้ แต่ปอดและหลอดลมก็เสียหายมากแล้ว (ปอดเหลืออยู่ข้างเดียว ซึ่งชำรุดมีแผลเป็นมาก) แถมถูกสภาพอากาศเสียในถิ่นนั้น เช่นควันน้ำยาประสานทองจากร้านทำทองซ้ำเติม คุณหมอผู้ใหญ่เขียนจดหมายมาบอกให้รีบออกจากวัดไปในทันที เหมือนบ้านถูกไฟไหม้

อาตมานี้ เมื่อจบการศึกษาเล่าเรียนแล้ว เริ่มทำงานสอนพระเณร ก็ตั้งใจจะอุทิศเวลาเท่าที่จะมีจะได้ ทำหนังสือพจนานุกรมพุทธศาสน์ขึ้นมาแจกจ่าย พระเณรและชาวบ้านจะได้เรียนรู้เข้าใจพระพุทธศาสนาได้สะดวกขึ้น แต่ไม่ทันไร พออายุได้ ๒๕ ปี ท่านก็ตั้งให้เป็นผู้ช่วยเลขาธิการมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย แล้วก็ต้องทำงานอย่างอุทิศตัวอุทิศใจให้แก่งานที่นั่นเป็นเวลา ๑๐ ปี เศษ จึงได้ลาออกมา

หวนมองย้อนไป เวลา ๑๐ กว่าปีที่มหาจุฬาฯ นั้น คงจะได้ช่วยถนอมสุขภาพของอาตมาไว้ไม่น้อยทีเดียว เพราะว่ามหาจุฬาฯ ที่วัดมหาธาตุนั้น ตั้งอยู่ชิดชายฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา และใกล้พระบรมมหาราชวัง ค่อนข้างห่างจากฝุ่นควัน และได้รับแดดลมค่อนข้างดี ตลอดเวลากว่า ๑๐ ปีนั้น อยู่ที่มหาจุฬาฯ ตลอดวันและครึ่งหรือทั้งคืน ห่างจากฝุ่นควันที่วัดพระพิเรนทร์ (วพร.)

ในช่วงเวลา ๑๐ ปี ที่มหาจุฬาฯ นั้นเอง แม้งานจะเต็มที่ แต่ก็หาโอกาสแถมเวลาทำงานในช่วงค่อนมาทางปลายของสิบปีนั้น ทำ ***พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*** ขึ้นมา เสร็จในปี ๒๕๑๕

ไม่เฉพาะพจนานุกรมเท่านั้น แต่ในเวลาใกล้กันนี้ ได้เกิดมีโอกาสพิเศษที่เป็นเหตุให้เกิดหนังสือ ***พุทธธรรม*** ขึ้นมา

เรื่องเกิดขึ้นว่า ในโอกาสที่พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ทรงมีพระชนม์ครบ ๘๐ พรรษาบริบูรณ์ ในวันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๑๔ โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย อันมี ศ. ดร. ป๋วย อึ๊งภากรณ์ เป็นประธานกรรมการ ได้จัดพิมพ์หนังสือชุด "วรรณไวทยากร" ถวาย โดยอาจารย์สุลักษณ์ ศิวรักษ์ ซึ่งเป็นกรรมการได้ติดต่อนิมนต์อาตมาเขียนบทความทางวิชาการร่วมในหมวดปรัชญา และอาตมาก็เขียนตามนิมนต์ แต่อาตมาเขียนยาวมาก (พิมพ์เป็นเล่มหนังสือถึง ๒๐๖ หน้า) คณะกรรมการได้ตกลงพิมพ์แยกเป็นเอกเทศ ชื่อว่า "พุทธธรรม" นำเรื่องอื่นทั้งหมด

เป็นอันว่า ค่อนเวลาทำงานที่มหาจุฬาฯ หนังสือหลัก ๒ เล่ม คือ ***พจนานุกรมพุทธศาสตร์*** และ ***พุทธธรรม*** (ฉบับเดิม) ก็ได้เกิดขึ้นทันก่อนที่อาตมาจะลาออกจากงานที่มหาจุฬาฯ ในปี ๒๕๑๗

ทีนี้ ออกจากงานมหาจุฬาฯ แล้ว ก็มาอยู่กับฝุ่นควันไอเสียแถมควันน้ำยาประสานทอง ที่วัดพระพิเรนทร์ อย่างเต็มตัวเต็มเวลา ทำงานเร่งหนังสือ ตลอดวัน และครึ่ง-ค่อนและบางทีตลอดคืน ในการแก้ไข ปรับปรุง เพิ่มเติม ***พจนานุกรมฯ*** และ ***พุทธธรรม*** เป็นงานยืนตัว มีหนังสือเล่มย่อยๆ ผ่านแทรกเข้ามาบ้างในบางคราว เวลาไม่พอ ผ่านไปวันแล้ววันเล่า รวดเร็วอย่างแทบไม่รู้ตัว

ในปี ๒๕๒๒ ได้ทำ ***พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*** ขึ้นมา เป็นอันเข้าชุดกับ ***พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*** ครบแล้ว ก็ปรับปรุงเพิ่มเติมให้พอใจตั้งเป็นหลักได้ก่อนสิ้นปี ๒๕๒๘ ต่อจากนั้น ก็มีแต่งานเพิ่มเติมเสริมขยายทีละมากน้อยไปตามโอกาส

กับงานปรับปรุงเพิ่มเติม ***พจนานุกรมฯ*** แต่ยืดเยื้อช้านาน มาเสร็จการขยายเพิ่มเติมหนังสือ ***พุทธธรรม*** ขึ้นมาเป็นงานใหญ่ตั้งแต่ปี ๒๕๒๑ คู่เคียงมาภายหลัง

งานพุทธธรรมข้ามปี แถมข้ามประเทศไป

ย้อนความหลังว่า เมื่อโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์พิมพ์พุทธธรรมออกมาในปี ๒๕๑๔ นั้น อาตมาได้ขอให้มูลนิธิโครงการตำราฯ เป็นผู้ถือลิขสิทธิ์ในหนังสือพุทธธรรมนั้น

ทีนี้ ต่อมาถึง พ.ศ. ๒๕๒๑ เข้าสู่ครึ่งหลังของปีนั้น ศ. ดร. ระวี ภาวิไล ในนามของคณะระดมธรรม (ท่านเป็นผู้อำนวยการธรรมสถานจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยด้วย)ได้ติดต่อมูลนิธิโครงการตำราฯ นั้น ขออนุญาตพิมพ์หนังสือพุทธธรรมขึ้นใหม่ ซึ่งทางมูลนิธิฯ ก็ได้แจ้งขอความเห็นชอบจากอาตมาด้วย

อาจารย์ระวี ภาวิไล มาบอกเล่าแก่อาตมาว่า ท่านใช้หนังสือพุทธธรรมสอน ให้ศึกษากันในกลุ่มที่เรียกว่า “คณะระดมธรรม” บัดนั้นหนังสือหมด คณะระดมธรรม และธรรมสถานฯ จึงขอพิมพ์ใหม่ อาตมาบอกแก่ท่านว่า อาตมาขอเวลาหน่อย สัก ๓ เดือน เพื่อจะเขียนเพิ่มเติมบางอย่าง เวลานั้นกำลังเร่งงานสารานุกรม ก็ต้องหยุดงานนั้น หันมาทำงานหนังสือพุทธธรรม ที่ว่าขอเวลา ๓ เดือนนั้น กว่าจะเสร็จ กลายเป็น ๓ ปี

เวลาทำงานเขียนเพิ่มเติม ที่ว่า ๓ เดือน กลายเป็น ๓ ปีนั้น มิใช่แค่ว่าใช้เวลาช้านาน แต่มีเหตุติดขัดยุ่งยากซับซ้อน ขอเล่าไว้ให้เห็นความยากลำบากในการทำงานหนังสือนี้

เรื่องก็คือว่า ในเวลาที่เขียนเพิ่มเติมพุทธธรรมนั้น มีพันธะได้รับนิมนต์ไปบรรยายวิชาพระพุทธศาสนาที่ Harvard University กำหนดไว้ว่าใน semester แรกของปี ๒๕๒๔/1981

ตามกำหนดการ จะต้องไปที่นั่นก่อนขึ้นเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๒๔ (เดินทางจริง ๓๐ ม.ค. ๒๔) หมายความว่าหนังสือพุทธธรรมควรต้องพิมพ์เสร็จก่อนสิ้นเดือน ม.ค. ๒๕๒๔ นั้น อาตมาจึงเร่งเขียนต้นฉบับเต็มที่ จนในที่สุดเขียนต้นฉบับเพิ่มเติมเสร็จทัน แต่แค่ทันก่อนออกเดินทาง มิใช่ทันได้พิมพ์เป็นเล่มหนังสือเสร็จ

หนังสือ ***พุทธธรรม*** เดิม พ.ศ. ๒๕๑๔ ในชุด "วรรณไวทยากร" นั้น เล่มไม่ใหญ่มาก เพียง ๒๐๖ หน้า (ขนาด B5) แบ่งเป็น ๒ ภาค ไม่มีการแบ่งย่อยเป็นบทๆ เพียงจัดเป็น ๔ หัวเรื่อง คือ **ภาค ๑ มัชเฌนธรรมเทศนา** (***ชีวิตคืออะไร?*** - ขันธ์ ๕, ***ชีวิตเป็นอย่างไร?*** – ไตรลักษณ์, ***ชีวิตเป็นไปอย่างไร?*** – ปฏิจจสมุปบาท) และ **ภาค ๒ มัชฌิมาปฏิปทา** (***ชีวิตควรเป็นอยู่อย่างไร?*** – มัชฌิมาปฏิปทา/มรรคมีองค์ ๘)

ส่วน ***พุทธธรรม*** ที่เขียนขยายเพิ่มเติมใหม่ครั้งนี้ นอกจากแบ่งเป็น ๒ ภาค จัดเป็น ๔ หัวเรื่องอย่างเดิมแล้ว ยังได้แบ่งย่อยเป็นบทๆ ด้วย และกลายเป็นว่ามีคำอธิบายที่เขียนเพิ่มขึ้นมาเป็นบทใหม่ๆ มากหลายบทที่เดียว เมื่อพิมพ์เสร็จเป็นเล่มออกมาใน พ.ศ. ๒๕๒๕ กลายเป็นหนังสือใหญ่ (ขนาด A4) มี ๒๒ บท นับได้ ๑,๑๔๕ หน้า ตั้งชื่อใหม่ว่า ***พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*** ใหญ่เป็น ๖ เท่าของ ***พุทธธรรม*** เล่มเดิมใน พ.ศ. ๒๕๑๔

ย้อนกลับไปเล่าเรื่องเมื่อกี้ ที่ว่าในที่สุดเขียนต้นฉบับเพิ่มเติมเสร็จทันก่อนออกเดินทางไปอเมริกานั้น คือตัวเองทำได้ทันจริง แต่ต้นฉบับตอนหนึ่งหาย เมื่อไปถึงอเมริกาแล้ว ต้องเขียนตอนนั้นขึ้นมาใหม่ แล้วส่งย้อนมาให้พิมพ์ที่เมืองไทย จึงเป็นเรื่องยุ่งยากซับซ้อนอย่างที่ว่าแล้ว

ขออธิบายประกอบว่า เวลานั้น ยังไม่เกิดไม่มีคอมพิวเตอร์ อาตมาใช้ดินสอดำเขียนหนังสือตัวเล็กๆ ใส่แผ่นกระดาษ เป็นต้นฉบับเสร็จแล้ว จะส่งให้โรงพิมพ์ เขาก็จะอ่านได้ยาก จึงหาคนช่วยพิมพ์ดีดออกมาให้ถูกต้องเรียบร้อยชัดเจน ส่งต้นฉบับนั้นให้โรงพิมพ์ เอาไปเรียงพิมพ์เป็นหน้าหนังสือ แล้วตีพิมพ์ ทำเป็นเล่มหนังสือ

อาตมาได้อาศัยนักพิมพ์ดีดฝีมือเยี่ยม และขยัน ทั้งอาสาสมัครพิมพ์ให้ฟรี ซึ่งอ่านตัวเขียนเล็กจิ๋วลายมือของอาตมาที่อ่านยาก ได้คล่อง ทั้งพิมพ์เร็วและเรียกได้ว่าพิมพ์ไม่ผิดพลาดเลย คือ คุณชลธีร์ ธรรมวรางกูร ทำงานที่มหาจุฬาฯ อยู่บนตึกชั้นที่ ๒

เวลานั้น ท่านเจ้าคุณมงคลธีรคุณ คือพระมหาอินศร จินฺตาปญฺโญ ยังเป็นพระนิสิตที่มหาจุฬาฯ อาตมาเขียนต้นฉบับจบบทจบตอนหนึ่งๆ ก็ฝากพระมหาอินศร นำไปส่งผ่านพระเจ้าหน้าที่บางรูปไปให้คุณชลธีร์พิมพ์ดีดออกมา เพื่อจะได้ส่งให้โรงพิมพ์ตีพิมพ์ทำเป็นเล่มหนังสือต่อไป

การทำงานดำเนินมาอย่างนี้ ใช้เวลานานมาก คือ ๒-๓ ปี ในที่สุด ก็เขียนต้นฉบับเสร็จครบทั้งหมด ทันก่อนกำหนดออกเดินทางไปจากเมืองไทย นี่คือ ถ้าทุกอย่างเรียบร้อย ด้านหนึ่งอาตมาเสร็จงานที่เมืองไทยนี้แล้ว ก็ไปสอนอย่างเป็นอิสระที่อเมริกา อีกด้านหนึ่ง ที่เมืองไทยนี้ ต้นฉบับทั้งหมดก็เข้าโรงพิมพ์ทำเป็นหนังสือพุทธธรรมออกมา

แต่การณ์ไม่เป็นไปอย่างนั้น เรื่องปรากฏขึ้นว่า ต้นฉบับตอนหนึ่งที่พระมหาอินศร จินฺตาปญฺโญ นำไปฝากผ่านพระที่มหาจุฬาฯ นั้น ไม่ถึงมือคุณชลธีร์ ก็คือหาย แล้วหาอย่างไรก็ไม่ได้ ก็คือสูญ

ต้นฉบับที่หายสูญไปนั้น ตรวจสอบว่าได้แก่ตอนหนึ่งของบทที่ ๑๓ เรื่องโยนิโสมนสิการ ว่าด้วยวิธีคิด แบบที่ ๘ – ๙ – ๑๐

เมื่อเกิดเหตุอุบัติอย่างนี้ แผนงานก็เป็นอันเสียไป เวลาในเมืองไทยที่จะเขียนต้นฉบับหมดแล้ว จะต้องรอไปเขียนขึ้นใหม่แทนเมื่อไปทำศาสนกิจในอเมริกา โดยจะต้องเบียดแบ่งเวลาแย่งความคิดในกิจในงานที่นั่น เรื่องที่เขียนขึ้นใหม่แทน ก็จะไม่ได้ไม่ตรงตามอย่างเดิมที่หายไป เพราะไม่อาจจำความไว้ได้เท่าเหมือนเก่า และเมื่อเขียนทดแทนเสร็จที่นั่นแล้ว จะต้องส่งต้นฉบับนั้นมาเข้าลำดับที่เมืองไทย แล้วรอให้อาตมาเสร็จงานที่อเมริกาแล้ว กลับมาเดินงานพิมพ์เป็นเล่มหนังสือในลำดับต่อไป

ก็เป็นอันว่าออกเดินทางจากเมืองไทย ไปอเมริกา ที่ Harvard University ในวันที่ ๓๐ ม.ค. ๒๕๒๔ เข้าพัก ณ Center for the Study of World Religions แล้ว ๒ มี.ค. ๒๕๒๔ ก็มีใบแต่งตั้งเป็น Research Fellow in World Religions

งานนิมนต์ที่มุ่งหมายอยู่ที่การบรรยายเสริมเติมวิชาพระพุทธศาสนา ในแบบที่นักศึกษาได้ร่วมถกเถียงอภิปราย เป็นหน่วยวิชาของ Professor Donald K. Swearer ชื่อว่า Contemporary Buddhism in South East Asia: The Sangha in Thailand*

งานด้านอเมริกาเริ่มได้ไม่กี่วัน ถึงวันจันทร์ที่ ๙ มี.ค. ๒๔ ก็แบ่งเวลาหันมาทำงานที่ค้างทางเมืองไทย วางโครงเรื่อง ซอยหัวข้อที่จะเขียนพุทธธรรม บท “**โยนิโสมนสิการ**” แทนส่วนที่หายไป

---

* เป็นวิชาร่วมของ Divinity School (History of Religion 178) และ Faculty of Arts and Sciences (Religion 178) รับผู้สมัครเรียนตั้งแต่ชั้นปริญญาตรี ถึงปริญญาเอก (พึงสังเกตว่าที่นี่ South East ไม่ใช้ Southeast)

งานหลักนี้ต้องอ้างอิงหลักฐานในพระไตรปิฎกบาลี จะทำอย่างไร? พอบอก ท่านอาจารย์ที่นั่นมีน้ำใจดียิ่ง ก็พานักศึกษาไปที่ Widener Library (Harry Elkins Widener Memorial Library) ของ Harvard ขอยืม ***สฺยามรฏฺฐสฺส เตปิฎกำ*** ชุดที่พิมพ์ครั้งแรก (พ.ศ. ๒๔๖๙) ในรัชกาลที่ ๗ ปกแข็ง ซึ่งอยู่ในสภาพที่เรียบร้อยดีมาก เอาเฉพาะเล่ม ๙ – ๒๙ = ๒๑ เล่ม ช่วยกันขนมาให้ ใส่เรียงในชั้นหนังสือของห้องพัก โดยเขายอมให้ใช้ตลอดทั้ง semester

ทีนี้ ก็ทำงานสองด้านเคียงกันไป งานเมืองไทยจริงจังกว่า เพราะเป็นตำรา ใช้เวลา ๒ เดือน ถึง ๙ พ.ค. ๒๔ เขียนต้นฉบับโยนิโสมนสิการ แทนส่วนที่หายไป เสร็จ ได้ ๒๕ หน้ากระดาษพิมพ์ จนท. ฝรั่งใจดี ถ่ายเอกสารต้นฉบับนั้นให้ แล้วเราเอาไปฝากคุณ Judith จัดการส่งมาเมืองไทย ที่มหาจุฬาฯ ท่านเจ้าคุณพระวิสุทธิสมโพธิ (สมบูรณ์ สมฺปุณฺโณ) จัดการเอาให้คุณชลธีร์พิมพ์ดีด แล้วส่งโรงพิมพ์ตีพิมพ์ นำเข้าลำดับรอไว้

เสร็จงานที่ Harvard ออกจาก US โดยมีร่างกายอยู่ในขั้นทำงานทำการได้ดีอยู่ แต่มาถึงเมืองไทย ๓๐ มิ.ย. ๒๔ พอเข้าวัดสักเดี๋ยว ทั้งในอก ทั้งศีรษะอึดอัดแน่น ตลอดวันคืน ทนอยู่แทบไม่ไหว พยายามสู้ให้ร่างกายปรับตัวได้ กี่วันไม่รู้

ตั้งตัวได้แล้ว ก็เดินงานพิมพ์พุทธธรรม ที่ค้างโรงพิมพ์ต่อจนในที่สุด ***พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*** ๑,๑๔๕ หน้า ที่ว่าใหญ่กว่าเล่มเดิมเป็น ๖ เท่า ก็เสร็จออกมาในต้นปี ๒๕๒๕ ท่านอาจารย์ระวี ภาวิไล แห่งคณะระดมธรรม จ่ายค่าพิมพ์ให้แก่โรงพิมพ์ได้ยินว่ากว่า ๓ แสนบาท สมัยนั้นมากทีเดียว ได้หนังสือหลังแจ้งขอพิมพ์ คงจะ ๓ ปีครึ่ง แต่ถึงจะช้า ก็เป็นอันสำเร็จด้วยดี

วัดในถิ่นเดิม ก็อยู่ไม่ได้
หนังสือพุทธธรรมใหม่ ก็ต้องให้เสร็จ

กลับจากอเมริกามาถิ่นเก่า ก็ผจญกับโรคติดตัว ที่สืบต่อมาแต่เดิมยาวนานนั้นต่อไป ทั้งโรคทางเดินหายใจ เรื่องปอดเสีย หลอดลมตีบ โรคทางเดินอาหาร และปัญหาการไหลเวียนของโลหิตในสมอง ที่จะเป็นเรื่องบานปลายต่อไป

เริ่มต้น ในปี ๒๕๒๔ ไป US กลับมาแล้ว ระหว่างยังยุ่งกับงานพิมพ์ ***พุทธธรรม*** เล่มใหญ่ที่ว่ามานั้น ใกล้จะเสร็จ โดยความเกื้อการุณย์ ของคุณหมอ พ.อ. ชาญ สุวรรณวิภัช จะแก้ไขปัญหาโรคโพรงกระโหลกศีรษะอักเสบเรื้อรัง (chronic mastoiditis) ที่เคยผ่าตัดล้างไปแล้วครั้งหนึ่งเมื่อปี ๒๕๐๙ แต่ยังมีการอักเสบที่บีบคั้นร้ายกาจเรื่อยมา ก็ได้นำเข้า รพ. พระมงกุฎฯ และ ณ ๑๒ ก.พ. ๒๕๒๕ คุณหมอ พ.อ. สมศักดิ์ จันทร์ศรี ก็ได้ทำการผ่าตัด mastoid ทำแก้วหูเทียมให้ โล่งไปโรคหนึ่ง (แต่หูซ้ายก็ยังแทบไม่ได้ยิน)

ทีนี้ ด้านโรคหลัก นับย้อนหลังไปตั้งแต่ไอเป็นเลือดมาถึงบัดนั้น ปี ๒๕๒๕ เป็นเวลา ๒๕ ปี หายใจยากลำบากก็ปรับตัวเอา ไม่รู้ตัวว่าปอดเสียหายมาก จนในสภาพปัจจุบัน มีปอดทำงานได้เหลืออยู่ข้างเดียว ซึ่งชำรุดเสียหายด้วยมีแผลเป็นมากมาย

ในกาลช่วงสุดท้ายที่กรุงเทพฯ ปอด-หลอดลมเสียหายหนัก เช้าตื่นมา มีแต่เสมหะติดคอเหนียวแน่น เวลาสายบ่ายเย็น พูดแทบไม่ไหว มีใครมาหา เขานั่งข้างหน้าห่างแค่เมตรเดียว ต้องตะเบ็งพูดออกไป เสียงได้แค่เบาๆ แล้วก็เจ็บระบมหน้าอกไปนาน ถึงปี ๒๕๒๘ โยมผู้ใหญ่ว่าอยู่ไม่ได้แน่ แล้วหลายท่านก็ได้เอาจริงเอาจังกับการหาถิ่นสัปปายะที่จะนิมนต์ย้ายออกไปอยู่นอกกรุงเทพฯ

เมื่อวันที่ ๒๑ มี.ค. ๒๕๒๗ ท่านอาจารย์ประหยัด ไพทีกุล ได้ทำจดหมายมานิมนต์ไปพักในเขต รร.ชลประทานวิทยา ที่ท่านเป็นผู้ดำเนินการก่อตั้งและเป็นผู้อำนวยการ โดยจัดถวายพร้อมทั้งเสนาสนะและภัตตาหาร และได้ส่งรถมารับ ที่นั่น ได้ไปพักอยู่ชั่วกาลระยะหนึ่ง ในต้นปี ๒๕๒๘ จำไม่ได้ว่าตั้งต้นเมื่อใด แต่หลังโยมทำบุญสงกรานต์แล้ว ก็กลับมาทำงานหนังสือใหญ่ท่ามกลางอากาศเสียที่ วพร. อีก ตั้งแต่วันที่ ๑๕ เม.ย. ๒๕๒๘

ช่วงเวลานั้นค่อนจะเป็นกาลที่วิกฤต ทั้งโรคาพาธบีบคั้น โยมก็ให้เร่งออกจากวัดไป แต่งานหนังสือใหญ่ก็ระดมเข้ามา อันพึงต้องทำให้เสร็จสิ้นทันกาลที่จะออกจากวัดนั้น ให้เป็นการปลอดโล่งที่จะออกไปตั้งต้นหรือเจอะเจอเรื่องใหม่

ได้บอกแล้วว่า ในต้นปี ๒๕๒๕ ครึ่งปีกว่าหลังกลับจากอเมริกา ***พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*** ๑,๑๔๕ หน้า ก็เสร็จออกมา แต่ไม่ช้าไม่นาน ท่านอาจารย์ระวี ภาวิไล แห่งคณะระดมธรรม และธรรมสถานจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ก็แจ้งขอพิมพ์ครั้งใหม่ แต่อันนี้ไม่ยาก เพียงเป็นการพิมพ์ซ้ำในปี ๒๕๒๖ ก็เสร็จไป

มิใช่แค่นั้น ถึง พ.ศ. ๒๕๒๘ ท่านอาจารย์ระวีบอกว่า จะพิมพ์ ***พุทธธรรม*** นั้นซ้ำอีกเป็นครั้งที่ ๓ แต่ทีนี้ กล่าวฝ่ายมหาจุฬาฯ ก็แจ้งมาว่าจะพิมพ์ ***พุทธธรรม*** นั้นบ้าง บอกจำนวนว่า ๑๐,๐๐๐ เล่ม ครั้นอาจารย์ระวี ภาวิไล ได้ทราบเช่นนั้น ก็ถวายให้มหาจุฬาฯ เป็นเจ้าของการพิมพ์ครั้งที่ ๓ แทน

แต่ทีนี้ อาตมาตัวผู้เขียนเองก็มามองเห็นว่า หนังสือ ***พุทธธรรม*** ที่ได้ปรับปรุงขยายความใหญ่ขึ้นมามากมายนี้ ยังมีส่วนที่ไม่สมกันโดยเฉพาะบทที่ ๓ ไตรลักษณ์ ยังคงเดิม สั้นมาก ควรจะขยายด้วย

ถึงตอนนี้ ก็ติดขัดอีก เพราะเวลานั้น กำลังเร่งรัดงานหนังสือพจนานุกรม ทั้ง ***พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*** และ ***พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*** ที่จะยุติในขั้นลงตัวตั้งเป็นหลัก โดยคุณสาทร และคุณพิสมร ศรศรีวิชัย เอาจริงเอาจังมากในการที่จะพิมพ์ และใกล้เคียงกันนั้น มหาจุฬาฯ ก็ขอพิมพ์โดยใช้ "ทุนพิมพ์พจนานุกรมพุทธศาสน์" ที่โยมคุณหญิงกระจ่างศรี รักตะกนิษฐ ได้ตั้งถวายไว้ เมื่อถึงปี ๒๕๒๘ นั้น อาตมาได้ระดมกำลังทำงานนี้มา ๓ ปีเศษแล้ว (คือเริ่มเมื่องานพิมพ์ ***พุทธธรรม*** ฉบับขยายใหญ่ เสร็จในปี ๒๕๒๕)

เหมือนกับได้จังหวะที่จะถึงลำดับของหนังสือ ***พุทธธรรม*** รอบใหม่ งานหนังสือ ***พจนานุกรม*** ทั้งสองฉบับ ก็เสร็จโล่งไปใน พ.ศ. ๒๕๒๘ นั้น

เป็นอันว่าถึงโอกาส จะได้หันย้อนไปเขียนเพิ่มเติม ***พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*** ๑,๑๔๕ หน้า ที่เสร็จเมื่อปี ๒๕๒๕ นั้น โดยขยายความของบทที่ ๓ ไตรลักษณ์ เป็นสำคัญ พร้อมทั้งเสริมเติมคำอธิบายในที่ทั่วไปตามสมควร

อย่างไรก็ดี โอกาสที่ว่ามาถึงนั้น เอาเข้าจริง แทนที่จะเป็นโอกาส แต่กลายเป็นวิกฤตมากกว่า เพราะเวลานั้นกระชั้นจะเข้าพรรษาปี ๒๕๒๘ แล้ว โยมทั้งหลายยังไม่พบสัปปายสถานที่จะย้ายออกไปอยู่ให้ทันวัสสกาลได้ และในเวลาที่โรคาพาธมีอาการรุนแรงขึ้นนั้น ก็แถมจำเพาะว่า ที่วัดพระพิเรนทร์กำลังเริ่มสร้างอาคารกุฏิรวมหลังใหม่ บรรยากาศคละคลุ้งไปด้วยฝุ่นปูนเป็นต้น ฟุ้งตลบไป

กลางคืนจำพรรษา กลางวันหาที่เร้นหลบภัยพร้อมได้งาน

แม้ว่าเวลาจะกระชั้น ถึงคราวเสมือนจะวิกฤตอย่างนั้น โยมก็หาทางหลบภัยให้ทำงานหนังสือได้

วันหนึ่ง เมื่อพรรษากาลใกล้เข้ามา โยมชม และโยมคุณหญิงกระจ่างศรี รักตะกนิษฐ มาบอกความว่า ตลอดพรรษานั้น ตอนกลางวันที่มีการก่อสร้าง ขอนิมนต์ไปทำงานหนังสือข้างนอกวัด ที่ศาลากระจกของคุณโยมเล็ก นันทาภิวัฒน์ โดยโยมจัดรถมารับเช้า ส่งเย็น ทุกวัน และจัดภัตตาหารถวายที่นั่น

ศาลากระจกนั้น โยมจัดแจงการคล้ายอย่างจะเป็นศาลาการเปรียญ เริ่มแต่เข้าพรรษาแล้ว ทุกเช้า โยมชม และโยมคุณหญิงกระจ่างศรี รักตะกนิษฐ จัดรถมารับจากวัดไปที่ศาลานั้น โดยมีความมุ่งหมายหลักให้เป็นที่อาตมานั่งเขียนพุทธธรรม

ที่นั่น ทุกวัน พอถึงเพล อาตมาละจากงานเขียนพุทธธรรมมายังที่นั่งฉันภัต ที่คณะโยมจัดเตรียมภัตตาหาร โดยโยมชม โยมคุณหญิงกระจ่างศรี รักตะกนิษฐ และโยมหมอจรูญ ผลนิวาส พร้อมด้วยผู้ใกล้ชิดร่วมคณะ เช่น อาจารย์ลดา รัตกสิกร และอาจารย์เลิศลักษณ์ บุณยะกมล ถวายภัตตาหาร

ภัตกิจเสร็จแล้ว โยมมาพร้อมกัน อาตมาก็กล่าวอนุโมทนากถา โดยเป็นการกล่าวธรรมกถา และให้พร แล้วกลับไปพัก ณ ที่เขียนพุทธธรรม และทำงานเขียนต่อไปตลอดจนเย็น ถึงเวลา รถก็พากลับมาส่งเข้าวัด

ทั้งนี้มิใช่แค่ตลอดพรรษา แต่ต่อเนื่องมา จนจะสิ้นปี ๒๕๒๘ กระทั่งงานเพิ่มเติมพุทธธรรมนั้นสำเร็จ รวมเป็นเวลาประมาณ ๕ เดือนตั้งแต่เข้าพรรษา จนสิ้นปี ๒๕๒๘

ตามที่ว่านี้ การเขียนขยายความพุทธธรรม ก็ได้ทำไปเป็นงานหลัก แต่กลายเป็นว่าได้เกิดมีคำบรรยายอธิบายธรรมเกิดขึ้นเคียงข้างมาสืบเนื่องจากภัตตานุโมทนกถาตอนเพลด้วย

ภัตตานุโมทนกถาตอนเพลที่ว่านั้น มีการบันทึกไว้ ได้เป็นเทป ๑๒ ม้วน เรียกว่า “ชุดเล่าเรื่องให้โยมฟัง” มี ๗๑ เรื่อง

ใน ๗๑ เรื่อง หรือ ๗๑ ตอนที่ว่านั้น หลายเรื่อง ได้มีผู้ขอจัดพิมพ์เป็นหนังสือธรรมทานเผยแพร่ไปแล้ว เช่น ***พัฒนาปัญญา, เครื่องวัดการปฏิบัติธรรม, โพชฌงค์, พุทธคุณ ๙***

ในส่วนของงานหลัก คือการเขียนขยายความ ***พุทธธรรม*** ก็ได้ทำสำเร็จตามที่ตั้งใจ คือขยาย “บทที่ ๓ ไตรลักษณ์” ซึ่งในฉบับเดิมนั้น มีเนื้อความสั้นที่สุดเพียง ๑๓ หน้า โดยเขียนเพิ่มเติมในคราวนี้ ๖๗ หน้า (ทำให้บทที่ ๓ นั้นขยายเป็น ๘๐ หน้า) และทั้งได้เขียนคำอธิบายเพิ่มเติมที่นั่นที่นี่ ตามแต่จะเห็นสมควร จนพ้นปี ๒๕๒๘ และมาเสร็จสิ้นเมื่อขึ้นเดือนที่ ๒ ของปี ๒๕๒๙ แล้วก็ได้จัดพิมพ์เป็นครั้งที่ ๓ ของ ***พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ***

เรื่องราวความเป็นไปที่ได้ดำเนินมาถึงวาระที่ว่านี้ ถือว่าเป็นการได้ทำความจบตอนให้ชัดเจน งานทำหนังสือหลัก ทั้ง ***พุทธธรรม*** และ ***พจนานุกรม*** นับว่าเป็นความสำเร็จเสร็จสิ้นในขั้นลงตัวตั้งเป็นหลักไว้แล้ว หมดปลิโพธ ให้เป็นอันพร้อมที่จะพ้นออกไปย้ายถิ่นได้ ไปที่ใหม่แห่งไหนๆ ได้อย่างโล่งใจดี ดังที่ได้เป็นไปว่าต่อจากนี้ ในที่ใหม่ๆ ได้มีการทำงานหนังสือธรรมเล่มน้อยใหญ่ ที่เกิดมีเป็นไปเองตามสถานการณ์ ดังที่เรียกว่าเป็นยุคของหนังสือธรรมทานหลากหลายมากมายสืบต่อมายืดเยื้อยาวนาน

พอออกพรรษา เข้าสู่ช่วงปลายจะสิ้นปี ๒๕๒๘ โยมก็เร่งเอาจริงกับการหาสัปปายสถานที่จะนิมนต์ย้ายออกไปอยู่นอกเมือง รู้เห็นได้ยินว่ามีที่ไหนเหมาะดี ก็มาบอกเล่ากัน ถ้าแห่งใดค่อนข้างมั่นใจ ไม่ว่าจะเป็นวัดหรือมิใช่ โยมคุณหญิงกระจ่างศรี รักตะกนิษฐ พร้อมด้วยโยมชม และโยมใกล้ชิด ก็นิมนต์ไปดู แห่งแล้วแห่งเล่ากระทั่งถึงเดือนมิถุนายน ใกล้เข้าพรรษา ๒๕๒๙

นี้ก็คือจุดเริ่มของการเคลื่อนย้ายออกไปนอกถิ่นมลพิษของกรุงเทพฯ ซึ่งจะเป็นจริงในช่วงเข้าสู่พรรษาของปี ๒๕๒๙ พร้อมกับเป็นจุดเริ่มที่ชัดเจนแห่งการเกิดขึ้นของสถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม และวัดญาณเวศกวัน

พระ ๓ องค์ ออกนอกเมือง สู่ชีวิตใหม่

จะออกมาเริ่มต้นชีวิตใหม่นอกเมืองได้ ก็ด้วยแรงนำของโยมผู้ใหญ่ที่พาออกไป โดยมีโยมคุณหญิงกระจ่างศรี รักตะกนิษฐ โยมชม รักตะกนิษฐ และโยมหมอจรูญ ผลนิวาส เป็นแกนเริ่มการ

โยมหลายท่านหาสถานที่เหมาะกันไป ในวันหนึ่ง คุณหมอกาญจนา เกษสอาด ก็ได้รับแจ้งผ่านทางคุณรังสิต และอาจารย์วารุณี เลิศศิริ ว่า ระหว่างหาสถานที่ถาวรยังไม่ลงตัวนี้ คุณบุญเจิดและคุณสายใจ หลิมสุนทร ขอนิมนต์พระราชวรมุนีไปพักฟื้นฟูสุขภาพชั่วคราวก่อน ที่ศาลากลางสระ อ.ลำลูกกา จ.ปทุมธานี

ตกลงว่า ในปี ๒๕๒๙ นั้น อาตมาผู้ต้นเรื่อง โดยมีพระมหาอินศร จินฺตาปญฺโญ และหลวงลุงพระฉาย ปญฺญาปทีโป ติดตามไปเป็นเพื่อน ก็ได้ออกจากกรุงเทพฯ ไปพักอยู่ที่ศาลากลางสระลำลูกกานั้น ในวันที่ ๑๘ กรกฎาคม (ก่อนเข้าพรรษา ๓ วัน)

โยมถวายที่นั้นตั้งป้ายเป็น "**สถานพำนักสงฆ์ศาลากลางสระ เพื่อฟื้นฟูสุขภาพ (ชั่วคราว)**" และได้พักอยู่ที่นั่นนานถึง ๓ ปีเต็ม

ที่ศาลากลางสระนั้น ทั้งโยมเจ้าถิ่น ครอบครัวคุณบุญเจิดและคุณสายใจ หลิมสุนทร กับคุณสุพงษ์ และคุณนารี ประจุมาศ โดยมีคุณยายรวม เพียรอุตส่าห์ เป็นประธาน และโยมผู้ใหญ่ที่นิมนต์ออกมาจากเมือง ได้อุปถัมภ์บำรุงพระพรั่งพร้อมสมบูรณ์ และได้คุณวันชัย ประคองศิลป์ และคุณประกาศิต แย้มบุญชู มาเป็นไวยาวัจกร หรือลูกศิษย์ โดยมีผู้อื่นมาช่วยเป็นช่วงระยะ จนถึงครึ่งหลังของปี ๒๕๓๑ จึงได้คุณขจร เข็มทอง มาเป็นไวยาวัจกร และเป็นผู้ขับรถที่โยมถวายให้ใช้ ซึ่งอยู่มายืนยาว ถึงราวสิ้นปี ๒๕๔๐ ในยุคของวัดญาณเวศกวัน

โรคปอดแสนร้าย แต่โรคความจำหาย ก็ไม่เบา

บอกแล้วว่า ในวันที่ ๑๘ ก.ค. ๒๕๒๙ ได้ออกจากกรุงเทพฯ ไปเตรียมเข้าพรรษาที่ศาลากลางสระ แต่ปรากฏว่า มีเรื่องติดพัน ต่อจากนั้นเพียง ๑๑ วัน ในวันที่ ๑ ส.ค. ๒๕๒๙ ท่านผู้ใหญ่ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ นำปริญญาศิลปศาสตร์ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ ไปถวายที่โบสถ์วัดพระพิเรนทร์ ตัวเองต้องเดินทางเข้ากรุงเทพฯ ไปเข้าพิธีรับปริญญา ที่วัดพระพิเรนทร์นั้น เหตุการณ์นี้มีเอกสารบันทึกไว้ แต่ตัวเองจำเรื่องราวไม่ได้

ทีนี้ก็มีเรื่องสำคัญที่ลืมแล้วกระทบกระเทือนทำให้เสียหายแก่ท่านผู้อื่น เป็นเรื่องสืบเนื่องมานาน คือ ในปี ๒๕๑๙ Prof. Dr. Donald K. Swearer โดย Swarthmore College ได้นิมนต์อาตมาไปบรรยายเสริมเติมวิชาพระพุทธศาสนา ที่นั่น ๑ ภาคเรียน และต่อมา ในปี ๒๕๒๔ ก็นิมนต์ไปบรรยายที่ Divinity Faculty และ Arts Faculty, Harvard University ๑ ภาคเรียน

หลังปี ๒๕๒๔ นั้น อาจารย์สแวเรอร์ก็มานิมนต์อีก แต่อาตมามัวยุ่งกับงานเขียนหนังสือ โดยเฉพาะงานหนังสือพุทธธรรม ก็ขอผัดผ่อนไป แล้วท่านก็มาแวะนิมนต์ทุกปี และอาตมาก็ขอผัดไปเรื่อย จนคงจะในปี ๒๕๒๗ ได้รับปากว่าจะไปได้ในปี ๒๕๓๐

ทีนี้ ถึงกลางปี ๒๕๒๘ ก็ได้มีพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช แต่งตั้งอาตมาเป็นประธานกรรมการปาลิวิโสธกะ พระสุตตันตปิฎก (เพื่อจัดทำพระไตรปิฎกฉบับสังคายนามหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ ในวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๐)

เรื่องใหม่นี้เห็นได้ชัดว่าจะขัดกับการที่จะไป Harvard

มีบันทึกของอาตมาเองเขียนไว้ว่า (ในความจำ ไม่มีเรื่องนี้เลย แม้แต่บันทึกนี้เอง ก็เพิ่งได้พบ)

> “๑๔ ส.ค. ๒๘ อ. Swearer มาที่กุฏิ วพร. ย้ำขอให้ไป Swarthmore เราว่าคงติดงานสังคายนา อ. สแวเรอร์ว่า 1988 ปีต่อไปก็ได้”

ตอนนี้แหละ พูดได้ว่าความจำหายไปอย่างอัศจรรย์ คือ “๑๔ ส.ค. ๒๘” นั้น เป็นเวลาช่วงต้นของพรรษา ปี ๒๕๒๘ ที่โยมผู้ใหญ่เห็นพร้อมกันว่าจะยอมให้อาตมาอยู่ในถิ่นแห่งมลพิษร้ายนั้นต่อไปไม่ได้ และพากันออกหาถิ่นสัปปายะนอกเมืองที่จะให้ออกไปอยู่

เวลาต่อแต่นั้นไปจนตลอดพรรษา ๒๕๒๘ แม้จะไม่ละงานหนังสือ แต่ก็ต้องร่วมรู้ ร่วมฟัง ร่วมหารือเตรียมตัวย้ายออกไปจากกรุงเทพฯ สู่ถิ่นใหม่ จนในที่สุด ณ วันที่ ๑๘ ก.ค. ๒๕๒๙ ก็ได้ไปเข้าอยู่จำพรรษาที่ศาลากลางสระ ลำลูกกา อย่างที่ได้เล่าไปแล้ว และต่อจากนั้น บรรยากาศแห่งความสนใจ ก็มีแต่เรื่องราวของการไปอยู่ในถิ่นใหม่ และการที่จะย้ายถิ่นต่อๆ ไป

แต่ที่สำคัญก็คือโรคลืม ที่ว่าความจำหายไปนั้น ทำให้เรื่องการรับจะไป Swarthmore หายไปเลย

ทางด้าน Swarthmore เมื่อถึงเวลาที่หมายไว้ อ. สแวเรอร์ก็คงดำเนินการต่างๆ ไปตามระบบงานของท่าน ตั้งต้นแต่ติดต่อสื่อสาร เวลานั้น คอมพิวเตอร์ยังไม่มี ก็ต้องส่งจดหมายมาที่วัดพระพิเรนทร์ แต่เรื่องก็เงียบหาย ไม่มีคำตอบ ไม่รู้ว่าจะติดต่อไปที่อื่นที่ไหน จะวุ่นวายอะไร ในที่สุด เรื่องก็ต้องจบ แล้วก็เงียบไป ทั้งสองฝ่ายไม่รู้เรื่องกัน แต่ถ้าจะเกิดความเสียหาย ก็คือ อ. สแวเรอร์เหมือนกับต้องรับเคราะห์ไป

เวลาผ่านมานาน อีกหลายปี เมื่อคณะพระ ๓ รูปไปอยู่ที่วัดญาณเวศกวันแล้ว อ. สแวเรอร์รู้เรื่องราวขึ้นมา ท่านได้เดินทางไปเยี่ยมที่วัดญาณเวศกวันนั้น เป็นอันว่าท่านไม่ถือสา หรือว่าทำใจได้แล้ว ก็ยิ้มแย้มแจ่มใส เรื่องก็จบลงไปด้วยดี

การไม่รอที่จะไป Swarthmore แต่ตกลงมาพักที่ศาลากลางสระนี้ นับว่าเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญ ถ้าตกลงไปสอนที่อเมริกาอีก เหตุการณ์ก็คงผันแปรเปลี่ยนไปอีกทางหนึ่ง เป็นคนละด้าน และวัดญาณเวศกวันก็คงหรืออาจจะไม่เกิดขึ้น จึงบอกว่าช่วงเวลาพักที่ศาลากลางสระนี้ เป็นจุดตัดปัดกระแสที่สำคัญ

ที่กลางสระ โรคปอดบรรเทา แต่โรคความจำหาย เท่าเก่า

มาอยู่พักที่ศาลากลางสระไม่นานเลย ปอดและหลอดลมก็ฟื้นสภาพดีขึ้นมาก สามารถรับนิมนต์ไปพูดไปบรรยายได้มาก แห่งในกรุงเทพฯ แถมว่า โดยไม่คาดหมาย มีงานใหม่ที่เป็นโครงการใหญ่เข้ามาถึงตัว

ศ. ดร.ณัฐ ภมรประวัติ และ ดร.ศุภชัย ตั้งวงศ์ศานต์
นำ BUDSIR มาถวายที่ศาลากลางสระ ๒๙ ก.ย. ๒๕๓๑

วันหนึ่ง คงจะในช่วงกลางปี ๒๕๓๐ ดร.ศุภชัย ตั้งวงศ์ศานต์ ผู้อำนวยการสำนักคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ได้มาพบที่ศาลากลางสระ ท่านเล่าว่า ม. มหิดลได้ตั้งโครงการพระไตรปิฎกคอมพิวเตอร์ขึ้น เพื่อร่วมฉลองวโรกาสรัชมังคลาภิเษก โดยตั้งอาตมาเป็นที่ปรึกษา และทางสำนักคอมพิวเตอร์ ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ เป็นหัวหน้างานนี้ ได้รับคำแนะนำให้มาปรึกษาเกี่ยวกับคัมภีร์พระไตรปิฎก

คณะทำงานได้เริ่มงานตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ๒๕๓๐ งานเดินหน้าอย่างรวดเร็ว ใช้เวลาเพียง ๗ เดือน พระไตรปิฎกฉบับคอมพิวเตอร์ ที่มีชื่อว่า BUDSIR ก็เสร็จทันวันวิสาขบูชา (๓๐ พ.ค. ๓๑) ก่อนถึงวโรกาสรัชมังคลาภิเษก (๒ ก.ค. ๓๑) และท่านอธิการบดี คือ ศ. ดร.ณัฐ ภมรประวัติ พร้อมด้วย ดร.ศุภชัย ตั้งวงศ์ศานต์ ก็ได้นำไปถวายที่ศาลากลางสระ ๑ ชุด ในวันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๓๑

BUDSIR I ออกมาแล้ว สำนักคอมพิวเตอร์ ม.มหิดล ไม่หยุดแค่นั้น แต่ได้พัฒนาต่อมาเรื่อยๆ ถึงปี ๒๕๓๗ BUDSIR IV ก็เสร็จออกมา ปรากฏว่า BUDSIR ซึ่งเป็นพระไตรปิฎกคอมพิวเตอร์ ฉบับแรกของโลก ได้เป็นที่รู้จักกว้างออกไป

ใกล้เข้าพรรษา ๒๕๓๖ (ไปอยู่ที่สายใจธรรมแล้ว) อาตมาอาพาธโรคสายเสียงอักเสบ ถึงขั้นพูดไม่ได้ จะสื่อสารกับใคร ก็ใช้วิธีเขียนกระดานให้เขาอ่าน กว่าจะพูดได้ ก็ใกล้ออกพรรษา เป็นเหตุให้ต้องงดรายการนิมนต์ไปพูดที่อเมริกา ๒ ครั้ง

ครั้งแรก นิมนต์ไปพูดที่ The 1993 Parliament of the World's Religions ที่เมืองชิคาโก ๒๘ ส.ค. – ๔ ก.ย. ได้มอบให้พระมหาอินศร จินฺตาปญฺโญ เดินทางนำข้อเขียนไปมอบให้เขาอ่านแก่ที่ประชุมแทน คือเรื่อง “A Buddhist Solution for the Twenty-first Century”

อีกครั้งหนึ่ง ทาง ม.มหิดลนิมนต์ร่วมคณะไปในงานพระไตรปิฎกคอมพิวเตอร์ ตามคำเชิญของ UC Berkeley (๒๗–๓๑ ต.ค. ๒๕๓๖) รายการนี้ ต้องตัดไปเลย

แต่ในปีต่อมา ๒๕๓๗ ต้องไปตามนิมนต์ของ ม.มหิดล ที่ได้รับเชิญให้ไปบรรยาย อธิบาย แสดงวิธีใช้ BUDSIR ที่เกาหลี (๓๐ ก.ย. - ๓ ต.ค.) ในการประชุม Electronic Buddhist Text Initiative ที่วัด Haeinza เมือง Taegu และที่มหาวิทยาลัย Dongkuk ในกรุง Seoul แล้วต่อไปที่ญี่ปุ่น (๕-๘ ต.ค.) ณ International Institute for Buddhist Studies ในกรุง Tokyo และที่มหาวิทยาลัย Ryukoku เมือง Kyoto

ที่พูดถึงการไปเกาหลีและญี่ปุ่นในเรื่อง BUDSIR ซึ่งสืบเนื่องตั้งแต่ปี ๒๕๓๑ ไปถึง ๒๕๓๗ นี้ ก็เพราะโยงไปถึงอาการทางสมองของอาตมาเอง ที่ขอเรียกว่าเป็นโรคลืม คือ ในการไปแสดง BUDSIR ที่เกาหลี และที่ญี่ปุ่นนั้น ในคณะของ ม.มหิดล (ผอ. และ รอง ผอ. สำนักคอมพิวเตอร์) พร้อมกับอาตมาก็มี Professor Dr. Lewis R. Lancaster จาก UC Berkeley ร่วมไปด้วยโดยตลอด ทั้งในเกาหลีและในญี่ปุ่น

แต่เมื่อแยกกันเดินทางกลับมาเมืองไทยแล้ว อาตมาไม่มี Dr. Lancaster เหลืออยู่ในความจำอย่างใดเลย เห็นนามของท่าน ก็นึกไม่เห็นว่าได้เคยพบปะเจอะเจอกันในโลกนี้ จนกระทั่งไปอ่านในบันทึกประจำวันของตัวเอง จึงพบว่าได้ใกล้ชิดกับท่านมาก ตั้งแต่ที่เกาหลี เดินทางไป Dongkuk Univ. ก็ไปด้วยกัน

จนกระทั่งไปญี่ปุ่น Dr. Lancaster พร้อมคณะ ลง Subway ด้วยกันไปต่อรถไฟรอบเมือง แวะให้อาตมาฉันภัตในร้านอาหารญี่ปุ่น

เมื่อไปเข้าที่พักแรมกันแล้ว รุ่งขึ้น Dr. Lancaster ก็มากดกริ่งหรือเคาะประตูเรียกอาตมาตอนเช้าทั้ง ๔ วัน (๕-๘ ต.ค. ๓๗) เข้ามาชงน้ำชาถวาย ๒ วัน อีกวันหนึ่งนิมนต์ลงไปถวายน้ำชาในห้องพักของท่าน และอีกเช้าวันหนึ่ง ท่านมาเคาะประตูเรียก นี่คือท่านได้ใกล้ชิดและมีน้ำใจเกื้อกูลอย่างมาก แต่แม้ถึงอย่างนี้ อาตมา ทั้งที่มิได้อยากลืมอย่างใดเลย แต่ก็ลืมหายหมดไปสิ้น ไม่เหลือร่องรอย

งานทำหนังสือธรรมทาน ตั้งต้นที่ศาลากลางสระ

นึกทวนย้อนหลังไปถึงปี ๒๕๒๙ ที่ออกจากกรุงมาอยู่ที่ศาลากลางสระ ลำลูกกา เหมือนว่าร่างกายฟื้นตัวขึ้นมาได้รวดเร็ว ปอด-หลอดลมกลับมาใช้งานได้ใกล้สภาพปกติ ไม่เพียงพูดจาสนทนา และพูดธรรมเทศน์ภายในสำนักได้ แต่รับนิมนต์ไปพูดต่างถิ่นต่างที่นับได้ว่ามากมายหลายแห่ง

แถมว่า เมื่อไปพูดแล้ว ที่นั่นๆ ขอพิมพ์เป็นเล่มหนังสือเผยแพร่ ก็มีงานซ้อนขึ้นมา ถ้าเขาลอกเทปแล้วส่งมาให้ ก็เบาหน่อย

พอดีในปี ๒๕๒๙ เมื่ออยู่ที่ศาลากลางสระ เครื่อง Mac Plus ของ Apple เข้ามาเมืองไทย โยมคุณหญิงกระจ่างศรี บอกคุณเชษฐ์ บุตรชาย ให้ซื้อหามาถวาย

คุณเชษฐ์ไปดำเนินการจนยุติว่า ณ ๑๔ พ.ค. ๓๐ โยมคุณหญิงเซ็นสัญญาซื้อ Mac Plus, Mac SE/HD, Laser Writer, Image Writer, regulator รวมราคาทั้งหมด ๓๗๐,๐๐๐ บาท มูลค่าเวลานั้นมิใช่น้อยเลย และให้ไปรับ training ๔ วัน ท่านเจ้าคุณมงคลธีรคุณ เมื่อยังเป็นพระมหาอินศร ไปฝึกพิมพ์ในระบบงาน desktop publishing มีโยมมีศิษย์ไปร่วมด้วยรวมเป็น ๕ คน กว่าจะได้เครื่องเขามาส่งก็ถึง ๑๔ ก.ค. ๒๕๓๐

เครื่อง Mac Plus บนโต๊ะทำงานของ พระมหาอินศร จินฺตาปญฺโญ
ที่ศาลากลางสระ พ.ศ. ๒๕๓๐

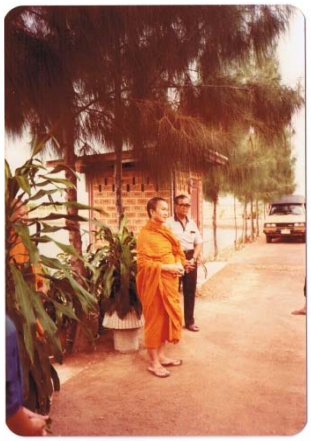

เรือนปฏิสันถารโยม บนริมฝั่งสระ

เมื่อพร้อมแล้ว ท่านเจ้าคุณมงคลธีรคุณรับบทลอกเทปไปพิมพ์ อาตมาตรวจแก้เรียบเรียง ช่วยกันจัดทำต้นฉบับเสร็จแล้วส่งโรงพิมพ์ตีพิมพ์เป็นเล่มออกมา

กระบวนงานอย่างนี้ดำเนินต่อเนื่องมา ไม่ได้หยุดเลย ทำให้เกิดเป็นงานทำหนังสือธรรมทานตามมา กลายเป็นส่วนใหญ่ของการใช้แรงงานและกาลเวลา ตั้งแต่อยู่ที่ลำลูกกา แล้วมาที่สายใจธรรม ต่อไปถึงวัดญาณเวศกวัน จนเรียกได้ว่าเป็นศาสนกิจหลักเลยทีเดียว

ยกตัวอย่างรายใหญ่ ที่ทั้งพูดแล้วพิมพ์เป็นเล่มหนังสือ

๙ มีนาคม ๒๕๓๑ อยู่ที่ศาลากลางสระ ไปแสดงปาฐกถาธรรมในมงคลวารอายุครบ ๗๒ ปี ของ ศ. ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ณ หอประชุมเล็ก ม.ธรรมศาสตร์, พิมพ์ออกมาเป็นหนังสือ ***เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ***

นี่เป็นตัวอย่างที่บอกว่าถึงจะหนีโรคพ้นกรุงออกไป ก็ไม่พ้นงาน

แล้วก็ยังไม่พ้นวัดพระพิเรนทร์ นอกจากถึงวันอุโบสถ ต้องไปที่โบสถ์วัดพระพิเรนทร์นั้นแล้ว มีงานสำคัญก็ต้องไปอาศัยที่โบสถ์วัดพระพิเรนทร์อยู่นั่นเอง ที่เด่นชัดมี ๓ – ๔ ครั้ง

วันที่ ๗ ม.ค. ๒๕๓๐ มหาวิทยาลัยศิลปากร ถวายปริญญาศึกษาศาสตร์ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาหลักสูตรและการสอน

วันที่ ๓๐ ก.ค. ๒๕๓๐ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ถวายปริญญาศึกษาศาสตร์ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์

ในปี ๒๕๓๑ นั้น มหาวิทยาลัยมหิดล ถวายปริญญาศิลปศาสตร์ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาภาษาศาสตร์

วันที่ ๕ ธ.ค. ๓๐ พระราชวรมุนี ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เลื่อนเป็นที่ พระเทพเวที

ที่พระไปจำพรรษา ก่อนหน้าเป็นวัดญาณเวศกวัน

ทีนี้ ระหว่างพักอยู่ที่ศาลากลางสระนั้น เรื่องก็ต่อจากวัดพระพิเรนทร์ในกรุงเทพฯ คือโยมช่วยกันเที่ยวหาถิ่นฐานอันสัปปายะ ที่จะให้พระไปอยู่ประจำ ถ้าที่นั่นมิใช่เป็นวัด ก็จะหาที่สร้างวัดให้ โยมไปหากันเยอะแยะ ในหลายถิ่นหลายจังหวัด บางแห่งก็นิมนต์ พาอาตมาไปดูด้วย

การเที่ยวหามาลงท้ายที่ว่า โยมคุณหมอกาญจนา เกษสอาด กับคุณประพัฒน์ ไปที่ด้านหลังพุทธมณฑล ไปพบที่แปลงเหมาะเจอกำนันสุวรรณ ท่านกำนันบอกให้ว่า ที่ดินแปลงนั้นเป็นของบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง ซื้อเตรียมไว้เพื่อจะสร้างสถานฝึกอบรมพนักงาน ครั้นเตรียมการเบื้องต้นเสร็จแล้ว พอเอาแปลนอาคารให้ทางราชการดู เขามีกฎวางไว้ว่าอาคารที่จะสร้างในเขต ๓๐๐ เมตร รอบพุทธมณฑล ห้ามสูงเกิน ๑๒ เมตร ในแปลนนั้น อาคารสูงเกินไป ราชการจึงไม่อนุญาต พอไม่ได้รับอนุญาต บริษัทก็ทิ้งที่แปลงนั้นเลย ที่ดินถูกปล่อยไว้นานจนกลายเป็นที่รกร้างว่างเปล่า มีแต่ต้นไม้ขึ้นเองระเกะระกะไป

เมื่อบริษัทไม่เอา เขาทิ้งแล้ว โยมจึงบอกกันแล้วก็ดำเนินการติดต่อขอซื้อที่แปลงนั้น จากบริษัทประกันภัยที่ว่า คุณยงยุทธ์ ธนะปุระ และคุณชุติมา สุวรรณกุล ก็ไปซื้อที่ดินแปลงนั้นมา โยมทั้งหลายก็ร่วมใจกัน มาเตรียมการสร้างวัด

ที่จริง มองย้อนหลังไป คุณยงยุทธ์ และคุณชุติมานั้น ได้เริ่มการสร้างวัดมาก่อนนี้แล้ว โดยขอถวายที่ดิน ๕๓ ไร่ ในเขตวังน้อย แต่พระว่า ๒๕ ไร่ก็พอ และได้ดำเนินการเบื้องต้นในขั้นขุดถมปรับพื้นที่ไปแล้วมากทีเดียว แต่เมื่อนิมนต์พระ ๓ รูปคณะนี้ไปทดลองพักอาศัยได้ ๒ ครั้ง ก็มีมติระงับการสร้างวัดถวายที่นั่น

(ครั้งแรกพบว่าอยู่ใกล้โรงเลี้ยงไก่กลิ่นเหม็น ทั้งชิดสวนที่พ่นยาฆ่าแมลงเป็นประจำ ครั้งที่ ๒ พบว่าอยู่ใกล้คลองซึ่งมีน้ำเน่าเสียจากโรงทำแป้งหมี่)

กุฏิหลังแรก (กุฏิปฐมเวศก์) พ.ศ. ๒๕๓๒

ที่หลังพุทธมณฑลนั้น คุณยงยุทธ์ ธนะปุระ ได้รับหนังสืออนุญาตสร้างวัด ณ วันที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๓๒ ซึ่งมีชื่อที่ขอจากอาตมาตั้งให้ว่าวัดญาณเวศกวัน แล้วเริ่มงานก่อสร้างเสนาสนะ ตั้งต้นด้วยกุฏิไม้ ๒ หลัง ซึ่งสร้างด้วยไม้ที่รื้อจากเรือนโบราณของโยมคุณหญิงกระจ่างศรี รักตะกนิษฐ โดยโยมคุณหมอจรูญ ผลนิวาส เป็นผู้อุปถัมภ์ทุน

พอสร้างกุฏิไม้หลังแรกเสร็จ โยมก็นิมนต์พระ ๓ รูปคณะนี้เดินทางไปพำนัก ณ สถานที่ก่อสร้างวัดญาณเวศกวัน หลังพุทธมณฑล ในวันเข้าพรรษา ที่ ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๒

ทั้งนี้ ขอให้รู้เข้าใจกันว่า ที่นั่นยังไม่เป็นวัด เรียกได้เพียงว่าเป็นที่พักสงฆ์ หรือสถานพำนักสงฆ์ เพราะว่าถึงแม้จะได้รับใบอนุญาตให้สร้างวัดแล้ว แต่จะเป็นวัดได้ ต้องมีอะไรๆ พร้อมตามกำหนด แล้วราชการประกาศตั้งเป็นวัด

ดังว่าแล้ว เวลานั้น ที่นั่นมีกุฏิสร้างเสร็จแล้วหลังเดียว คือ ทั้งวัดมีอาคารหลังเดียว เป็นกุฏิใต้ถุนสูง พระและลูกศิษย์อยู่ชั้นบน ชั้นล่างคือใต้ถุน ใช้เป็นที่ทำกิจอื่นทุกอย่าง ตั้งตั่งเป็นอาสน์สงฆ์ไว้ โยมมาทำบุญ ก็ทำที่ใต้ถุนกุฏินั้น จะเลี้ยงพระ ก็ทำที่นั่น จะทำวัตรสวดมนต์ จะบอกธรรมเล่าความอะไรแก่พระ จะแสดงธรรมเทศน์สอนญาติโยม อะไรๆ ก็ทำที่นั่นหมดทุกอย่าง (เรียกกันว่ากุฏิหลวงลุง และต่อมา ปลายปี ๒๕๖๓ ได้ชื่อว่า “กุฏิปฐมเวศก์”)

ต่อมา ระหว่างจำพรรษาแรก ณ ที่ตั้งวัดญาณเวศกวันนั้น กุฏิไม้หลังที่ ๒ ก็สร้างเสร็จ เป็นกุฏิเล็กอยู่ได้องค์เดียวสำหรับพระหัวหน้าสงฆ์ พอออกพรรษานั้นแล้ว อาตมาก็ย้ายแยกออกไปอยู่ที่กุฏิหลังเล็กนั้น (ต่อมา ปลายปี ๒๕๖๓ หลังอาตมาอยู่ที่วัดนั้นไม่ได้แล้ว มีการตั้งชื่อ และอาตมาให้เรียกว่า “กุฏิปธานเวศก์”)

กุฏิเล็กหลังเก่า คือกุฏิเจ้าอาวาสหลังเดิม (กุฏิปธานเวศก์)
หลังพรรษา พ.ศ. ๒๕๓๒

สายใจธรรมเกิดขึ้นมา ศาลากลางสระตามไปอยู่ด้วย

เป็นอันว่า คณะพระ ๓ รูป พักอยู่ที่ศาลากลางสระที่โยมบุญเจิด หลิมสุนทร ถวาย ๓ ปีแล้ว ก็ออกไปจำพรรษา ณ ที่ตั้งวัดญาณเวศกวัน ในปี ๒๕๓๒

ทีนี้ ทางด้านโยมบุญเจิด หลิมสุนทร เมื่อโยมทั้งหลายเที่ยวหาที่สร้างวัดกัน ท่านเองก็ออกหาที่สัปปายะด้วย โดยมุ่งไปหาถิ่นเหมาะบนภูเขา เช่นในอำเภออู่ทอง สุพรรณบุรี และในที่สุดก็มาได้ที่บนเขาสำโรงดงยาง ตรงนี้ ที่เรียกกันว่าจมูกเขา ที่ผู้เจ้าถิ่นชื่อว่าคุณจ้อย อร่ามศรี ได้ร่วมใจถวายทำบุญบอกว่า ๓๑ ไร่ ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากแคมป์งานของโยมบุญเจิดเอง

ต้นพรรษา ๒๕๓๒ นั้นเอง คณะอาตมา พระ ๓ รูป มาจำพรรษาอยู่ ณ ที่ก่อสร้างวัดญาณเวศกวัน ยังไม่ครบ ๑ เดือน ถึงวันเกิดของดรีม (ด.ญ.สิริทร หลิมสุนทร) อายุครบ ๑๑ ปี ในวันที่ ๑๒ สิงหาคม ก็ได้รับนิมนต์ไปฉันภัตตาหารเช้า ที่บ้านคุณบุญเจิดและคุณสายใจ แล้วเดินทางต่อไปที่จมูกเขาสำโรงดงยาง และก็ได้เห็นช่างกำลังก่อสร้างอาคารหลักหลังแรกของสถานพำนักสงฆ์ คือ ศาลาใหญ่ ซึ่งมีที่พักสงฆ์ในตัวกับทั้งครัวพร้อมด้วย

พอออกพรรษาที่วัดญาณเวศกวันแล้ว ถึงวันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๓๒ คณะพระ ๓ รูปนี้ ก็ได้ไปพักค้างแรมครั้งแรก ที่สถานพำนักสงฆ์ เขาสำโรงดงยางนั้น เป็นเวลา ๑ สัปดาห์

ระหว่างนั้นเอง ในวันที่ ๒๙ ตุลาคม โยมก็นัดหมายกันมาประกอบพิธีถวายสถานพำนักสงฆ์นี้ ซึ่งยังไม่มีชื่อเรียกที่ตกลงโดยพร้อมใจกัน

ศาลาใหญ่ ของสายใจธรรม ระหว่างก่อสร้าง ๑๒ สิงหาคม ๒๕๓๒

ศาลาใหญ่ ของสายใจธรรม สร้างเสร็จทัน ต.ค. ๒๕๓๒

คณะโยมผู้นำถวายสถานพำนักสงฆ์ ที่ต่อมามีชื่อว่าสายใจธรรม

คุณบุญเจิด หลิมสุนทร กล่าวนำถวายสถานพำนักสงฆ์ ๒๙ ต.ค. ๒๕๓๒

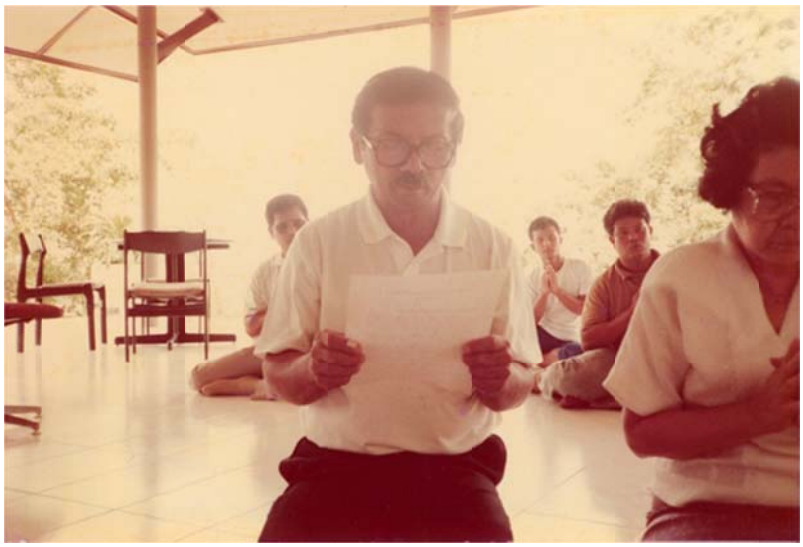

โยมทั้งหลายมาประชุมกันหน้าอาสน์สงฆ์ ที่ศาลาใหญ่นี้ คุณบุญเจิด หลิมสุนทร และคุณสายใจ หลิมสุนทร (เพียรอุตส่าห์) พร้อมทั้งครอบครัวและญาติมิตร เริ่มตั้งแต่โยมยายรวม เพียรอุตส่าห์ คุณสุพงษ์ คุณนารี ประจุมาศ กับครอบครัว คุณจ้อย อร่ามศรี โดยมี พ.ท.ลัน ประจุมาศ เป็นประธาน

คณะโยมได้ประกอบพิธีถวายสถานพำนักสงฆ์ ในที่ดินเนื้อที่ ๓๑ ไร่ ๑ งาน ๒๘ ตารางวา มีอาคารศาลาใหญ่ ๑ หลัง และเรือนพักญาติโยม (ที่กำลังก่อสร้าง) ๑ หลัง

โยมยายรวมนั้นชรามากแล้ว เมื่อเกิดสถานพำนักสงฆ์และมีพระมาพำนัก โยมก็มาพักอยู่ที่นั่นด้วย ในบรรยากาศของวัดนั้น โยมมีความสุขที่ได้มาดูแลต้นไม้พืชพรรณต่างๆ วันแล้ววันเล่า เช้า-เย็น ก็จะเห็นโยมยายนั่งเงียบๆ โดยมากอยู่ที่ชายขอบทางเดินรอบศาลาใหญ่ ดูแลตัดแต่งต้นไม้ดอกไม้ เก็บไปบูชาพระท่านผู้เฒ่าผู้ชรามีงานทำเบาๆ ผ่านเวลาไปกับกิจกรรมเล็กๆ น้อยๆ ที่ชื่นบานใจอย่างนี้ เป็นชีวิตที่ดีมีสุขน่าชื่นชมอนุโมทนา

เมื่อสถานพำนักสงฆ์ที่เขาดงยางเกิดขึ้นแล้ว คณะพระ ๓ รูปนั้น ก็มีที่พำนัก ๒ แห่ง เป็นเหตุให้ต้องเดินทางไปๆ มาๆ ระหว่าง ๒ แห่งนั้นบ่อยครั้ง ไปพักที่ภูเขา ๑๕ วัน แล้วมาอยู่ที่หลังพุทธมณฑล ๘ วัน แล้วไปภูเขา ๓ วัน มาอยู่หลังพุทธมณฑล ๘ วัน ฯลฯ

เวลาผ่านไป ณ ที่สร้างวัดญาณเวศกวัน ยังคงมีเสนาสนะเพียงกฏิหลังเดียว กำลังก่อสร้างกุฏิเล็กสำหรับเจ้าอาวาส แต่ที่พำนักสงฆ์บนภูเขา มีกุฏิ มีศาลา แถมมีเรือนพักโยม ที่โยมทั้งหลายจะไปทำบุญเลี้ยงพระ และจะไปค้างแรมก็ได้เป็นที่สะดวกและพร้อมอย่างดี

เมื่อจะเข้าพรรษา ปี ๒๕๓๓ โยมเอาจริงเอาจัง มีพิธีถวายเทียนพรรษา คณะพระ ๓ รูปนี้เดินทางไปภูเขาเป็นครั้งที่ ๑๒ ก็เข้าพรรษาที่นั่น แล้วก็อยู่จำพรรษาสืบเนื่องต่อมาที่นั่นถึง ๕ ปี

ไม่ต้องพูดถึงเข้าพรรษา ในปี ๒๕๓๓ นั้น ตั้งแต่ขึ้นปีใหม่ไม่กี่วัน คณะพระ ๓ รูป ไปที่ภูเขาครั้งที่ ๔ และพักแรมครั้งที่ ๓ (๙ - ๑๑ ม.ค. ๓๓) ก็ได้มีกิจกรรมใหญ่ครั้งแรก คือการแสดงธรรมยามราตรีกลางแสงจันทร์เพ็ญที่ลานธรรมบนยอดเขา ในค่ำวันที่ ๑๐ ม.ค. ๒๕๓๓ ตามคำอาราธนาของคุณสายใจ

ปรากฏว่า ทั้งที่เขานี้อยู่ห่างไกล ทางไปมาก็ลำบาก มีแต่ถนนดินลูกรัง (ถนนลาดยางเพิ่งสร้างในปี ๒๕๓๙) และก็ไม่ได้บอกข่าวกันมาก แต่มีญาติโยมมาจากที่ใกล้ไกล รวมทั้งจากตัวเมือง ถึงประมาณ ๑๔๔ คน

ต่อนั้นไม่นาน เคียงข้างศาลาใหญ่เปิดโล่งซึ่งมีสามห้องพักเป็นกุฏิสำหรับพระ ๓ รูป อยู่ในตัว ที่ปลายจมูกเขา คุณบุญเจิดสร้างอาคารสำคัญขึ้นมา เรียกว่าหอธรรม (ต่อมาเรียกว่า “บรรณศาลา”) เสร็จในวันที่ ๓๑ มี.ค. ๒๕๓๓ นิมนต์ให้อาตมาย้ายที่พักเข้าไปทำงานในหอธรรมนั้น

ระหว่างพรรษา นอกจากคณะโยมอุปถัมภ์ประจำแล้ว ญาติโยมในถิ่นใกล้เคียง ซึ่งเริ่มได้ยินข่าวกว้างออกไป ก็มาร่วมกิจกรรมทำบุญกันมากขึ้น โดยเฉพาะคุณสายใจ ได้มาดูแลจัดอำนวยความสะดวก และร่วมกิจกรรมปฏิบัติธรรมอย่างจริงจัง

ทำวัตรเช้า ฟังธรรม รับอรุณ ที่ลานธรรม บนยอดเขา ๒๕๓๓

ฟังธรรมยามราตรี กลางแสงจันทร์เพ็ญ ที่ลานธรรมบนยอดเขา ค่ำ ๑๐ ม.ค. ๒๕๓๓

ทางฝ่ายพระสงฆ์ก็ได้จัดกิจกรรมให้ญาติโยมมีโอกาสร่วมบุญการเพิ่มขึ้น โยมหลายท่านเดินทางจากกรุงเทพฯ มาค้างแรมที่ภูเขาบ่อยๆ ได้ทำบุญถวายภัตตาหาร ร่วมทำวัตร สวดมนต์ เช้า-ค่ำ ฟังธรรม และบำเพ็ญจิตภาวนา

บางครั้งก็เปลี่ยนบรรยากาศ ขึ้นไปทำวัตรเช้ารับอรุณกันบนยอดเขา เช่น เมื่อวันศุกร์ที่ ๒๗ ก.ค. ๒๕๓๓ ได้ทำวัตรเช้าบนยอดเขา และฟังธรรมกถาเรื่อง “แสงเงินแสงทองของชีวิตที่ดีงาม” ที่ได้พิมพ์เผยแพร่มาแล้วหลายครั้ง

ในวันที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๓๓ ซึ่งเป็นวันเกิดของดรีม และเนื่องในวันเกิดของแอ และตวง ในวันที่ ๖ และ ๒๙ ส.ค. ที่ใกล้กัน ญาติโยมได้ทำบุญถวายสังฆทาน และประกอบพิธีถวายกุฏิเล็กบนเขา ที่เพิ่งสร้างเสร็จใหม่ (ขนาด ๓ x ๕ เมตร) เหนืออ่างเก็บน้ำ (ต่อมาตั้งชื่อว่า “ธนสิทธิ์บรรณาศรม”) เพื่อเป็นที่พักหลีกเร้นของพระเทพเวที (ปยุตฺโต)

หลังออกพรรษาในวันที่ ๔ ตุลาคม คณะโยมปรารถนาจะทอดกฐิน แต่ติดขัดด้วยมีพระสงฆ์จำพรรษาเพียง ๓ รูป ไม่ครบองค์สงฆ์ปัญจวรรค จึงจัดเป็นงานทอดผ้าป่าสามัคคีขึ้นในวันเสาร์ที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๓๓

ในวาระนั้น ได้ร่วมกันปลูกต้นโพธิ์จากพุทธคยาไว้ด้วย

ต้นโพธิ์พุทธคยานี้ พระมหาบาง เขมานนฺโท ได้ใส่กระถางนำมาถวาย ๒ ต้น ในเวลาที่นำมานั้น เป็นต้นเล็กๆ สูงระหว่างคืบถึงศอกหนึ่ง

ต้นโพธิ์ จากพุทธคยา ปลูกในเขตสังฆาวาส วัดญาณเวศกวัน พ.ศ. ๒๕๓๓

ที่สายใจธรรม ปี ๓๓ ปลูกโพธิ์พุทธคยาบนยอดเขา ไม่โต ถึงปี ๔๘ ย้ายลงมาปลูกไว้ที่ลานระหว่างศาลาใหญ่กับโรงครัว

จัดพิธีถวายธนสิทธิ์บรรณาศรม
๑๒ ส.ค. ๒๕๓๓

ต้นโพธิ์ที่สายใจธรรมนั้น ปลูกไว้บนยอดเขา แต่แกรน กี่ปีๆ ก็ไม่โต ในที่สุดญาติโยมได้ย้ายที่ใหม่ๆ จนถึง ๑๙ ก.ค. ๒๕๔๘ ได้ย้ายลงมาปลูกที่ลานระหว่างเนินที่ตั้งศาลาใหญ่กับโรงครัว และแยกแขนงย่อยออกไปปลูกต่างหากบ้าง กลายเป็น ๓ ต้น

ส่วนอีกต้นหนึ่งปลูกไว้ ณ ที่ก่อสร้างวัดญาณเวศกวัน งอกงามใหญ่โตมาก คือที่เป็นต้นไม้หลัก (วนบดี, วนัสบดี, พนัสบดี) ของสังฆาวาสที่นั่นในบัดนี้

ในเวลาค่อนปีของ พ.ศ. ๒๕๓๓ ซึ่งเป็นพรรษาแรกแห่งศาสนกิจของคณะพระ ๓ รูป ที่สถานพำนักสงฆ์บนเขาดงยาง ได้ประจักษ์ความปรากฏเพิ่มขยายแห่งศาสนกิจและงานบุญที่นั่นนับว่ารวดเร็วและชัดเจน โดยอาศัยกำลังลุ้นหนุนของโยมที่เข้มแข็งจริงจัง

แต่เวลาผ่านมาแค่ค่อนปี ถึงเดือนพฤศจิกายน คุณสายใจ หลิมสุนทร (เพียรอุตส่าห์) ผู้ร่วมก่อตั้งและเป็นกำลังใหญ่ในการอุปถัมภ์บำรุงสถานพำนักสงฆ์บนภูเขานี้ ก็ล้มป่วยด้วยโรคมะเร็งในปอด และมีอาการทรุดลงโดยลำดับ

ระหว่างที่คุณสายใจกำลังป่วยหนักอยู่นั้น คุณบุญเจิดได้ตกลงใจย้ายศาลากลางสระที่ลำลูกกา มาตั้งไว้เป็นอนุสรณ์ที่สถานพำนักสงฆ์บนภูเขานี้ โดยลุงเภา ช่างฝีมือเยี่ยม ได้รื้อศาลาเป็นชิ้นส่วน และขนย้ายวัสดุมาที่ภูเขาในวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๓๔ เริ่มงานตีผังที่ก่อสร้างบนภูเขา ในวันถัดมาที่ ๒๓ เม.ย. ทันก่อนคุณสายใจถึงแก่กรรมในวันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๓๔

ระหว่างตั้งศพบำเพ็ญกุศลที่วัดเสมียนนารี อาตมาได้ปรารภขึ้นในวันที่ ๒ พฤษภาคม ว่า การตั้งชื่อสถานพำนักสงฆ์ยังค้างอยู่ โดยแต่เดิมนั้นตั้งใจว่าจะไม่ตั้งตามชื่อบุคคล แต่บัดนี้คุณสายใจได้ล่วงลับไป และคุณสายใจนั้นเป็นผู้มีศรัทธาเข้มแข็งมั่นคง ได้เป็นกำลังสำคัญยิ่งในการก่อตั้งและสร้างความเจริญแก่สถานพำนักสงฆ์นี้

อาตมาเล่าว่า พระสงฆ์ได้หารือกัน เห็นเหมาะในคำว่า "สายใจธรรม" ที่หลวงลุงฉาย ปญฺญาปทีโป ได้เคยพูดขึ้นมานานแล้ว จึงน่าจะตั้งชื่อเป็นอนุสรณ์แก่คุณสายใจว่า "**สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม**" ทุกคนก็ชื่นชมอนุโมทนา

อีกด้านหนึ่ง ช่างคือลุงเภานั้น ได้ประกอบชิ้นส่วนวัสดุขึ้นให้เข้ารูปเป็นศาลากลางสระเหมือนอย่างเดิม เสร็จแล้วติดป้ายชื่อ "**ศาลาสายใจธรรม**" เมื่อวันที่ ๑๔ มิ.ย. ๒๕๓๔ ต่อมา ถึงต้น ก.ค. ได้ติดตั้งป้ายชื่อ "**สถานพำนักสงฆ์ศาลากลางสระ**" ที่ขนย้ายมาจากลำลูกกา และในวันที่ ๑๙ ก.ย. ปีนั้น ก็ได้สร้างซุ้มแขวนระฆังที่ข้างศาลาสายใจธรรมด้วย

เวลาผ่านมาอีกนาน ถึงปี ๒๕๔๙ ในเวลาที่สายใจธรรมค่อนข้างเงียบเหงา มีกิ่งไม้ใหญ่หักลงมาฟาดป้ายศาลากลางสระให้ชำรุด จึงทำป้ายใหม่ ในวันที่ ๒ ส.ค. ๒๕๔๙ ที่จะคงทน โดยใช้แผ่นอะคริลิกใส เขียนเลียนแบบป้ายเดิมที่ลำลูกกา (แต่เติม พ.ศ. เดิมลงไปด้วย) ว่า

สถานพำนักสงฆ์ศาลากลางสระ
เพื่อฟื้นฟูสุขภาพ (ชั่วคราว)
พ.ศ. ๒๕๒๙

ป้ายนี้ติดไว้กับเสาค้ำบนพื้นดินเหมือนเมื่อครั้งตั้งอยู่ที่ลำลูกกา ครั้งนั้น ป้ายใหญ่อยู่ที่ริมฝั่งสระน้ำ คราวนี้ ป้ายทำใหม่อยู่ข้างปากทางเดินขึ้นบันไดศาลา ตั้งไว้เป็นอนุสรณ์ของเดิมที่ลำลูกกา เมื่อปี ๒๕๒๙ นั้น

คนที่เดินมาเจอป้ายใหญ่ศาลากลางสระนี้แล้ว หันซ้ายเดินขึ้นบันไดไปเข้าประตูศาลา จึงจะเห็นป้ายชื่อใหม่ “ศาลาสายใจธรรม” ห้อยอยู่ที่ประตูเข้าสู่ศาลานั้น

งานบุญงานธรรมขยาย ทำให้สายใจธรรมมีบรรยากาศเป็นวัดชัดขึ้นมา

คณะพระ ๓ รูป พำนักอยู่ที่สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรมสืบต่อมา และมีพระภิกษุจำพรรษามากขึ้น จนถึงปี ๒๕๓๖ พระมีจำนวนพอครบองค์สงฆ์ โยมทั้งหลายรอกันมานานถึงวาระสมใจจะได้มาทำบุญกันมากมายแข็งขัน ก็ได้มีการทอดกฐินแรกที่สายใจธรรม ต่อด้วยกฐินสองที่สายใจธรรม ในปีต่อมา พ.ศ. ๒๕๓๗

การทอดกฐินเป็นงานใหญ่ที่สำคัญ พาให้ความเป็นวัดเป็นสำนักปรากฏเด่นชัดมากขึ้น และกฐินที่สายใจธรรมสองวาระนี้ ก็เป็นโอกาสให้ได้ระลึกทบทวนลำดับเหตุการณ์ความเป็นมาของสำนักและบันทึกเป็นประวัติไว้ ดังปรากฏในหนังสือธรรมทานที่ได้จัดพิมพ์สำหรับวาระทั้งสองนั้น มีชื่อว่า ***กฐินแรกที่สายใจธรรม*** และ ***กฐินสองที่สายใจธรรม*** ตามลำดับ

แม้ว่าจะยังไม่พ้นต้องอาศัยไปใช้ที่โบสถ์วัดพระพิเรนทร์ แต่ไม่ต้องเป็นประจำหรือเป็นการแน่นอนอย่างในกาลแต่ก่อนมา ดังมีบันทึกเหตุการณ์ว่า

วันที่ ๒๘ ก.พ. ๒๕๓๔ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ถวายปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาปรัชญาการศึกษา ที่อุโบสถวัดพระพิเรนทร์

วันที่ ๒๖ ก.ค. ๒๕๓๕ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถวายปริญญาอักษรศาสตร์ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาภาษาศาสตร์ ที่อุโบสถวัดพระพิเรนทร์

แต่ถึง พ.ศ. ๒๕๓๖ มหาวิทยาลัยรามคำแหง นำปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาศึกษาศาสตร์ ไปถวายที่สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม

ขอบอกเล่าแทรกไว้ด้วย ณ ที่นี้ ว่า ใน พ.ศ. ๒๕๓๖ นั้น หลังจากขึ้นปีใหม่แล้วไม่นาน ในวันมาฆบูชา ๗ มีนาคม ที่วัดพระพิเรนทร์ ในอุโบสถ ได้มีพิธีตั้งพระครูฐานานุกรม ของพระเทพเวที ๓ รูป คือ

๑. มหาอินศร จินฺตาปญฺโญ เป็น พระครูปลัด
๒. พระถวัลย์ สมจิตฺโต เป็น พระครูวินัยธร
๓. พระฉาย ปญฺญาปทีโป เป็น พระครูสังฆรักษ์

ต่อมา เมื่อจะสิ้นปี พ.ศ. ๒๕๓๖ นั้น ณ วันที่ ๕ ธ.ค. พระเทพเวที ก็ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ เลื่อนเป็นที่พระธรรมปิฎก

๘ ก.ค. ๒๕๓๘ ดร.สุรีย์ ภูมิภมร เชิญชวนผู้ใหญ่ผู้น้อยมากมายมา ร่วมกันปลูกต้นไม้ ๑๑,๐๐๐ ต้น ในรายการของสัตวแพทยสมาคม สร้าง “แปลงปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ” บนพื้นที่ราบเชิงเขา ๑๐ ไร่

พระอยู่ในธรรมวินัยดี มีพฤกษางาม สังฆารามก็รมณีย์

ที่สายใจธรรมนั้นเป็นป่าเขา แต่ถูกหักร้างถางพงจนป่าแทบหมดสิ้นไป ต้นไม้ที่เหลืออยู่บ้าง ก็มีเพียงขนาดย่อมอายุน้อย ดินก็ไม่ดี ปลูกต้นไม้ยาก เมื่อสร้างสถานพำนักสงฆ์ขึ้นแล้ว ญาติโยมได้ขอร้องชาวบ้านให้เลิกตัดไม้เผาถ่านได้สำเร็จ ต้นไม้ก็เริ่มงอกงามและดูหนาทึบขึ้น

งานใหญ่เริ่มต้นในปี ๒๕๓๖ เมื่อ ดร.สุรีย์ ภูมิภมร แห่งคณะวนศาสตร์ ม. เกษตรศาสตร์ เข้ามาช่วยบำรุงรักษาป่าตามหลักวิชาการ และได้นำคณะอาจารย์ ข้าราชการญาติมิตร มาบำเพ็ญประโยชน์ปลูกต้นไม้อย่างเอาจริงเอาจัง ที่เป็นการใหญ่ระดมกำลังอย่างสำคัญ ก็คือ

๑๑ ก.ค., ๕–๖ ส.ค. ๒๕๓๖ ดร.สุรีย์นำคณะ ปลูกไม้สีเสียดแก่น รอบเขตสถานพำนักสงฆ์ ห่างกันต้นละ ๒ ม. ราว ๘๐๐ ต้น

๒๔ ต.ค. ๒๕๓๖ ปลูกสัตบรรณใหญ่ ๑๕ ต้น (ทยอยตายหมด)

๒๔ ก.ย. ๓๗ ดร.สุรีย์นำปลูกป่าครั้งใหญ่ และได้นิมนต์อาตมาพูดปาฐกถาเรื่อง “คนไทยกับน้ำ”

๘ ก.ค. ๓๘ ในรายการของสัตวแพทยสมาคม เป็นครั้งใหญ่มาก ดร.สุรีย์ได้เชิญชวนผู้ใหญ่ผู้น้อยมากมายมาร่วมกันปลูกต้นไม้ ๑๑,๐๐๐ ต้น สร้าง “แปลงปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ” บนพื้นที่ ๑๐ ไร่ ในที่ดินเชิงเขา ๔๗ ไร่ ที่คุณบุญเจิดอุทิศถวายเพิ่มจากที่ดินข้างบน และได้นิมนต์อาตมาพูดเรื่อง “คนไทยกับสัตว์ป่า” และคุณประจวบ กลิ่นขจรวงศ์ หัวหน้าสวนป่าลาดกระทิง ได้ช่วยติดตามเอาใจใส่ดูแลรักษาป่านี้สืบมา

ในระยะหลัง เมื่อพระลงมาอยู่ที่หลังพุทธมณฑลเป็นส่วนใหญ่ และป่าที่ภูเขาก็นับว่าตั้งตัวได้แล้ว ดร.สุรีย์ และ ดร.อรพิน ภูมิภมร ก็หันมาช่วยดูแลสวนป่าที่วัดญาณเวศกวันเป็นสำคัญ ระยะหลังก็มีคุณหมอกฤษณา โรหิตรัตนะ พร้อมญาติมิตร โดยประสานกับ ดร.สุรีย์ ภูมิภมร ทยอยปลูก ทยอยแก้ปัญหาสืบกันมายาวนาน

หนีโรคภัยออกจากกรุงมา แทบลืมว่า โรคซ่อนตัวรอเวลาอยู่ข้างใน

ตั้งแต่คณะพระ ๓ รูปมาจำพรรษาที่สายใจธรรมนี้ ก็ได้มีกุลบุตรมาบวชเป็นพระนวกะ หรือพระใหม่ เรื่อยๆ ทีละองค์ สององค์ เราก็ตั้งเป็นชั้นเรียนขึ้นมา จะเรียกว่าเป็นโรงเรียน ก็ได้ พระนักเรียนก็มีองค์เดียวบ้าง สององค์บ้าง

ถ้ามีนักเรียนองค์เดียว ก็มีพระอาจารย์ ๒ องค์ คือ ท่านเจ้าคุณพระมงคลธีรคุณ ตั้งแต่ยังเป็นพระมหาอินศร จินฺตาปญฺโญ กับหลวงลุงพระครูสังฆรักษ์ (ฉาย ปญฺญาปทีโป) ตั้งแต่ยังเป็นหลวงลุงฉาย สององค์นี้เป็นพระอาจารย์ประจำยืนตัว จะบวชองค์เดียว หรือบวช ๒ องค์ ก็ต้องเป็นชั้นเรียนที่มีครู ๒ องค์นี้ ส่วนอาตมานั้นก็เป็นผู้บอกเล่าบรรยายให้ความรู้ในเวลาทำวัตรเช้า–ค่ำ เป็นประจำอย่างนี้ตลอดมา

เรื่องเป็นมาอย่างที่ว่านี้ จนกระทั่งไปอยู่ที่วัดญาณเวศกวันในยุคแรก ก็มีพระประจำศาสนกิจแน่นอน ๓ องค์นี้ เป็นระบบสืบต่อมาที่วัดญาณเวศกวันด้วย ตามอย่างที่สายใจธรรมนั้น จนกระทั่งเมื่อมีพระใหม่มากขึ้นๆ จึงปรับขยายเปลี่ยนแปลงไป และอาตมาเองก็ถูกโรคภัยกลับมาบีบคั้น ให้ต้องจำลาจรไป

แท้จริงนั้น ต้องไม่ลืมว่า จุดเริ่มต้นของเรื่องทั้งหมดนี้ ดังที่ได้เกิดมีสถานพำนักสงฆ์สายใจธรรมขึ้นมานั้น ก็คือการที่อาตมาต้องหนีภัยโรคปอดอาพาธถูกอากาศเป็นพิษบีบคั้นออกจากกรุงเทพฯ มา

ลำดับเรื่อง เริ่มด้วยตั้งหลักที่ลำลูกกาอยู่ในศาลากลางสระ ๓ ปี แล้วไปพำนัก ณ ที่ก่อสร้างวัดญาณเวศกวัน ๑ พรรษา แล้วไปๆ มาๆ เหมือนกับว่ามาอยู่ประจำที่สายใจธรรมนี้ ตามที่ได้เล่ามา ถึง พ.ศ. ๒๕๓๗ คือ ๕ ปีแล้ว รวมตั้งแต่ศาลากลางสระก็เป็น ๙ ปี มิใช่น้อยเลย

อย่างที่ได้เล่าข้างต้นแล้วว่า ตั้งแต่ปี ๒๕๒๙ ที่ออกจากกรุงมาอยู่ที่ลำลูกกา เหมือนว่าร่างกายฟื้นตัวขึ้นมาได้รวดเร็ว ปอด-หลอดลมกลับมาใช้งานได้ ทั้งพูดธรรมเทศน์ในสำนักได้ และรับนิมนต์ไปพูดข้างนอกมากมายหลายแห่ง แล้วที่นั้นๆ เอง บ้าง ผู้อื่นบ้าง ขอพิมพ์เรื่องที่พูดนั้นเป็นเล่มหนังสือเผยแพร่มากมายเรื่อยมา ทำให้เกิดงานพิมพ์หนังสือธรรมทานขึ้นมาเป็นศาสนกิจหลัก ตั้งแต่อยู่ที่ลำลูกกา แล้วมาที่สายใจธรรม ดังตัวอย่างรายสำคัญๆ ต่อจากที่ลำลูกกา มาที่สายใจธรรมตลอดไปถึงวัดญาณเวศกวัน เช่นว่า

๑๖ สิงหาคม ๒๕๓๔ อยู่ที่สายใจธรรม ไปแสดงปาฐกถาพิเศษ วันวิทยาศาสตร์แห่งชาติ ณ ห้องประชุมใหญ่ สำนักหอสมุดฯ จัดโดย คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, พิมพ์ออกมาเป็นหนังสือ ***พุทธศาสนา ในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์***

๑๙ มีนาคม ๒๕๓๖ อยู่ที่สายใจธรรม ไปแสดงปาฐกถาที่หอประชุมเล็ก ม.ธรรมศาสตร์ เนื่องในโอกาสอายุครบ ๕ รอบ อาจารย์ ส. ศิวรักษ์ แล้วมีการพิมพ์ออกมาเป็นหนังสือ ***การพัฒนาที่ยั่งยืน***

๑๖ ส.ค ๒๕๓๔ ปาฐกถาพิเศษ วันวิทยาศาสตร์แห่งชาติ
จัดโดย คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

๒๘ มีนาคม ๒๕๓๙ อยู่ที่วัดญาณเวศกวัน ไปแสดงปาฐกถาพิเศษ ณ ห้องประชุมเล็ก จุฬณานนท์ สำนักงานอัยการสูงสุด แล้วมีการพิมพ์ออกมาเป็นหนังสือ ***นิติศาสตร์แนวพุทธ***

ดังว่าแล้ว อาตมานี้ได้แต่พูด พิมพ์ดีดไม่เป็น จึงต้องอาศัยท่านเจ้าคุณพระมงคลธีรคุณผู้ขยันอดทนและมีน้ำใจยิ่งทำงานพิมพ์ต้นฉบับหนังสือให้ แล้วตัวเองก็เวียนวนอยู่กับงานเรียบเรียงตรวจแก้ทำต้นฉบับให้เสร็จ แล้วส่งให้โรงพิมพ์ตีพิมพ์ออกมา

งานพิมพ์หนังสือธรรมทานเป็นมาอย่างนี้ วันแล้ววันเล่าเล่มแล้วเล่มเล่า ตั้งแต่ ปี ๒๕๒๙ ที่ศาลากลางสระ แล้วก็ที่สายใจธรรม เรื่อยมาจนถึงบัดนี้ที่วัดญาณเวศกวัน นับกันได้เกิน ๕๐๐ เรื่อง*

เวลาผ่านมา แล้วก็ผ่านต่อไป จนถึงปี ๒๕๔๘ โรคาพาธทั้งโรคปอดเก่ากำเริบและปัญหาจากการผ่าตัดเส้นเลือดเลี้ยงสมอง บังคับให้อาตมาต้องออกจากวัดญาณเวศกวัน ไปอยู่ที่โน่นที่นั่นในถิ่นห่างไกล จนบัดนี้ ๒๐ ปีแล้ว โดยที่ในปี ๒๕๔๘ นั้น พอจะพิมพ์ดีดเองได้ด้วยนิ้วเดียว ก็ไปอยู่เงียบๆ ในถิ่นห่างไกล พูด-เขียน พิมพ์หนังสือทำเล่มเองมาจนบัดนี้

---

* หนังสือ *พระผู้ทำสงฆ์ให้งามฯ* ฉบับครบรอบปีที่ ๒๐ ชาติภูมิสถาน ป. อ. ปยุตฺโต ๑๒ ม.ค. ๒๕๖๙ แสดงบัญชีรายชื่อผลงานนิพนธ์ว่ามี ๖๗๙ เรื่อง (บางเรื่องเป็นชื่อเรียกที่แตกต่างของหนังสือเล่มเดียวกัน จำนวนเรื่องที่แท้จริง ท่านผู้เจ้าการนับให้ว่ามี ๖๑๕ เรื่อง)

วัดญาณเวศกวันเกิดเป็นจริงขึ้นมา พาให้พระจำลาไปจากสายใจธรรม

ได้เล่าให้ฟังแล้วว่า ย้อนหลังไปในปี ๒๕๓๒ ณ วันที่ ๑๘ กรกฎาคม คณะพระ ๓ รูป ได้เดินทางออกจากศาลากลางสระ ที่ลำลูกกา ไปเข้าอยู่จำพรรษา ณ ที่ก่อสร้างวัดญาณเวศกวัน หลังพุทธมณฑล ต่อมา ออกพรรษาแล้วไม่นาน ในวันที่ ๒๙ ตุลาคม คณะโยมมีคุณบุญเจิด หลิมสุนทร เป็นผู้นำ ได้ทำพิธีถวายสถานพำนักสงฆ์ ที่เขาสำโรงดงยาง อ. พนมสารคาม จ. ฉะเชิงเทรา และคณะพระ ๓ รูป ก็ได้เข้าอยู่จำพรรษา ปี ๒๕๓๓ ที่นั่น แล้วไปๆ มาๆ กลายเป็นว่า คณะพระ ๓ รูปนั้นได้อยู่จำพรรษาที่สถานพำนักสงฆ์ ซึ่งต่อมาได้ชื่อว่าสายใจธรรมนั้น ติดต่อกันมาถึงปี ๒๕๓๗ จบ ๕ พรรษา

ที่จริงก็ไม่ได้ละทิ้งที่หลังพุทธมณฑล เมื่อไปจำ ๕ พรรษาที่สายใจธรรมนั้น ในเวลา ๙ เดือนนอกพรรษา ของเวลา ๕ ปีนั้น คณะพระก็ได้ไปๆ มาๆ สลับที่ระหว่างที่พักสงฆ์ทั้งสองนั้น นานบ้าง น้อยบ้าง ตามกิจและตามโอกาส

ว่ากันไป ที่ได้จำพรรษาทั้ง ๕ ปี ที่สายใจธรรมนั้น ก็พอทบทวนความได้เรื่องว่า โยมทั้งหลายมองเห็นทั่วกันเป็นอันเดียวว่า ที่หลังพุทธมณฑล อะไรๆ ก็ไม่พร้อม โดยอยู่ในระหว่างหรือกำลังจะก่อสร้าง แต่ที่สายใจธรรมนั้นพูดได้ว่าพร้อมสรรพ พระก็จึงไปจำพรรษาที่นั่น ตามความพร้อมใจของโยมทั้งหลายนั่นเอง

ส่วนที่หลังพุทธมณฑลนั้น ดังที่ว่าแล้ว ได้มาพักบ้างในช่วงนอกพรรษา โดยสลับไปมากับสถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม บนภูเขา สุดแต่จะเหมาะกับศาสนกิจที่ปฏิบัติ โดยมีผู้ที่ชอบความสงบสงัด มาเป็นอาสาสมัครอยู่ดูแลไว้

เริ่มตั้งแต่ คุณวันชัย ประคองศิลป์ (๒๓ เม.ย. ๒๕๓๓ - ๗ ต.ค. ๒๕๓๓) ต่อด้วยคุณชูชาติ (๒๗ ต.ค. ๒๕๓๓ - ๖ ก.พ. ๒๕๓๕) แล้วก็คุณชวัต ศศะธรรม (๒๖ ต.ค. ๒๕๓๔ – ๘ ก.ค. ๒๕๓๘)

โดยเฉพาะในปี ๒๕๓๗ มีพระภิกษุจากวัดพระพิเรนทร์ คือ พระมหาเจริญ อาภาธโร ซึ่งมาศึกษาในชั้นปริญญาโท ที่มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา ได้มาพำนักอยู่ประจำ จนถึงปลายเดือนพฤษภาคม ๒๕๓๘ จึงลากลับไปอยู่ที่วัดพระพิเรนทร์

ได้บอกแล้วว่า หลังพุทธมณฑลที่ไปจำพรรษานั้น คือที่ได้รับอนุญาตให้สร้างวัด แล้วกำลังก่อสร้าง ยังไม่เสร็จ ยังไม่ได้ตั้งเป็นวัด

เมื่อพระไปจำพรรษาที่นั่นครั้งแรกในปี ๒๕๓๒ นั้น บอกแล้วว่าเสนาสนะทั้งหมดมีเพียงกุฏิไม้หลังเดียวที่อยู่กันหมดทั้งพระและลูกศิษย์ แล้วก็กุฏิหลังเล็กที่กำลังก่อสร้างรอให้เสร็จ

แต่เรื่องราวก็ไม่ได้หยุด ต่อจากนั้น โยมทั้งหลายที่ร่วมสร้างวัดกันมา ก็สร้างอาคารหลักให้พอแก่การปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์และการบำเพ็ญกุศลของสาธุชน มีศาลาอเนกประสงค์ขนาดย่อม ๑ หลัง โรงครัวขนาดย่อม เป็นทั้งที่ประกอบอาหารและที่เลี้ยงภัตตาหาร ๑ หลัง (พอแก่พระซึ่งในระยะแรกมีเพียงไม่กี่รูป) และหอระฆัง ซึ่งเป็นที่ตั้งถังน้ำบาดาล พร้อมทั้งมีห้องเล็กที่ลูกศิษย์อยู่ได้อีกคนหนึ่ง ๑ หลัง

เมื่อมีศาลาอเนกประสงค์ ๑ หลัง โรงครัวขนาดย่อม ๑ หลัง และหอระฆัง เป็นอาคารหลักพอแก่ศาสนกิจ และการบำเพ็ญกุศล ถือว่างานสร้างวัดเสร็จ ก็ทำรายงานการสร้างวัด แล้วก็ได้มีประกาศกระทรวงศึกษาธิการตั้งวัดญาณเวศกวัน ในวันที่ ๑๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๗

ถึงตอนนี้ ถือว่างานสร้างวัดเสร็จ คุณยงยุทธ์ ธนะปุระ ผู้ได้รับใบอนุญาตสร้างวัด ก็ทำรายงานการสร้างวัดส่งแก่ทางราชการ แล้วก็ได้มีประกาศกระทรวงศึกษาธิการตั้งวัดญาณเวศกวัน ในวันที่ ๑๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๗

เมื่อมีประกาศตั้งวัดเป็นทางการ วัดญาณเวศกวันเกิดเป็นจริงขึ้นมาแล้ว ก็มีพันธะที่จะต้องปฏิบัติหรือที่จะต้องให้เป็นไปตามกฎหมาย เช่นว่า พระหัวหน้าจะต้องรับการแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาส พระที่ติดตามหรือที่อยู่ด้วย จะต้องเข้าสังกัด พระจะต้องดูแลรักษาวัด จะต้องอำนวยโอกาสให้ญาติโยมมาเจริญกุศล เป็นต้น

ณ วันที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๓๗ ที่ประตูวัด ก็ติดป้ายชื่อวัดว่า "วัดญาณเวศกวัน"

แล้วก็ได้รับคำนัดหมายให้มาประชุมเลือกผู้สมควรเป็นเจ้าอาวาสวัดญาณเวศกวัน อันเป็นวัดที่ ๗ ของตำบลไร่ขิง และเป็นวัดที่ ๒๔ ของอำเภอสามพราน ในวันที่ ๒ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๗

เวลานั้นยังอยู่ในกาลจำพรรษา คณะพระ ๓ รูป ก็ต้องเดินทางจำเพาะวัน จากสายใจธรรม มาที่วัดญาณเวศกวัน พบกับพระเถระผู้ปกครองของคณะสงฆ์ จำได้ (คือบันทึกไว้) ว่า มีท่านเจ้าคณะอำเภอ (พระครูไพศาลคณารักษ์) และเจ้าคณะตำบล (พระครูพิศาลสาธุวัฒน์) มา นอกนี้นึกไม่ออกเลยว่ามีพระและโยมท่านใดมาบ้าง ท่านเจ้าคุณพระมงคลธีรคุณอาจจะจำได้ว่ามีใครอื่นนอกจากนี้ แต่ท่านก็ไม่อยู่เสียแล้ว

ตามเรื่องที่นัดให้มาประชุมก็คือจะเลือกเจ้าอาวาส เมื่อมีมากันเท่านี้ จะเลือกใครอย่างไร จำไม่ได้ ก็คือสำเร็จ เสร็จแล้วในวันนั้น คณะพระ ๓ รูป ก็เดินทางกลับไปจำพรรษาต่อที่สายใจธรรม

ต่อมา ก็มีใบตราตั้งมาจากทางการคณะสงฆ์ ลงนามโดยท่านเจ้าคณะจังหวัดนครปฐม ณ วันที่ ๒ ก.ย. ๒๕๓๗ นั่นแหละ ให้พระธรรมปิฎก (ปยุตฺโต) อายุ ๕๖ ปี วัดพระพิเรนทร์ เป็นเจ้าอาวาสวัดญาณเวศกวัน

ก็เป็นอันว่า สิ้นพรรษา พ.ศ. ๒๕๓๗ แล้ว คณะพระ ๓ รูป ซึ่งจำพรรษาที่สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรมมา ๕ ปี ติดต่อกันแล้ว จะต้องออกจากที่นั่น เปลี่ยนมาอยู่จำพรรษาที่วัดญาณเวศกวัน จะได้ออกจากสายใจธรรมมาเมื่อใด จำไม่ได้ แต่ได้เข้าพรรษาปี พ.ศ. ๒๕๓๘ ที่วัดญาณเวศกวันนั้น ในวันที่ ๑๒ กรกฎาคม เป็นพรรษาที่ ๒ (ต่อจากพรรษาแรก เมื่อยังไม่เป็นวัด ใน พ.ศ. ๒๕๓๒) โดยมีพระมาด้วยกันเพิ่มเป็น ๗ รูป จนออกพรรษาว่าเหลือ ๕ รูป

ตั้งแต่ปี ๒๕๓๘ นั้นเป็นต้นมา พระทั้งหลายก็อยู่กับศาสนกิจมากมายที่วัดญาณเวศกวัน แทบจะเงียบหายไปจากสายใจธรรม

เมื่อพระลาจากไปประจำที่วัดญาณเวศกวันแล้ว ก็เป็นธรรมดาว่าโยมทั้งหลายก็ย้ายไปทำบุญฟังธรรมตามอุปถัมภ์พระที่วัดญาณเวศกวันนั้นด้วย เวลานั้น หลังพุทธมณฑลเป็นถิ่นบ้านนอก ห่างไกล ทั้งถนนและสะพานขาดแคลน รถยนต์ไปยากคมนาคมลำบาก แต่โยมทั้งหลายก็ไม่หายไม่ห่าง โยมที่ไปโดยมากก็คือผู้ที่ไปประจำ ก็ได้แก่โยมที่ไปทำบุญที่สายใจธรรมนั่นเอง ตามพระลงมา

เพื่อให้สบายใจมั่นใจว่าพระจะอยู่พร้อมด้วยสัปปายะ โยมก็จัดวาระกันเอง (พระมารู้ภายหลัง) ที่จะมาถวายภัตเพล ตามลำดับวัน คือ

วันจันทร์ – คุณบุบผา คณิตกุล และคณะ
วันอังคาร – คุณบุญเจิด หลิมสุนทร, คุณสุพงษ์-นารี ประจุมาศ
วันพุธ – อาจารย์ละม่อม บุษปวณิช และคณะ
วันพฤหัสบดี – โยมคุณหญิงกระจ่างศรี รักตะกนิษฐ
วันศุกร์ – โยมประภาศรี บุณยประสิทธิ์
วันเสาร์ – อาจารย์วชิรา เพ็ญโรจน์
วันอาทิตย์ – ดร. อรรณพ คุณาวงษ์กฤต
(ต่อจาก คุณปาริฉัตร ซึ่งหมุด ณ ๗ ก.ค. ๓๙)

จะสร้างโบสถ์เร็วไว งานสร้างกุฏิพระแซงเข้ามา

งานหลักของพระที่วัดญาณเวศกวันนั้น นอกจากปฏิสันถาร กล่าวธรรมกถาและเทศนาแก่ญาติโยมที่มาทำบุญฟังธรรมมาเยี่ยมวัดมาสมณทัศน์แล้ว ก็คือการจัดสอนปริยัติศึกษาแก่พระใหม่ การออกไปแสดงปาฐกถา บรรยายธรรม และงานหนังสือธรรมทาน อย่างที่สืบทอดมาตั้งแต่ศาลากลางสระ และสายใจธรรม

พระใหม่ก็มีจำนวนมากขึ้นๆ งานพูดเทศน์บรรยายปาฐกถาธรรม แล้วจัดทำดำเนินการพิมพ์หนังสือธรรมทาน ก็ประดังเหมือนหลั่งไหล ไม่ได้ว่างเว้น อย่างที่พูดแล้วเมื่อกี้ว่า นับกันได้เกินกว่า ๖๐๐ เรื่อง เวลาก็ผ่านไปๆ พระก็อยู่กับสมณกิจและงานธรรม ปล่อยให้งานสร้าง งานซ่อม การบริหารปัจจัยสี่เป็นไปด้วยศรัทธา และไวยาวัจการ ของโยมทั้งหลาย ที่ร่วมใจกันมาตั้งแต่คิดจะสร้างวัดถวาย โดยพระรับรู้ ดูแล ให้คำปรึกษา

เริ่มต้น พอได้รับอนุญาตสร้างวัด ในวันที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๓๒ แล้ว ราววันที่ ๒๒ เม.ย. คุณยงยุทธ์ ธนะปุระ ก็เริ่มงานสร้างกุฏิหลังแรก (กุฏิหลวงลุง หรือกุฏิปฐมเวศก์)

จากนั้นอีก ๒ วัน ราววันที่ ๒๔ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๒ โยมคุณหญิงกระจ่างศรี รักตะกนิษฐ ก็แจ้งว่า โยมถวายทุน ๑ ล้านบาท เปิดบัญชีสร้างอุโบสถ

ดังได้เล่าแล้ว ณ วันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๓๒ คณะพระ ๓ รูป เดินทางจากศาลากลางสระ มาเข้าจำพรรษา ณ ที่ก่อสร้างวัดญาณเวศกวัน อยู่กันพร้อมในกุฏิหลังแรกนั้น

แต่หลังออกพรรษาปี ๒๕๓๒ นั้นแล้ว พระไปจำพรรษาที่สายใจธรรม ๕ ปี จนมีประกาศตั้งวัดญาณเวศกวัน ในวันที่ ๑๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๗ แล้ว คณะพระ ๓ รูป ที่เพิ่มจำนวนเป็น ๗ รูป จึงมาอยู่จำพรรษาที่วัดญาณเวศกวัน ตั้งแต่วันที่ ๑๒ ก.ค. ๒๕๓๘ เป็นเริ่มต้นสืบมา

เมื่อมีพระมาอยู่ประจำเป็นวัดชัดเจน โยมคุณหญิงกระจ่างศรี รักตะกนิษฐ ก็ตั้งหลักวางฐานให้มั่นใจว่าพระสงฆ์และวัดนั้น จะอยู่ดีมีความมั่นคงสืบต่อไป เริ่มด้วยเปิดบัญชี “พุทธธรรมบูชา” ตั้งทุนต่างๆ ตั้งแต่ทุนค่าไฟฟ้า ทุนค่าภัตตาหาร ฯลฯ

ที่จริง ในเรื่องการบำรุงดูแลรักษาความมั่นคงนี้ โยมคุณหญิงกระจ่างศรี รักตะกนิษฐ ได้เริ่มตั้งหลักมาก่อนเกิดมีวัดญาณเวศกวันนานแล้ว เช่น เมื่อโยมทำบุญอายุพระราชวรมุนี ณ ๑๓ ม.ค. ๓๐ โยมคุณหญิงได้ถวายทุนตั้งใหม่ โดยเปิดบัญชีเรียกว่า “ทุนภัตตาหารและเบ็ดเตล็ดสำนักสงฆ์ปรายุชฌ์”

ทีนี้ มาถึงเรื่องใหญ่ เมื่อมีพระอยู่วัดชัดแล้ว โยมไม่รอช้าก็เตรียมการกันว่าจะสร้างโบสถ์ เริ่มด้วยตรวจดูบริเวณที่เหมาะ มองเห็นว่ามีเนื้อที่เหลืออยู่ไม่กว้างใหญ่ คิดว่าจะสร้างโบสถ์ในสระน้ำ แต่ลงท้ายไม่เอา

พร้อมกันนั้น โดยโยมคุณหญิงกระจ่างศรี รักตะกนิษฐ เป็นประธาน ก็หาสถาปนิกที่ว่าฝีมือเยี่ยมออกแบบอุโบสถเตรียมไว้

ทีนี้ อีกด้านหนึ่ง เรื่องเสนาสนะที่พระอยู่อาศัย บอกแล้วว่าที่นั่น เวลานั้น มีกุฏิเพียง ๒ หลัง คือ กุฏิหลังแรก (ที่พระอยู่ ๓ รูป และลูกศิษย์ ๑ คน) ที่เรียกว่ากุฏิหลวงลุง (ต่อมาตั้งชื่อว่า “ปฐมเวศก์”) และกุฏิเล็กสำหรับหัวหน้าสงฆ์ ที่อาตมาย้ายออกจากกุฏิหลังแรกไปอยู่ หลังออกพรรษาแรกที่นั่น ในปลายปี ๒๕๓๒

เมื่อลาจากสายใจธรรม มาจำพรรษาที่วัดญาณเวศกวันในปี ๒๕๓๘ นั้น มีพระลงมาด้วยกัน ๗ รูป ได้แก่คณะพระ ๓ รูปแต่เดิม กับพระอาสโภ พระบุญรอด และพระนวกะ ๒ รูป

พระอาสโภ เป็นภิกษุชาว Swiss จำพรรษามาแล้ว ๖ พรรษา ที่วัดจิตตวิเวก ใน Chithurst ประเทศอังกฤษ เธอขอมาเรียนภาษาบาลีและภาษาไทย โดยท่านเจ้าคุณพระสุเมธาจารย์* นำเธอมาเข้าสำนักในเดือน ก.พ. ๒๕๓๗ และจำพรรษาปี ๒๕๓๗ ที่สายใจธรรม

พระบุญรอด สุปสนฺโน เป็นพระในสำนัก อุปสมบทแล้วจำพรรษาที่สายใจธรรม ตั้งแต่ปี ๒๕๓๖

ส่วนพระนวกะ ๒ รูป ที่ตามมาด้วย จำไม่ได้ว่าคือรูปใด และคงจะได้ลาสิกขาออกไปก่อนเข้าพรรษาปี ๒๕๓๘

ตามที่ว่ามานี้ ก็คือ มีพระภิกษุ ๕ รูป จำพรรษาปี ๒๕๓๘ ที่วัดญาณเวศกวัน แต่กุฏิมีเพียง ๒ หลัง ซึ่งตามที่เป็นมา อยู่ได้ ๓ + ๑ = ๔ รูป จำไม่ได้ว่าจัดให้เป็นไปได้อย่างไร อาจเป็นได้ว่า ให้พระ ๔ รูป อยู่ที่กุฏิหลังแรก (กุฏิหลวงลุง = ห้องพระ ๓ + ห้องลูกศิษย์ ๑) โดยให้ลูกศิษย์ออกไปอยู่ในห้องเล็กบนหอระฆัง ที่สร้างใหม่

---

* ปัจจุบัน คือ พระพรหมวชิรญาณ ที่พุทธศาสนิกชนรู้จักในนามว่า Ajahn Sumedho

จะอย่างไรก็ตาม เป็นอันว่าก็ได้อยู่กันมา แต่โยมทั้งหลายก็ได้คิดกันว่าจำเป็นจะต้องสร้างเสนาสนะให้พระมีที่พักอาศัยเพียงพอ ทั้งกุฏิสำหรับพระที่จะบวชเพิ่มมากขึ้น และสถานที่พระจะได้เล่าเรียนศึกษา

เรื่องก็ได้กลายเป็นว่า การเตรียมงานสร้างโบสถ์ ก็ดำเนินไป และการสร้างกุฏิพระก็แซงเข้ามา โยมไวยาวัจกรวัด คือคุณประพัฒน์ เกษสอาด เป็นสถาปนิก ได้ออกแบบเป็นกุฏิชุด ๒ ชั้น ๒๐.๒๐ x ๓๓.๖๐ เมตร โดยประยุกต์กุฏิหมู่วัดไทยเดิมแต่โบราณ ชั้นบน เป็นกุฏิหมู่ เรียง ๒ แถวๆ ละ ๖ กุฏิ มีลานกว้างใหญ่อยู่ระหว่างกุฏิ ๒ แถวนั้น ชั้นล่าง มีห้องทำงานจำนวนหนึ่ง และห้องโถงใหญ่ ที่จะจัดชั้นเรียน หรือเป็นที่จัดกิจกรรมตามประสงค์

ณ วันที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๓๗ ก็ได้ปักผังเริ่มงานสร้างกุฏิชุด และในวันที่ ๑๘ ม.ค. ๓๘ เริ่มตอกเสาเข็ม ๔๗ ต้น การก่อสร้างดำเนินไปจนสำเร็จ ได้ปิดงานในวันที่ ๑๕ มี.ค. ๒๕๓๙

ถึงวันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๙ พอดีเป็นวันกาญจนาภิเษกพระครูปลัดปิฎกวัฒน์ และพระ Āsabho ก็ได้ย้ายไปอยู่ที่กุฏิชุดนั้น

กุฏิใหม่สร้างขึ้นมาดี แต่กุฏิเก่าก็ได้ตั้งขึ้นใหม่อีกที

กุฏิชุดมีขึ้นมาแล้ว ก็เป็นอันได้แก้ปัญหาที่ว่าวัดมีกุฏิไม่พอ แต่มีกุฏิใหม่ขึ้นมาพอแล้ว ก็มิได้หมดปัญหา แต่กลายเป็นว่าต้องหันกลับไปแก้ปัญหาของกุฏิเก่าที่มีอยู่ก่อนแล้ว

เรื่องก็คือว่า กุฏิเล็กสำหรับพระหัวหน้าสงฆ์ ที่อาตมาย้ายจากกุฏิรวมเข้าไปอยู่นั้น อยู่มาไม่นานนัก ก็มองเห็นว่ามีอะไรสะดุดตาแสดงว่าไม่ปกติ บนพื้นกระดานไม้อย่างดีนั้น ถ้าวางขวดกลม หรือกระป๋องนม ลงไป ก็จะกลิ้งอย่างรวดเร็วจากข้างฝาด้านตะวันตก ลงไปหาข้างฝาด้านตะวันออก น่าสงสัยว่ากุฏิเอียง หรืออาจจะทรุดลงไป

อาตมาเห็นอาการอย่างที่ว่านั้นแล้ว ก็อยู่มาเรื่อยๆ ผ่านกาลมานานมาก จนถึงราวปี ๒๕๔๑ – ๒๕๔๒ โยมได้ยินเรื่องราวนี้ คงจะตกใจน่ากลัวว่ากุฏิจะถล่มหรือพังลงมา เป็นภัยอันตรายอย่างยิ่ง แล้วก็ไม่ยอมให้อาตมาอยู่ในกุฏินั้นต่อไป โดยจะสร้างกุฏิเล็กหลังใหม่ให้อยู่ แล้วโยมคุณหญิงกระจ่างศรี รักตะกนิษฐ ก็เตรียมการ เริ่มตั้งแต่กะที่ใหม่ที่จะสร้างกุฏิเล็กหลังใหม่ ในที่ใกล้เคียง และให้สถาปนิกออกแบบ

แต่กุฏิเล็กหลังใหม่ที่จะสร้างนั้น กว่าจะเสร็จก็อีกนาน รอช้าไม่ได้ อาตมาจึงต้องย้ายไปอยู่ชั่วคราวบนกุฏิชุดใหญ่ ตั้งแต่ ๑ มีนาคม ๒๕๔๒ จนกระทั่งช่างสร้างกุฏิเล็กหลังใหม่เสร็จแล้ว นานทีเดียว จึงได้ย้ายกลับลงมาจากกุฏิชุด มาอยู่ที่กุฏิเล็กหลังใหม่นั้น ในวันที่ ๒ ก.พ. ๒๕๔๕ (เสร็จตั้งแต่ มี.ค. ๔๔ คือเกือบ ๑ ปี ก่อนนั้นแล้ว)

สำหรับกุฏิเล็กหลังเก่าที่ว่าเอียง ตะแคง หรือทรุดนั้น ทางด้านโยมก็มิได้รื้อทิ้งไป แต่วิศวกรผู้เป็นโยมวัด คือคุณสันติ ตันติวีรสุต ได้มาจัดการแก้ไขดำเนินการให้กลับฟื้นคืนดี โดยยกย้ายเลื่อนไปตั้งในที่ใหม่

ที่ว่าทำให้กลับฟื้นคืนดี หรือกู้ขึ้นมานั้น เล่าไปตามที่มองเห็นว่าวิศวกรไปสำรวจตรวจดูบริเวณใหม่ที่จะย้ายกุฏินี้ไปตั้งให้มั่นคงดีแล้ว นำรถเครนมาตอกเสาเข็มที่แน่แท้ลงไปอย่างเพียงพอ (เสาเข็มเดิมเป็นวัสดุที่ไม่ถูกชนิดไม่ถูกขนาด และใช้แรงคนตอกอย่างที่เรียกว่าสามเกลอ) จัดเตรียมฐานที่ตั้งแห่งใหม่มั่นคงแน่ใจแล้ว ตัดเสากุฏิเล็กหลังเก่านั้นออกไป ให้กุฏิขึ้นไปตั้งบนรางเหล็ก เลื่อนย้ายกุฏินั้นสู่ที่ใหม่ ไปตั้งบนฐานแห่งใหม่ (เยื้องห่างออกไปไม่เต็ม ๖ เมตร) เหมือนกับยกกุฏินั้นไปตั้งในที่ใหม่ที่มั่นคงแน่ใจ เสร็จในวันที่ ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๔๓

เวลานี้ ตามที่เล่ามานั้น แทนที่จะมีกุฏิเล็กใหม่ มาแทนที่กุฏิเล็กหลังเก่า ก็กลายเป็นว่า มีกุฏิเล็กเพิ่มขึ้นมาเป็น ๒ หลัง ซึ่งยังอยู่ดี ทั้งกุฏิเล็กหลังใหม่ และกุฏิเล็กหลังเก่า

วัดญาณเวศกวันถึงความเป็นอารามที่สมบูรณ์

ณ วันที่ ๑๒ ม.ค. ๒๕๔๐ ซึ่งเป็นวันเกิดของอาตมา โดยการแนะนำชี้แจงของคุณหมอกาญจนา เกษสอาด โยมทั้งหลายก็ได้ตกลงซื้อที่ดินข้างวัดด้านตะวันตก ซึ่งเป็นทุ่งนา ถวายวัด ๗ ไร่เศษ เพื่อใช้เป็นที่สร้างโบสถ์

ต่อมา ๗ พ.ค. ๒๕๔๐ ก็เริ่มงานถมดินที่แปลงใหม่ที่จะสร้างโบสถ์ แล้วเริ่มตอกเข็มในวันที่ ๘ ก.ค. ๔๐ ครั้นถึงวันที่ ๑๘ ต.ค. ๔๐ หจก. ป.ว.ช.ลิขิตการสร้าง ก็นำช่างก่อสร้างเข้ามาปลูกบ้านพัก เตรียมเริ่มงานก่อสร้างโบสถ์

โดยที่ไวยาวัจกรวัดญาณเวศกวัน คือคุณประพัฒน์ เกษสอาด เป็นสถาปนิกผู้ใหญ่ และคุณหมอกาญจนาก็ได้เป็นแกนในการรวมกำลังญาติโยมที่จะสร้างโบสถ์มาแต่ต้น งานสร้างโบสถ์จึงดำเนินไปภายใต้การควบคุมดูแลของโยมสองท่านนั้น และทางด้านสังฆะ พระสุรเดช กนฺตวโร (พรทวีทัศน์) ก็ได้เอาใจใส่จริงจังในการสื่อสารตรวจตราและอำนวยความสะดวกทั่วไป

อีกด้านหนึ่ง ในส่วนหน้าของที่ดินแปลงใหม่นั้น ณ วันที่ ๒๒ มิ.ย. ๒๕๔๐ ดร.สุรีย์ ภูมิภมร ก็ได้วางรูปป่าธรรมจักรขึ้นมา

ในไม่ช้า วัดญาณเวศกวันก็ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาตาม “ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องพระราชทานวิสุงคามสีมา” วันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๔๒ ซึ่งพระครูปลัดปิฎกวัฒน์ (ต่อมาคือพระครูปลัดสุวัฒนพรหมคุณ แล้วเป็นพระมงคลธีรคุณ) ไปรับมาจากเจ้าคณะตำบลไร่ขิง ในวันที่ ๑๗ พ.ย. ๒๕๔๒

ณ วันที่ ๒๐–๒๒ ต.ค. ๒๕๔๒ ก็ได้มีการติดตั้งฐานพระประธานในอุโบสถ โดยคุณประพัฒน์ทวงคำจารึกฐานพระ และอาตมาได้คิดเป็นยุติว่า “พระพุทธประธานญาณเวศกวโนดม”

จากนั้น ในวันที่ ๗ ม.ค. ๒๕๔๒ ประมาณ ๙.๑๕ น. คุณไพโรจน์ โรงหล่อพระ ได้นำพระประธานขึ้นประดิษฐานในโบสถ์ แล้วดำเนินการปิดทองพระ

ในวันที่ ๑๒ ม.ค. ๒๕๔๒ เมื่อปิดทองพระประธานเสร็จแล้ว ในเวลาค่ำ มีการทำวัตรสวดมนต์ และกล่าวธรรมกถา ในโบสถ์ เป็นวาระแรก

วันที่ ๑๗ ม.ค. ๒๕๔๒ ในมงคลกาลที่วัดญาณเวศกวัน มีอายุ ๕ ปี มีอาคารอุโบสถที่สร้างเสร็จใหม่ และพระธรรมปิฎกมีอายุครบ ๕ รอบ โยมบอกแจ้งกันให้มาทำบุญโดยงดของถวายทุกประเภท

เวลาผ่านมาอีก ๑ ปี ถึงวันที่ ๑๒ ม.ค. ๒๕๔๓ โยมก็ได้ประชุมกัน มีมติเลือก ศาสตราจารย์ น.สพ. ดร. อรรณพ คุณาวงษ์กฤต เป็นประธานจัดงานฝังลูกนิมิต-ผูกสีมา วัดญาณเวศกวัน

ปีต่อมา ณ วันที่ ๖ - ๑๔ ม.ค. ๒๕๔๔ มีงานฝังลูกนิมิต-ผูกสีมา วัดญาณเวศกวัน อันให้สำเร็จความเป็นวัดสมบูรณ์ โดยมีเขตสงฆ์ทำสังฆกรรมพร้อมด้วยโรงอุโบสถ มีหนังสือแจกเรื่อง “ฝังลูกนิมิต-ผูกสีมา (ปุจฉา – วิสัชนา)”

วัดมีเสนาสนะพอแก่การ มีกุฏิ มีโบสถ์พร้อมพอแก่ความจำเป็นแล้ว พระโยมก็วางใจได้ ต่อจากนี้ก็มีการสร้างอาคารใหม่ๆ อย่างอื่นขึ้นมาอีก ตามกิจ ตามกาล ที่จะขยายประโยชน์นานา ถือว่าเป็นอดิเรก จึงจะไม่เล่าไว้ในที่นี้

เมื่อมีโบสถ์ที่วัดญาณเวศกวันแล้ว พระที่นี่ก็ไม่ต้องไปอุโบสถ ไปบวชพระใหม่ ไปทำสังฆกรรมอะไรๆ ที่อื่น จึงเหมือนจะเหินห่างวัดพระพิเรนทร์มากขึ้น

๗ ม.ค. ๔๒
พระประธาน
ขึ้นประดิษฐาน
ในโบสถ์ เป็น
หลวงพ่อขาว

๑๒ ม.ค. ๔๒
ปิดทองพระ
ประธานเสร็จ

๑๗ ม.ค. ๒๕๔๒
ทำบุญ
วัดญาณเวศกวัน
มีอาคารอุโบสถ
ที่สร้างเสร็จใหม่

๖ - ๑๔ ม.ค. ๒๕๔๔ มีงานฝังลูกนิมิต-ผูกสีมา

โบสถ์ผูกสีมาแล้ว ๗ วันต่อมา ก็มีงานอุปสมบทนวกภิกษุ ๕ รูป เป็นรุ่นแรกที่วัดญาณเวศกวัน ในวันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๔๔ มีนามดังนี้

๑. พระธันวา จิตมโน
๒. พระวิศวกร สุทฺธกโร
๓. พระจักรกฤดิ อริยจกฺโก
๔. พระกำแหง สุทฺธมโน
๕. พระธรรมรัฐ วชิรธมฺโม

วันที่ ๗ ธ.ค. ๒๕๓๘ มหาวิทยาลัยมหิดล ถวายปริญญาอักษรศาสตร์ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาวิชาจริยศาสตร์ศึกษา โบสถ์ยังไม่ได้สร้าง อาศัยจัดพิธีที่พุทธมณฑล (ณ อาคารที่พักสงฆ์อาคันตุกะ)

วันที่ ๒๘ ม.ค. ๒๕๔๒ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ถวายปริญญาวิทยาศาสตร์ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ พระประธานปิดทองเสร็จแล้ว จัดพิธีที่อุโบสถวัดญาณเวศกวัน

วันที่ ๗ พ.ย. ๒๕๔๔ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ถวายปริญญาศาสนศาสตร์ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (พุทธศาสตร์) วัดมีโบสถ์ซึ่งผูกสีมาแล้ว จัดพิธีที่อุโบสถวัดญาณเวศกวัน

วันที่ ๒๖ ธ.ค. ๒๕๔๔ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ถวายรางวัล “สาโรช บัวศรี ปราชญ์ผู้ทรงศีล” ที่อุโบสถวัดญาณเวศกวัน

เป็นอันถือได้ว่า ตั้งแต่ปี ๒๕๔๔ วัดญาณเวศกวันตั้งมั่นแล้ว แต่ตัวอาตมาที่มากับการตั้งวัดญาณเวศกวันนั้น ตั้งตัวอยู่ไม่ได้ และอีกไม่ช้าไม่นาน ก็จะหลุดออกไป ที่เป็นเช่นนั้น ก็เพราะโรคาพาธกำเริบรุนแรงขึ้นๆ จนเหมือนกับว่าถูกไล่ออกไปจากวัด

หลังปี ๒๕๔๔ แล้ว มีสถาบันอุดมศึกษาอีกหลายแห่งนำปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์มาถวายที่วัดญาณเวศกวัน ตนเองได้เข้าพิธีรับในโบสถ์วัดญาณเวศกวันบ้าง ไม่ได้เข้าพิธีบ้าง จำไม่ได้

วันที่ ๘ มี.ค. ๒๕๔๕ สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ถวายปริญญาครุศาสตร์ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขาพระพุทธศาสนา)

วันที่ ๑๐ ต.ค. ๒๕๔๕ มหาวิทยาลัยศรีปทุม ถวายปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขาวิชาการบริหารองค์กร)

วันที่ ๑๒ ส.ค. ๒๕๔๗ (พระธรรมปิฎก) ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ เลื่อนเป็นที่ พระพรหมคุณาภรณ์

เฉพาะอย่างยิ่งหลังปี ๒๕๕๐ แล้ว อาตมาไปพักอาพาธอยู่ในถิ่นห่างไกลออกไปในต่างจังหวัด ท่านผู้ใหญ่ของสถาบันของมหาวิทยาลัย มีน้ำใจยิ่ง เดินทางมาที่วัดญาณเวศกวัน พูดอย่างชาวบ้านว่าท่านให้เกียรติอย่างสูง แต่ตัวอาตมาไม่อยู่ ท่านเจ้าคุณพระมงคลธีรคุณก็ต้องปฏิสันถารรับหน้าไป ควรจะอนุโมทนาทุกท่านย้อนหลังย้ำไว้ ณ ที่นี้ โดยขออภัยเป็นอย่างยิ่ง

วันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๕๒ มหาวิทยาลัยบูรพา ถวายปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา)

วันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๓ มหาวิทยาลัยนเรศวร ถวายปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (การศึกษา)

วันที่ ๒๙ ตุลาคม ๒๕๕๒ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ถวายปริญญานิเทศศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา) [ทำพิธีฝากถวายที่อุโบสถวัดญาณเวศกวัน ๑๑ ส.ค. ๒๕๕๔]

วันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๕๓ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ถวายปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (พัฒนาทรัพยากรมนุษย์) [ฝากถวายที่วัดญาณเวศกวัน ๒๖ ก.ย. ๒๕๕๔]

วันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๕๔ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ ถวายปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ [พิธีฝากถวาย ๑๗ ก.ย. ๒๕๕๔]

วันที่ ๒๖ เม.ย. ๒๕๖๑ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ถวายปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ [พิธีฝากถวาย ๒๐ ส.ค. ๒๕๖๒]

แม้ว่าวัดจะสมบูรณ์ แต่เจ้าอาวาสจำห่างเหินไป

ได้บอกเล่าแล้วว่า หลังปี ๒๕๕๐ อาตมาไปพักอาพาธอยู่ในถิ่นห่างไกลในต่างจังหวัด หลายสถาบันนำปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์มาถวาย บางที หรือในหลายพิธี ก็ไม่ได้มารับถวาย

แต่มิใช่แค่นั้น แม้ในอุปสัมปทากรรมของวัดเอง คือในการบวชนาค ก็ไม่ได้มาเป็นพระอุปัชฌาย์ที่วัดญาณเวศกวันนี้ ถึง ๕ ปี

อาตมามาเป็นอุปัชฌาย์บวชพระใหม่ครั้งสุดท้าย คือรุ่นพรรษา ๒๕๕๓ ต่อจากนั้น หยุด ไม่ได้มาบวชพระที่วัดญาณเวศกวันนี้ ๕ ปี คือไม่ได้มาบวชพระนวกะถึง ๑๘ รุ่น เพิ่งจะกลับมาบวชพระใหม่ที่วัดนี้อีกในวันที่ ๑๓ ธ.ค. ๒๕๕๘ แล้วบวชต่อๆ มาหลายรุ่น

ต่อมา ท่านเจ้าคุณพระมงคลธีรคุณได้รับตราตั้ง เป็นพระอุปัชฌาย์ ในวันที่ ๖ ก.ค. ๒๕๖๖ และได้เริ่มอุปสมบทพระใหม่ที่วัดญาณเวศกวันนี้ รุ่นแรก ในวันที่ ๓๐ ก.ค. ๒๕๖๖ จนถึงรุ่นที่ ๓ เป็นสุดท้าย ณ วันที่ ๑๘ ก.พ. ๒๕๖๗ (ก่อนถึงมรณภาพในวันที่ ๒๗ ก.พ. ๒๕๖๗) รวมมีสัทธิวิหาริก ๒๕ รูป ยังคงสมณเพศอยู่ในบัดนี้ ณ ๑ พ.ย. ๒๕๖๙ จำนวน ๔ รูป

เมื่อท่านเจ้าคุณพระมงคลธีรคุณได้ถึงแก่มรณภาพ อาตมามองเห็นว่าจำเป็นจะต้องมาเป็นพระอุปัชฌาย์ให้ต่อเนื่องไป แต่เพราะมีอาพาธอยู่เรื่อย รุ่นวิสาขบูชา ๒๕๖๗ ก็ไม่ได้มาบวช ข้ามไปบวชรุ่นพรรษา ๒๕๖๗ แล้วถึงเดือนมีนาคม ๒๕๖๘ ประสบอุบัติเหตุ ล้มในห้องน้ำของโรงพยาบาล กระดูกสันหลังยุบไปข้อหนึ่ง ต้องเว้นการเดินทางมาบวชไป ๒ รุ่น มาเป็นพระอุปัชฌาย์บวชให้อีกตั้งแต่รุ่น ธ.ค. ๒๕๖๘

พระมงคลธีรคุณได้รับตราตั้ง เป็นพระอุปัชฌาย์
ณ วันที่ ๖ ก.ค. ๒๕๖๖
และ
ได้เริ่มอุปสมบทพระใหม่ ครั้งแรก
ณ วันที่ ๓๐ ก.ค. ๒๕๖๖

นับแต่นั้น อาตมาได้มาบวชนาครุ่นต่างๆ เรื่อยมา ถึงปัจจุบัน คือรุ่นพรรษา ๒๕๖๙ รวมถึงบัดนี้บวชได้ ๒๔ รุ่น (นับตลอดมาแต่ต้น ในจำนวนทั้งหมด ๔๐ รุ่น ไม่ได้บวช ๑๖ รุ่น)

ในระยะเวลาที่อาตมามาที่วัดนี้ไม่ได้ หรือไม่ได้มา ที่วัดญาณเวศกวัน และท่านเจ้าคุณมงคลธีรคุณยังไม่ได้รับตราตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์ ก็ได้อาศัยนิมนต์พระอุปัชฌาย์จากวัดอื่นมาบวชให้ จากหลายวัด ในหลายโอกาส แต่โดยมากนิมนต์ท่านพระครูอดุลพัฒนาภรณ์ วัดเดชานุสรณ์ (ปัจจุบันคือ ท่านเจ้าคุณพระวชิรสิทธิกร) มาเป็นพระอุปัชฌาย์

วัดญาณเวศกวันอยู่ยั้งยืนยง แต่พระอาพาธคงทนอยู่ไม่ได้

บอกแล้วเมื่อกี้ว่า ตั้งแต่ปี ๒๕๔๔ วัดญาณเวศกวันตั้งมั่นแล้ว แต่อาตมาเองตั้งตัวอยู่ไม่ได้ เพราะอาพาธกำเริบแรงต้องออกไปจากวัด

ได้เล่าแต่ต้นว่า อาตมาเป็นคนขี้โรคตั้งแต่เกิด มีหลายโรค เรียนหนังสือชั้นประถม ถึงเวลาสอบ ป่วย รอหายแล้ว คุณครูจัดให้สอบเฉพาะตัว เรียนอยู่ ม.๓ ถึงวันเปิดเทอมปลาย ไปโรงเรียน ป่วย ก็เลยลาออกจากโรงเรียน บวชเณรแล้ว ก็เจ็บป่วยมาตลอด

ขอเล่าเป็นความรู้แปลกๆ ว่า อาตมามีโรคแถมมากหลาย เช่น ตาข้างขวามี ๓ โฟกัส มองพระจันทร์ เห็นซ้อนกัน ๓ ดวง ตาเอียงมาก แต่คุณหมอบอกว่า ผ่าตัดแก้ไขไม่ได้ เพราะเลนส์บุ๋มมิใช่เลนส์เบี้ยว (ต้อกระจก ต้อหิน เป็นครบแล้ว)

เมื่อเป็นสามเณรแล้ว มิใช่เพิ่งเป็นวัณโรคร้ายแรงในปี ๒๕๐๑ ไอเป็นเลือดมากมายจนปอดเสียไปมากกว่าข้างหนึ่งเท่านั้น แต่มีโรคลำไส้เป็นพื้นติดตัวมานาน มิใช่โรคร้ายแรงมาก แต่ทำให้ท้องเสียเป็นประจำ อ่อนแอ และไปไหนๆ ยากลำบาก เป็นปัญหาตลอดมา จนถึงปี ๒๕๓๐ เมื่อพักอยู่ที่ศาลากลางสระวันหนึ่ง โยมผู้อำนวยการ รพ.วิชัยยุทธ์ ตรวจให้อย่างละเอียดจริงจัง จับได้ตัว amoeba ที่เป็นเหตุ ท่านสั่งยาให้ฉัน ได้ผล หายแต่นานๆ ก็เป็นอีก ต้องฉันยานั้นเป็นช่วงระยะไปเรื่อยๆ

เป็นจังหวะพอดี ในปี ๒๕๓๐ นั้น สาหร่ายทะเลเป็นของแปลกใหม่จากเมืองฝรั่ง เข้ามาเมืองไทย คนตื่นนิยมกันขึ้นมา โยมใกล้ชิดนำมาถวาย ขอให้ฉัน แล้วโดยไม่นึกฝัน อาการโรคท้องเสียที่เป็นมาแสนนาน หายไปฉับพลัน โดยไม่ต้องฉันยา (สาหร่ายคงทำให้ในลำไส้เป็นสภาพไม่ถูกกัน ที่เชื้อโรคนั้นอยู่ไม่ได้)

อีกโรคหนึ่ง เป็นเรื่องใหญ่หน่อย อาตมามีอาการโรคสำคัญอย่างหนึ่ง ที่แพทย์ค้นหากันยาวนาน โดยสงสัยว่าเกี่ยวกับเส้นเลือดที่ขึ้นไปเลี้ยงสมอง เช่นว่า เมื่อสนทนากับใคร ถ้าหันหน้าเอียงไปทางขวาสักหน่อย เดี๋ยวหนึ่งก็จะหน้ามืด ต้องรีบหันหน้ากลับมาตรง

คุณหมอหลายท่านในต่างโอกาส ให้ทำ MRA ดูเส้นเลือดสมอง รวมทั้งหมด ทั้งในไทย และในอเมริกา ๑๐ ครั้ง ได้ความว่า เส้นเลือดใหญ่ที่ขึ้นไปเลี้ยงสมอง ทั้งคู่ internal carotid arteries ที่ขึ้นไปทางด้านหน้าคอ และคู่ vertebral arteries ที่ขึ้นทางท้ายทอย โดยร้อยไปในกระดูกสันหลัง ซ้าย-ขวา ขึ้นสู่สมอง ทั้งหมด มีขนาดเล็กผิดปกติมาแต่กำเนิด เป็นเหตุให้วูบ เห็นภาพซ้อน สมองชา อ่อนเพลีย ฯลฯ

โดยเฉพาะ Vertebrobasilar Insufficiency (VBI) [หลอดเลือดคู่หลัง นำโลหิตขึ้นไปเลี้ยงสมองไม่พอ] พออายุมาก เส้นเลือดกระด้างขึ้น เลือดจะยิ่งไหลยาก

ส่วน carotid artery เส้นหน้าคอข้างซ้ายคดงอ ถ้าหันหน้าจะพับทำให้เลือดเดินไม่ได้ คุณหมอเตือนให้ระวังตัวในการยืน-เดิน ถ้าเลือดขึ้นไม่ทัน-ไม่พอ จะหวิวเวียนเศียรให้ล้มได้ เป็นต้น

ถึงปี ๒๕๔๑ วันหนึ่ง ทาง รพ. แจ้งเรียกตัวว่า คุณหมอผู้เชี่ยวชาญจากอเมริกามาแล้ว ให้ไปพบเพื่อตรวจเตรียมผ่าตัด แล้วในวันที่ ๘ มิ.ย. ๒๕๔๑ ก็ทำ **endarectomy** ผ่าตัดเส้นเลือดใหญ่สู่สมองด้านหน้าข้างซ้าย (left internal carotid artery) โดย

ก) ทำเส้นเลือดใหญ่สู่สมองนั้น ที่โค้งงอ ให้ตรง

ข) ตัดเส้นเลือดดำที่โคนขาซ้าย มาแทรกขยายเส้นเลือดนั้นให้ใหญ่ขึ้น

เมื่อฟื้นหลังผ่าตัดแล้ว คงจะเป็นวันรุ่งขึ้น คุณหมอผู้ผ่าตัดมาเยี่ยม และบอกขออภัยว่า ในการผ่าตัดนั้น คุณหมอไม่ทันเห็น ก็เลยได้เฉือน carotid body ไปเสีย ซึ่งเป็นการทำลาย sensor ที่ควบคุมการเต้นของหัวใจและความดันโลหิตไปเสีย

ทีนี้ คุณหมอผู้เชี่ยวชาญด้านนี้ท่านหนึ่งบอกว่า การผ่าตัดหลอดเลือดข้างหน้าด้านซ้ายนั้น ส่งผลซ้ำเติม คือ

- เส้นเลือดนี้ขยายใหญ่ขึ้น เลือดก็พรั่งมาทางนี้ เลือดที่ไปด้านหลังน้อยอยู่แล้ว ก็ยิ่งขาดแคลน

- บางเวลา โดยเฉพาะหลังอาหาร เลือดมาเลี้ยงกระเพาะมาก เลือดขึ้นสมองยิ่งขาดแคลน หัวใจจะถูกเร่งให้เต้นเร็ว เพื่อสูบฉีดเลือดขึ้นสมองให้พอ เมื่อศูนย์ควบคุม (carotid body) ถูกตัดไปแล้ว ชีพจรและความดันโลหิตก็ยิ่งแปรปรวน

- ในเวลาที่เลือดไปสมองน้อย เช่น หลังอาหาร ถ้าหันศีรษะ เส้นเลือดถูกกดบีบมากขึ้น จึงวูบได้ง่ายเป็นธรรมดา

แล้วเรื่องก็มาลงที่ตัวอาตมาเอง กลับมาอยู่วัด ฟื้นตัวแล้ว เห็นว่าถึงเวลาเป็นอยู่ตามปกติ ได้เวลาฉันภัต ก็ไปฉันพร้อมด้วยกันกับท่านเจ้าคุณอินศร หลวงลุง และพระอื่น ที่โรงครัววัด

วันแรก มื้อแรกนั้นเอง ขณะกำลังฉันอยู่ ก็ฟุบหน้าลงไป พระโยมตกใจ หาทางแก้ไข วัดชีพจรดู ได้ ๑๒๐ พากันไม่สบายใจ

วันต่อมา ฉันเสร็จแล้ว จะกลับไปกุฏิ พอลุกขึ้นจะเดิน ก็ถลาไปข้างหน้า พอดีมีของกองใหญ่อยู่ข้างหน้ายันยึดไว้ได้ ไม่ล้มลงไป

พระโยมทั้งหลายเห็นอาการเสี่ยงอันตรายแบบนี้แล้ว ตกลงกัน ให้มีผู้นำภัตไปส่งถวาย ขอให้อาตมาฉันภัต เช้า-เพล ที่ในกุฏิของตน ตั้งแต่บัดนั้นไป

ไม่แค่นั้น พอฉันภัตเสร็จ จะพูดจะถามตอบอะไรๆ กับใครๆ โดยใช้ความคิด ไม่ได้ อ่านตัวหนังสือ หรือแม้แต่คิดอะไรๆ ไม่ได้ ต้องลงนอนพักภายในประมาณ ๑๐ นาทีหลังฉันภัตนั้น มิฉะนั้น คือถ้าอ่านหนังสือ เพ่งสายตา หรือพูดจาอะไร ไม่รีบลงนอนอย่างที่ว่านั้น จะเกิดอาการปวดขึ้นมาที่หนุ่ยหน้าผากซ้าย ไม่สบายมาก และอาจจะปวดไม่สบายต่อไปถึง ๗ วัน

อาการดังว่านี้ ทำให้ออกจากกุฏิ ออกจากที่พัก ไปฉันภัตที่ใดไหนอื่นไม่ได้เลย มิใช่แค่ที่โรงครัววัดเท่านั้น

ดังนั้น ตั้งแต่นั้นมา อาตมาจึงไม่ได้รับนิมนต์ไปในงานทำบุญเลี้ยงพระ หรืองานพิธีเช้า-เพล ที่บ้านญาติโยม หรือที่วัดต่างๆ ตลอดจนพระราชพิธีใดๆ เลย แม้กระทั่งงานทำบุญถวายภัตที่วัดญาณเวศกวันนี้เอง ถึงบัดนี้ก็คือ ตลอดเวลา ๒๙ ปีแล้ว

มีอยู่สัก ๑-๒ ครั้ง ที่รับนิมนต์ไปในพิธีที่มีการถวายภัต คงจะในพระราชวัง อาตมาระวังตัวโดยละเว้นการฉันภัต เพียงตักของเคี้ยวเล็กๆ น้อยๆ ใส่ปากพอให้มีอะไรเคี้ยวไปเรื่อยๆ โดยมิได้ฉันภัต

บัดนี้ การผ่าตัดเส้นเลือดสมองนั้น ผ่านมาเกือบ ๓๐ ปีแล้ว ร่างกายปรับตัวได้ดีขึ้น อาการบีบคั้นไม่สบายแม้จะยังมี ก็ผ่อนเบาลงไป

ลงท้าย ยุติแน่ชัดว่า อยู่ที่วัดญาณเวศกวันไม่ได้

เมื่อกี้นี้ ได้เล่าเรื่องที่อาตมาได้รับการผ่าตัดเส้นเลือดใหญ่สู่สมองด้านหน้าข้างซ้าย (left internal carotid artery) ในกลางปี ๒๕๔๑ และคุณหมอพลาดพลั้งไปตัด carotid body เสียไป ทำให้สูญเสียการควบคุมการเต้นของหัวใจและความดันโลหิต แล้วอาตมาก็ไปในงานพิธีที่ไหนๆ ไม่ได้ รับนิมนต์ไปฉันที่ไหนๆ ไม่ได้ ต้องจำกัดตัวฉันภัตตาหารที่กุฏิของตน และฉันเสร็จแล้ว ต้องนอนพักภายใน ๑๐ นาที

วิบัติครั้งนี้ ก่อผลเปลี่ยนแปลงในทางแห่งความจำกัดคับแคบแก่ชีวิตของอาตมามากทีเดียว เช่นว่า ไม่ได้ไปที่บ้านของท่านผู้ใดเลยตลอดเวลาถึงบัดนี้เกือบ ๓๐ ปี (เว้นเฉพาะโยมผู้เฒ่าสัก ๒ ท่าน) และในบรรดาพระสงฆ์วัดต่างๆ ทั้งหลายทั่วไป ก็ได้พบปะน้อยท่าน น้อยโอกาสนัก ที่เคยได้รับนิมนต์ไปปาฐกถาอภิปราย บรรยายธรรม ที่ไหนๆ ก็ตัดไปแทบหมดสิ้น

อย่างไรก็ดี ที่ในวัดญาณเวศกวันเอง แม้ว่าในเวลาภัตเช้า-เพล ต้องอยู่แต่ในกุฏิ แต่ตอนบ่าย ตอนเย็น อาจออกไปบรรยาย ออกไปพูดธรรม ไปพบปะใครๆ ไปทำวัตรสวดมนต์ ที่โบสถ์ ที่ศาลา เป็นต้นได้ พูดสั้นๆ ว่า ยังพอทำงานของพระ หรือปฏิบัติศาสนกิจได้ และงานหนังสือธรรมทานก็ไม่ขัดข้อง ที่จริงกลับมีเวลาทำมากขึ้น หรือเต็มที่ด้วย

รวมผลที่ปรากฏออกมา ปัญหาสมองบีบอัดจากการผ่าตัดเส้นเลือดใหญ่พลาดพลั้งนั้น กลายเป็นเหตุบังคับให้อาตมาได้เก็บตัว หรือต้องขังตัวอยู่แต่ในวัดญาณเวศกวันอย่างเต็มที่ น่าจะทำให้แน่ใจว่าอาตมาจะอยู่ในวัดนั้น ไม่ไปที่ไหนอื่น

แต่แล้วทำไมเรื่องจึงกลับกลายเป็นตรงข้ามไปว่า อาตมาอยู่ที่วัดญาณเวศกวันไม่ได้ ต้องหนีออกไปอยู่ห่างไกลในที่อื่น

ตอบว่า เรื่องนั้นเป็นปัญหาซ้อนขึ้นมาจากการกำเริบของโรคเก่า คือปอดที่บอบช้ำชำรุด

คณะพระสามองค์ออกจากกรุงเทพฯ ไป เพื่อให้อาตมาได้หนีจากภัยของโรคปอด-หลอดลมชำรุดเสียหาย เมื่อพ้นออกมาจากถิ่นคับคั่งที่มีอากาศเสียเป็นมลพิษร้ายแรงแล้ว มีสุขภาพฟื้นขึ้นมา เป็นอยู่ได้ดีขึ้น คงเป็นเพราะว่าเวลานั้นอยู่ในวัยที่ร่างกายยังมีกำลังซ่อมแซมฟื้นฟูตัวเองได้ดีหน่อย แต่พออยู่นานมา แก่ชรา ร่างกายอ่อนแอลง ก็ควบคุม ชดเชย หรือต้านทานสภาพชำรุดเสียหายของปอดที่มีเหลืออยู่ข้างเดียวซึ่งได้อ่อนแอลงไปมากด้วยแผลเป็นนั้น ไม่ไหว ก็ถึงเวลาที่โรคเก่าจะได้แสดงตัวออกมา

ว่าที่จริง สภาพอากาศที่วัดญาณเวศกวันหลังพุทธมณฑลนั้น ก็มิใช่ว่าจะดีอะไรนักหนา ถ้าที่วัดพระพิเรนทร์เสีย ๘๕% ที่วัดญาณเวศกวันก็สัก ๓๕%

อยู่จริงจังที่วัดญาณเวศกวันมาตั้งแต่ปี ๒๕๓๘ ถึงปีไหนแน่ จำไม่ได้ ประมาณว่าราว พ.ศ. ๒๕๔๕ หรือ ๒๕๔๖ อาการที่ปอดทำงานติดขัดก็ปรากฏชัดออกมา อาการอื่นจำไม่ชัด แต่ที่แน่คือการไอ ซึ่งเข้าใจว่าสัมพันธ์กับการพูดด้วย ถ้าพูดมาก ก็ยิ่งไอมาก และไอแรงขึ้น ไอมากขึ้น แข่งไปกับกาลเวลา จนกระทั่งในระยะท้ายๆ ไอทั้งคืนทั้งวัน

เมื่อร่างกายทรุดโทรมลง ก็ต้องลดงานและถอยร่นเขตการแสดงของชีวิตลงไป

ก่อนนั้น แม้จะเลิกไปงานนอกวัดแล้ว ก็ยังออกจากกุฏิไปพูดไปบรรยายธรรมในที่มีคนประชุมกันฟังได้มาก เช่นที่กุฏิชุดไปทำวัตรสวดมนต์ บอกเล่าความแก่พระสงฆ์ อธิบายธรรมแก่พระใหม่ ที่ศาลาเรื่อยมา

แต่ในระยะสุดท้าย ต้องหยุดเลิกงานทั้งหมด เหลือไว้อย่างเดียว คือการพูดคุยอธิบายธรรมแก่พระใหม่ แต่ไม่ไปที่ศาลา เปลี่ยนเป็นว่า นัดให้พระใหม่มาพูดคุยฟังธรรมในกุฏิเล็กหลังเก่า (ที่เวลานี้เรียกชื่อว่า “ปธานเวศก์”) ตอนค่ำ

เวลานั้น ไอตลอดวัน ถึงขั้นตลอดเวลา ไอทั้งกลางคืนทั้งกลางวัน ไอรุนแรงเสียงดังเอ็ดมาก รบกวน ก่อความรำคาญไปทั้งวัด กระทั่งข้ามกำแพงวัดไปรบกวนชาวบ้าน ในเวลานอนตอนกลางคืนดึกๆ อย่างที่พระวิทยา ซึ่งเวลานั้นยังไม่ได้บวช อยู่บ้านบนฝั่งถนนตรงข้ามกับวัด บอกว่า กลางคืนตี ๓ ก็ได้ยินเสียงไอของอาตมา

พูดคุยธรรมะแก่พระใหม่ที่กุฏิเล็กนั้น แทรกการไอไปเรื่อย นานเท่าไรจำไม่ได้ ถึงท้ายปี ๒๕๔๗ ไอรุนแรงขึ้นไปอีก พูดไป ไอไป ไม่ดีทั้งแก่ตัวเอง และแก่ผู้ฟังคือพระใหม่ ยุติว่าต้องเลิกรายการพูดธรรมแก่พระใหม่นั้น

เมื่อเลิกพูดธรรมแก่พระใหม่ที่พยายามรักษาไว้เป็นงานสุดท้ายแล้ว ก็เห็นได้ว่าอยู่ที่วัดญาณเวศกวันต่อไปไม่ได้ ตัวเองก็ไม่เป็นประโยชน์ ทั้งทำความเดือดร้อนแก่ท่านผู้อื่น และโรคภัยสภาพปอดของตนเอง ก็มีแต่จะยิ่งทรุดลงไป

ก่อนสิ้นปี ๒๕๔๗ นั้น ก็เป็นอันชัดแก่ตนว่าจะต้องออกไปจากวัดญาณเวศกวัน แต่จะไปอยู่ที่ไหน ก็ไม่อาจรู้ว่าที่ใดจะช่วยให้ตนอยู่ได้ดี ถิ่นไหนจะเป็นที่ฟื้นคืนสุขภาพขึ้นมาได้ เมื่อไม่มีที่หมายชัดเจน แต่อยู่ไม่ได้ จะต้องออกไป เวลายาวนานต่อแต่นั้น จึงได้เป็นช่วงกาลแห่งความเคว้งคว้างเร่ร่อนไป หลายถิ่นหลายที่

เริ่มแรก นึกถึงถิ่นที่พี่ชายคนรอง คืออดีตนายอำเภอผาสุก อารยางกูร ได้บอกเล่าความตั้งใจไว้ว่าจะสร้างที่พำนักถวาย บนภูเขา ที่ ต. หนองแข้ ซึ่งอยู่ใกล้สุดชายแดนของประเทศใน อ.หนองพอก จ.ร้อยเอ็ด เอาละ มีที่ไปแล้ว

ตกลงใจแล้ว ถึงวันที่ ๓ ธ.ค. ๒๕๔๗ ก็ทำประกาศตั้งพระครูปลัดปิฎกวัฒน์ (อินศร จินฺตาปญฺโญ) เป็นผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสวัดญาณเวศกวัน เสร็จแล้ว ในวันที่ ๖ ธ.ค. ๒๕๔๗ นั้น พร้อมด้วยหลวงลุง พระครูสังฆรักษ์ (ฉาย ปญฺญาปทีโป) ก็เดินทางออกไปจากวัดญาณเวศกวัน

ขอบอกเล่าเชิงชี้แจงไว้หน่อยว่า พระที่ลี้กรุงมาด้วยกันกับอาตมา ก็มีท่านเจ้าคุณพระมงคลธีรคุณ กับหลวงลุงพระครูสังฆรักษ์ (ฉาย) นี้ เมื่อวัดได้รับประกาศตั้งเป็นทางการแล้ว ท่านเจ้าคุณก็มีภาระมาก ต่อมาได้เป็นรองเจ้าอาวาส ต้องช่วยดูแลปกครองวัด ส่วนหลวงลุงนี้เป็นพระครูอาจารย์ผู้เฒ่าเก่าแก่ คอยบอกเล่าแนะนำสั่งสอนพระและโยมทั้งหลาย ทีนี้ เมื่อมาถึงวาระที่อาตมาไม่ไหว อยู่วัดไม่ได้แล้ว จะต้องมีพระเป็นเพื่อนไป ก็ได้หลวงลุงนี้เป็นเพื่อนเดินทางจาริกไปที่โน้นที่นั้นจนกลายเป็นว่า ในพระ ๓ องค์นี้ มีผู้ที่อยู่ประจำวัดองค์เดียว คือเจ้าคุณมงคลธีรคุณ ส่วนหลวงลุง กับอาตมา ๒ องค์นี้ ได้ออกจรไป ก็คือเร่ร่อนนั่นแหละ ไปโน่นไปนี่ เริ่มด้วยครั้งแรกนี้ ไปไกลถึงโน่นนะ ในจังหวัดร้อยเอ็ด ถึงอำเภอหนองพอก ที่ตำบลหนองแข้นั้น

ดังว่าแล้ว ณ วันที่ ๖ ธ.ค. ๒๕๔๗ อาตมา และหลวงลุง ได้ออกจากวัดญาณเวศกวัน ไปแวะที่สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม แล้วเดินทางไกล ๕๕๖ กม. สู่อำเภอหนองพอก ไปพำนักที่ตำบลหนองแข้ เป็นครั้งแรก และพักอยู่ที่นั่นนาน ๑ เดือน

ในช่วงเวลานั้น จำเพาะพอดี มีเหตุการณ์ร้าย อันเป็นอุบัติภัยร้ายแรง คือ สึนามิ/tsunami เกิดขึ้นที่ภาคใต้ ในวันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๔๗ อาตมาต้องตามฟังข่าวหลาน ซึ่งพาลูกน้อยไปพักที่ชายทะเลจังหวัดพังงา หนีภัย ลากจูงกันอย่างยากเข็ญขึ้นไปบนภูเขา ผ่านพ้นภัยอันตรายไปได้ เป็นจุดกำหนดกาลเวลาหนึ่งที่เด่นชัดในความทรงจำ

อาตมาและหลวงลุงพักอยู่ที่หนองแข้นั้น ๑ เดือนเต็ม จนถึงวันที่ ๗ ม.ค. ๒๕๔๘ จึงเดินทางกลับลงมา โดยแวะพักที่สายใจธรรมอีกครึ่งเดือน จนถึงวันที่ ๒๔ ม.ค. แล้วต่อด้วยเดินทางไปพักที่ใกล้อ่างเก็บน้ำกระเสียว อ. ด่านช้าง จ. สุพรรณบุรี (หลวงลุงไม่ร่วมไปกระเสียว แต่แยกไปวัดญาณเวศกวัน)

เวลาผ่านต่อมา ใกล้ถึงเดือนธันวาคม ๒๕๔๘ ที่จะบรรจบครบ ๑ ปี อาตมาเป็น ๒ รูป กับหลวงลุง ก็ได้เดินทางไปแวะที่สายใจธรรม ในวันที่ ๒๖ พ.ย. ๒๕๔๘ แล้วนั่งรถเดินทางไกลไปพักที่หนองแข้ ในหนองพอกอีก เป็นวาระที่ ๒ แล้วเดินทางลงมาแวะพักที่สายใจธรรม จนถึงวันที่ ๑๕ ธ.ค. ๒๕๔๘ จึงกลับมาที่วัดญาณเวศกวัน

ออกจากวัดญาณเวศกวันไปเมื่อใกล้สิ้นปี ๒๕๔๗ แล้วได้เดินทางไปพักอาศัยในถิ่นในที่ต่างๆ น้อยกาลบ้าง นานเวลาบ้าง ยังไม่ได้หลักแหล่งแห่งที่จะอยู่ประจำ เมื่อใกล้จะถึงพรรษาก็ยังมาอยู่จำที่วัดญาณเวศกวันทุกปี จนถึง พ.ศ. ๒๕๕๑ ได้มาอยู่จำพรรษาหลังที่วัดญาณเวศกวันนั้น นับเป็นพรรษาสุดท้าย แล้วจากนั้น จนถึงบัดนี้ มิได้มาอยู่ที่วัดญาณเวศกวันนั้นอีกเลย

ถิ่นที่พักอาศัย ซึ่งเรียกได้ว่าจะให้เป็นที่พักฟื้นจากอาพาธนั้น ในกาลเวลาที่ยาวนานนี้ ได้ไปพักมาแล้ว ๕ ถิ่น ใน ๕ จังหวัด บางแห่งเคยได้พักนาน แต่เป็นที่มีสภาพแวดล้อมเสื่อมทรามลงไป ต้องละเลิกออกมา บางแห่งผิดความคาดหมาย ไปพักอาศัยในช่วงเวลาหนึ่ง แทบถึงมรณะ ต้องตัดขาดออกไป บางแห่งพอจะเป็นอุตุสัปปายะ อาศัยได้ ให้เป็นที่แวะเวียนไปมา ยังไม่มีที่จะอยู่ประจำยั่งยืนให้เป็นอันจบกันเด็ดขาดไป

ออกจากวัดญาณเวศกวัน ย้อนไปตั้งหลักที่สายใจธรรม

กาลผ่านมา หลวงลุงก็ยิ่งชราลงไป เมื่อครั้งไปร้อยเอ็ดท้ายปี ๒๕๔๗ ก็ขึ้นวัย ๙๐ ปีแล้ว แต่เวลานั้น ยังแข็งแรงมาก เดินขึ้นเขาฝ่าไปในทางของคนหาของป่าไกล ๑๐ กม. ก็ได้สบายๆ ต่อมา กำลังร่างกายก็เสื่อมถอยลงไป ที่เคยเป็นผู้แข็งแรงแกร่งกล้า ก็กลายเป็นง่อนแง่นอ่อนล้า ไม่กล้าไปที่ไหนๆ

ต่อจาก พ.ศ. ๒๕๔๗ นั้น ปีต่อมา ๒๕๔๘ หลังออกพรรษาแล้ว ก็เดินทางพร้อมด้วยหลวงลุง ไปพักที่หนองแข้ จังหวัดร้อยเอ็ดนั้นอีก แต่ในปีหลังๆ ต่อมา มีการเปลี่ยนแปลงบ้าง โดยเดินทางไปพักที่หนองแข้ในระยะกลางปี แล้วกลับมาเข้าพรรษาหลังที่วัดญาณเวศกวัน

ในปี พ.ศ. ๒๕๕๑ อาตมากับหลวงลุง ได้ออกเดินทางจะไปพักที่หนองแข้อีกเช่นเคย โดยไปแวะพักและตั้งต้นที่สายใจธรรม แต่คราวนั้น เมื่อไปถึงสายใจธรรม หลวงลุงบอกว่าท่านไม่ไหวแล้ว ร่วมเดินทางไปด้วยไม่ได้ ขอพักรออยู่ที่สายใจธรรม ก็เป็นอันว่า คราวนั้น อาตมาต้องเดินทางไปองค์เดียว

เท่าที่จดจำได้ หลังจากได้ไปจำพรรษาหลัง เป็นพรรษาสุดท้ายที่วัดญาณเวศกวัน ในปี ๒๕๕๑ ออกพรรษาแล้ว ไปพักที่สายใจธรรม และที่อื่นๆ อาตมาก็ไม่ได้กลับไปอยู่ที่วัดญาณเวศกวันอีกเลย

การเดินทางไปพักที่หนองแข้ครั้งนั้น เป็นครั้งสุดท้าย หรือว่าในปีต่อมา จะได้ไปอีกครั้งหนึ่ง ก็จำไม่ได้ และไม่พบบันทึก แต่ก็เป็นอันจบไป

อาตมาไปพักที่สายใจธรรม แล้วก็จำพรรษาที่นั่น โดยจำพรรษาหลัง ทั้งในปี ๒๕๕๒ นั้น และในปีต่อมา ๒๕๕๓ แม้ในปี ๒๕๕๔ ก็จำพรรษาที่สายใจธรรมนั่นเอง แต่จำไม่ได้ว่าจำพรรษาหลัง หรือว่าพรรษาแรก เหมือนกับว่าลาจากวัดญาณเวศกวันแล้ว ย้อนกลับมาอยู่ที่สายใจธรรม อย่างในกาลก่อนโน้น

เป็นอันว่า ในช่วง ๓ พรรษา ๒๕๕๒ – ๒๕๕๔ อาตมาได้จำพรรษาในศาลากลางสระ ที่สายใจธรรมตลอดมา แต่นอกพรรษา ได้เดินทางไปพักสลับกันบ้าง ระหว่างสายใจธรรม ที่เขาดงยาง กับที่พักฟื้นอาพาธ ข้างอ่างเก็บน้ำกระเสียว ที่ อ. ด่านช้าง จ. สุพรรณบุรี

ส่วนหลวงลุงนั้น ท่านไปๆ มาๆ ระหว่างสายใจธรรม และวัดญาณเวศกวัน แต่ทุกปี พอถึงพรรษากาล ท่านไม่อยู่ที่สายใจธรรม แต่กลับไปจำพรรษาที่วัดญาณเวศกวัน

อย่างที่ได้บอกแล้ว เวลานั้น หลวงลุงชรามากแล้ว ถึง พ.ศ. ๒๕๕๑ อายุ ๙๔ ปี มีร่างกายทรุดโทรมลงไปถึงขั้นควบคุมตัวเองไม่ได้ เป็นเหมือนคนครึ่งหลับครึ่งตื่น พบคน ก็ไม่รู้ว่าเป็นใคร หรือว่าคืออะไร เดินไปเดินมา หยิบโน่นฉวยนี่ ทำอะไรๆ พูดอะไรๆ เหมือนไม่รู้ตัว ควบคุมการขับถ่ายก็ไม่ได้ วุ่นวายไปหมด แต่ก็ได้พระอิสราจานิสฺสโร มาช่วยดูแล ชำระล้าง จัดเก็บให้ ทำได้เรียบร้อย น่าชื่นชม

ขึ้นปี ๒๕๕๒ มีอายุ ๙๕ หลวงลุงก็ไม่ไปที่ไหนอื่นเลย อยู่ประจำที่วัดญาณเวศกวันที่เดียว และท่านก็อยู่ในกุฏิเดิมที่ท่านเคยอยู่แต่ต้นมานั้น ที่เรียกกันว่ากุฏิหลวงลุง/หลวงตา ซึ่งต่อมาได้นามว่า ปฐมเวศก์ โดยมีพระวิทยา ธมฺมวโร เป็นพระคิลานุปัฏฐากประจำ

กาลผ่านนานมา หลวงลุงชราลงไปอีก อาพาธถึงขั้นลุกเดินไม่ได้ จัดว่าเป็นอาพาธติดเตียง ท่านเจ้าคุณมงคลธีรคุณสละกุฏิที่อยู่ของท่าน ให้ช่างจัดทำเป็นกุฏิพระอาพาธ พร้อมด้วยเตียงคนไข้ และอุปกรณ์สำคัญกับทั้งจัดจ้างบุรุษพยาบาลมาประจำ ทำงานคู่เคียงไปกับพระคิลานุปัฏฐาก

พระและโยมย้ายหลวงลุงจากกุฏิเดิม ที่เรียกในบัดนี้ว่า กุฏิปฐมเวศก์ มาอยู่ประจำในกุฏิพระอาพาธที่ปรับปรุงจัดทำขึ้นใหม่ ในกุฏิชุดชั้นล่างนั้น ในวันที่ ๗ มกราคม ๒๕๕๖

หลวงลุงพระครูสังฆรักษ์ (ฉาย ปญฺญาปทีโป) นอนอาพาธโดยได้รับความเอาใจใส่เฝ้าดูแลรักษาอย่างสนิทประณีตเต็มใจ จนถึงวาระสุดท้ายแห่งอายุขัย ท่านได้ถึงมรณภาพ ที่โรงพยาบาลธนบุรี ๒ ในวันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๗ สิ้นอายุที่นับได้ ๑๐๐ ปี

ในช่วงเวลาหลายปีที่หลวงลุงอาพาธ อาตมาได้ย้ายหาถิ่นที่พักฟื้นปอด ไปอยู่ในหลายแห่ง ได้แก่ ที่ใกล้ริมป่าแก่งกระจาน จ. เพชรบุรี ที่ข้างเขื่อนกระเสียว จ. สุพรรณบุรี และที่ซึ่งตั้งชื่อว่า “วิเวกไพรสณฑ์” ใกล้อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม บนภูเขาสูง ๘๕๐ เมตร จ. ชัยภูมิ

ได้ข่าวหลวงลุงอาพาธหนัก อาตมาก็ลงจากภูเขา ที่ชัยภูมิ เดินทางมาในวันที่ ๒๕ ส.ค. ๕๗ นั้น เอาหนังสือ ***ตามพระใหม่ไปเรียนธรรม*** ตอนที่พิมพ์เสร็จแล้ว ไปให้ดูการ์ตูนบนปก และจะบอกให้ท่านรอ ว่าจะเขียนหนังสือนั้นให้เสร็จ แล้วพิมพ์ถวายหลวงลุงในโอกาสที่มีอายุ ๑๐๐ ปี พร้อมกับโยมผู้ใหญ่ของวัด ๒ ท่านด้วย

อาตมาไปถึง รพ. ธนบุรี ๒ ในเวลา ๑๒.๔๕ น. ไม่ทันมรณกาลที่ ๑๐.๓๐ น.

หลวงลุงสิ้นแล้ว ที่วัดเก็บรักษาศพไว้ ๑๐ ปี จึงได้จัดงานบำเพ็ญกุศลฌาปนกิจ เมื่อวันที่ ๓ ธันวาคม ๒๕๖๖ โดยได้พิมพ์หนังสือ ***ตามพระใหม่ไปเรียนธรรม*** ที่จบ ๖๐ ตอน ๑,๐๐๔ หน้า เป็นธรรมทานเพื่อแจกในงานด้วย

เมื่อกี้นี้ ได้บอกว่า หลวงลุง ที่ถึงมรณภาพใน พ.ศ. ๒๕๕๗ นั้น มีอายุ ๑๐๐ ปี เท่ากันกับโยมผู้ใหญ่ของวัด ๒ ท่าน ก็ขอบอกเป็นความรู้สำหรับชาววัดญาณเวศกวัน และสายใจธรรม ให้โยมทราบกันว่า พระที่ประเดิมอยู่วัดนี้ องค์หนึ่ง และโยมผู้สร้างวัดนี้สองท่าน เกิดปีเดียวกัน มีอายุ ๑๐๐ ปี เท่ากัน ใน พ.ศ. ๒๕๕๗

ฝ่ายโยมสองท่านนั้น คือ โยมคุณหญิงกระจ่างศรี รักตะกนิษฐ และโยมคุณหมอจรูญ ผลนิวาส

หลวงลุงพระครูสังฆรักษ์(ฉาย) ถึงมรณภาพ เมื่อมีอายุ ๑๐๐ ปี ใน พ.ศ. ๒๕๕๗ นั้น

โยมคุณหมอจรูญ ผลนิวาส (เกิดวันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๔๕๗) มีอายุ ๑๐๐ ปี ใน พ.ศ. ๒๕๕๗ นั้น แต่ท่านมีชีวิตอยู่ต่อมา และได้ถึงแก่กรรม ในวันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๐ เมื่อมีอายุ ๑๐๓ ปี ขาดไป ๗ วัน

โยมคุณหญิงกระจ่างศรี รักตะกนิษฐ (เกิดวันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๔๕๗) มีอายุ ๑๐๐ ปี ใน พ.ศ. ๒๕๕๗ นั้น แต่ท่านมีชีวิตอยู่ต่อมา และได้ถึงแก่อนิจกรรม ในวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ เมื่อมีอายุ ๑๐๓ ปี ๔ เดือน

หลวงลุงบอกว่า ท่านไม่รู้วัน-เดือน-ปีเกิด ของท่านเอง แต่ท่านเกิดปีเดียวกับโยมคุณหญิงกระจ่างศรี รักตะกนิษฐ จึงให้นับอายุของท่าน ตามอายุของโยม

ก็เป็นอันถือว่า หลวงลุง และโยมผู้ใหญ่ รวม ๓ ท่านนี้ เป็นรัตตัญญูบุคคล ของวัดญาณเวศกวัน และของสถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม

เห็นอะไร ตรวจดูให้แน่
จะทำอะไร ระวังอย่าให้คนเข้าใจผิด

เมื่อกี้นี้ ได้เล่าเรื่องหลวงลุงว่า เมื่อปี ๒๕๕๑ อาตมากับหลวงลุงออกจากวัดญาณเวศกวัน ขึ้นรถไปด้วยกัน จะเดินทางไปหนองแข้ ก็ไปแวะพักที่สายใจธรรมก่อน แต่พอแวะหยุดพักที่สายใจธรรมนั้น แล้วเตรียมจะเดินทางต่อไปหนองแข้ หลวงลุงบอกว่าผมไปไม่ไหวแล้ว ต้องขอพักอยู่ที่สายใจธรรม อาตมาก็เลยต้องไปหนองแข้องค์เดียว

ทีนี้ อาตมาไปหนองแข้แล้ว ก็กลับมาพักที่สายใจธรรมอยู่ใกล้กับหลวงลุงนั่นแหละ และมีพระหนุ่มๆ จากวัดญาณเวศกวันมาพักอยู่ที่นั่นด้วย รูปหนึ่ง หรือสองรูป

ฝ่ายหลวงลุงนั้น ชรามาก อายุ ๙๔-๙๕ ปีแล้ว ร่างกายก็ทรุดโทรมลงไปๆ หูตาขาแขนก็ใช้งานไม่ค่อยได้ จะถ่ายอุจจาระปัสสาวะ ก็ออกมาเอง บังคับควบคุมไม่ได้ ตาหูไม่ดูไม่ฟัง เห็นได้ยินอะไรๆ ก็ได้แค่ผ่านๆ เหม่อๆ ไป ไม่รู้เรื่อง ได้แต่เดินไปเดินมา จับโน่นชนนี่

ทีนี้ หลวงลุงก็อยู่ในห้องในกุฏิของท่านองค์เดียว พระอื่นคนอื่นก็อยู่ต่างหาก และก็มีเรื่องราวกิจธุระของตัวเอง จะมาอยู่ด้วยทั้งวัน ก็ไม่ได้ ไม่ไหว ได้แค่ว่ามาเช็ดมาล้างมาทำความสะอาดมาจัดมาเปลี่ยนอะไรๆ ให้ตามเวลา หรือในบางโอกาส

เป็นอันว่า หลวงลุงอยู่ลำพังองค์เดียวในกุฏิของท่าน เดินไปเดินมา ทำอะไรๆ เหมือนไม่รู้ตัวไปเรื่อยๆ เหงาๆ เหม่อๆ ลอยๆ ไปอย่างนั้น เป็นที่น่าห่วงใย

ทีนี้ ฝ่ายโยมทั้งหลายที่นั่น ใครบางคน มีความปรารถนาดี คิดว่าเอาโทรทัศน์มาตั้งไว้บนโต๊ะในห้องในกุฏิของท่าน ให้ท่านได้ยินเสียงบ้าง เห็นจอทีวี มีสีสัน และการเคลื่อนไหวต่างๆ นานา ประสาทก็จะได้ตื่น เกิดความรู้ตัว จะได้มีความรู้สึกตอบสนองอะไรต่างๆ บ้าง เป็นการชะลอชีวิตไว้ ก็เลยเอาทีวีมาตั้งไว้บนโต๊ะที่กลางกุฏิ

คราวนี้ หลวงลุงไม่อยู่โดดเดี่ยวแล้ว มีคนมีสัตว์มีสิ่งอะไรต่างๆ มากมาย ยืนเดินวิ่ง ทำอะไรๆ กัน เป็นเรื่องเป็นราว บ้างก็เอ็ดอึงวุ่นวาย มีสีสันแสงจ้าบ้าง มืดมัวบ้าง เป็นสีเขียว สีน้ำเงิน สีแดง วิบวับแวบวาบ แล้วก็เสียงต่างๆ เป็นโฆษณาบ้าง เป็นเรื่องราวเหตุการณ์บ้าง แต่ปรากฏว่า ทีวีนั้น เขาเปิดไว้ มีอะไรขึ้นจอ เรื่องไหน เป็นไปอย่างไร ก็เป็นอยู่เป็นไปของมันอย่างนั้นตลอดวัน ตลอดเวลา หลวงลุงก็ได้แต่เดินไปเดินมาอยู่อย่างนั้น ไม่ได้ใส่ใจ ไม่ได้รู้เรื่องราวอะไรๆ

ทีนี้ ห้องหรือกุฏิของหลวงลุงนั้น อยู่ตรงทางขึ้นบันไดเข้ามาที่ศาลา คนจะเดินขึ้นมาหาพระที่ศาลาใหญ่ หรือกุฏิเล็กกุฏิน้อยที่นั่น ก็ต้องขึ้นบันไดมาทางนั้น แล้วแม้ไม่ตั้งใจ ก็มองเข้ามาทางหน้าต่าง แล้วก็เห็นเครื่องทีวี เห็นโทรทัศน์นั้นเป็นธรรมดา

คราวนั้น มีโยมคนหนึ่งที่บางคล้า ตาไม่ดี เป็นโรคอะไรก็ไม่ทราบ มองไม่เห็น เวลาจะมาหาพระ ต้องมีคนช่วยจูงช่วยประคองมา โยมท่านนี้เลื่อมใสที่นี่มาก ชอบมาฟังธรรม มาถามปัญหาธรรมะ

คราวหนึ่ง โยมท่านนี้ไม่มาคนเดียว แต่ได้ชวนผู้สูงอายุคนแก่อีกคนหนึ่งมาด้วย หรืออาจจะเป็นว่าโยมท่านนั้นสนใจธรรม ก็เลยขอตามมาด้วย

ก็เป็นอันว่า ตัวโยมเองมองไม่เห็น ก็มีคนอื่นพาขึ้นมา แล้วคนที่โยมนั้นชวน หรือเขาขอตามมา ก็มาด้วยกัน ตามกันขึ้นมา แล้วก็มานั่งที่หน้าอาสน์สงฆ์

จะมีใครไปบอก หรือตัวอาตมาเองรู้เรื่อง อาตมาก็ออกมารับโยมนั้น ก็คุยกันไปคุยกันไป สังเกตดูอาการโยมที่มาใหม่นั้น คล้ายว่ามีความไม่พอใจอะไรแฝงใจอยู่ แล้วก็แสดงอาการไม่ค่อยดี เราก็ได้แต่ฉงนใจ จนสมควรแก่เวลา เขาก็พากันกลับไป

ทีนี้ ในฝ่ายของเรา ต่อมาก็จับจุดนึกได้ว่า อ๋อ... เรื่องก็คงจะมาจากการสังเกตเห็น หรือบังเอิญเห็นของโยมนั้น แล้วก็ระแวงคิดปรุงแต่งไปเอง คือโยมที่เป็นผู้ใหญ่แก่ชราสักหน่อยแล้วนั้น มีความคิดเข้าใจเป็นพื้นอยู่ในตัวแล้วทำนองว่า พระที่มาอยู่อย่างนี้ เป็นแบบพระป่า ที่เรียกกันว่าเป็นพระปฏิบัติ แต่ เอ๊ะ! พอเดินขึ้นบันไดมา มองเห็นเข้าไปในห้องในกุฏิมีพระ มีจีวรเหลือง เดินไปเดินมา แล้วก็เห็นโทรทัศน์ มีแสงสีเขียวสีแดงว๊าบแว๊บ มีเสียงโว๊กว๊าก เสียงเพลง เสียงดนตรี อะไรกันนี่ เขาก็นึกว่า เอ๊ะ อะไรกันนี่ พระดูโทรทัศน์ แล้วก็รู้สึกไม่พอใจขึ้นมา พอเกิดความรู้สึกนั้นแล้ว พระที่นี่จะพูดอะไร ใจเขาก็ไม่อยากฟังแล้ว

นี่เอง อันนี้แหละ เป็นคติอันหนึ่ง เป็นเครื่องเตือนสติ ที่สอนทั้งสองฝ่าย ให้รู้จักพินิจพิจารณา มองและจับเรื่องราวให้ถูกให้ตรง

หนึ่ง ฝ่ายผู้อยู่ เจ้าถิ่นเจ้าที่ หรือฝ่ายพระฝ่ายวัด ก็ต้องมีความคิดรอบคอบ รู้จักระวังว่า ถ้ามีภาพปรากฏของเราอย่างนี้ มีสภาพอย่างนี้ ทั้งๆ ที่เราไม่ได้ตั้งใจทำอย่างนั้น แต่คนที่เข้ามา เขาไม่รู้เรื่อง ไม่รู้ความเป็นไป ไม่รู้เหตุผล มองไปไม่ถึงสภาพที่แท้จริง เมื่อเขามองเห็นผ่านๆ เขาก็เกิดความรู้สึกปะทะ ไม่พอใจ แล้วก็คิดไม่ดี

นี่คือเน้นในแง่ของพระ ที่จะต้องระวังว่า เราจะทำอะไร ก็ต้องทำด้วยความรู้เข้าใจ พินิจพิจารณา คิดให้รอบคอบ

สอง ฝ่ายโยม ก็ต้องมีโยนิโสมนสิการ แต่ก็ยาก เพราะเขาไม่ได้รู้เรื่องรู้ราวภายในที่เป็นสภาพของเจ้าถิ่น ไม่รู้ว่าอะไรเป็นมาเป็นไปอย่างไร

ถ้าเขารู้จักคิดรอบคอบ ไม่ตัดสินโดยไม่ตรวจสอบ ก็รู้จักถามสักหน่อย เราก็จะบอกว่า ที่นี่มีพระชราอายุใกล้จะถึง ๑๐๐ ท่านไม่รู้เรื่องรู้ราวอะไร ได้แต่เดินไปเดินมา เหม่อลอย คนผู้ดูแลอยากให้ท่านใช้ตา ให้ได้ดูได้เห็นอะไรบ้าง ใช้หู ให้ได้ฟังได้ยินอะไรบ้าง ใช้กาย ได้ขยับเขยื้อนเคลื่อนไหว ได้สติ ทำอะไรๆ ด้วยความรู้ตัว มิใช่ว่าได้แต่อยู่เงียบเฉยเลื่อนลอย แต่ให้ประสาทได้ถูกปลุกให้ดู ฟัง เห็น ได้ยิน ทำอะไรๆ โดยรู้ตัวบ้าง

ก็เป็นอันว่า นี้เป็นคติ หรือเป็นข้อที่เอาไว้ประกอบความคิด ในการที่จะเป็นอยู่ที่สายใจธรรม อย่างน้อยก็เป็นความรู้ในเรื่องความเป็นมาว่ามีอะไรได้เกิดขึ้น

นี่ก็เล่าไว้ เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการเป็นอยู่ของพระ เผื่อจะเป็นประโยชน์ในกาลต่อไปข้างหน้า

ที่ต่ำนัก ก็อยู่ไม่ได้ ที่สูงเกินไป ก็จะหมดลมหายใจ

ทีนี้ อาตมาออกจากวัดญาณเวศกวันไปแล้ว ท่านเจ้าคุณพระมงคลธีรคุณก็ประจำเป็นหลักอยู่ที่วัด อาตมาออกไปแล้ว ก็ไม่ได้ไปอยู่ที่ไหนเป็นประจำแน่นอน ได้แต่เร่ร่อนไปเรื่อยๆ ไปอยู่ในที่ต่างๆ หนีปัญหาจำพวกมลพิษฝุ่นควันอุตสาหกรรมเป็นต้น ซึ่งก็รู้ไม่ชัดไม่พอว่าอะไรแค่ไหนเป็นสมุฏฐานตัวจริงตัวพ่วงอย่างไร ผ่านเวลายาวนานเจอประสบการณ์จริงจัง จึงได้ความรู้เข้าใจที่เป็นประจักษ์แก่ตนชัดขึ้นมา

โดยเฉพาะ ความจริงที่กว่าจะรู้ก็แสนนาน จากประสบการณ์ของตนเอง คือ ในที่สุด ก็รู้ว่า ความกดอากาศนี่แหละสำคัญมาก

อาตมามีปอดที่เสียหายไปเหลือทำงานได้ประมาณ ๓๐% ปอดข้างซ้ายนั้น ทั้งปอดใช้ไม่ได้ คุณหมอบอกว่ามันนิ่งสนิท เมื่อมันนิ่ง มันก็เลยสบาย คือไม่เจ็บไม่ปวด แต่ปอดข้างขวานี้รับเคราะห์ เพราะต้องทำงานหนัก โดยเฉพาะเวลาพูดมาก

แต่ก่อนนั้นแย่มาก พอพูดออกมา เดี๋ยวก็ไอ แล้วก็ตามมาด้วยเจ็บหน้าอก จึงลำบากมากกับเรื่องปอดข้างขวานี้ จนกระทั่งได้ไปอยู่มาในหลายถิ่นแล้ว เวลานี้ พูดได้อย่างนี้ โดยที่แทบไม่มีอาการเจ็บหน้าอกแล้ว และก็ไม่ต้องไอมาก แต่ถ้ากลับไปวัดญาณเวศกวันเมื่อไร แค่ ๒ คืนเท่านั้น ก็จะเริ่มไอ

เมื่อคืน มาที่สายใจธรรมนี่ ก็เริ่มไอแล้วนะ ก็เลยเล่าให้ฟัง อาจจะเสียเวลาของโยมไปหน่อย แต่ก็จะได้รู้เข้าใจเรื่องราว

สภาพของอาตมานี้ ก็เรียกว่าเร่ร่อนนั่นแหละ เที่ยวไปหาที่พักที่โน่นที่นั่นแสนนาน ในที่สุดจึงรู้ว่าความกดอากาศนั้น เป็นเรื่องใหญ่มาก

ที่จริง อยู่วัดญาณเวศกวันไม่ได้ ก็เพราะความกดดันของอากาศนี่แหละ เขาเรียกว่าความกดอากาศสูง คืออากาศมันหนัก พูดออกมา ระวังอย่าได้งง เรามาพูดกันง่ายๆ แบบชาวบ้านว่า

ที่แผ่นดินต่ำ มีความกดอากาศสูง
= มีอากาศ/ก๊าซออกซิเจนหนาแน่นหนักมาก

ที่แผ่นดินสูง มีความกดอากาศต่ำ
= มีอากาศ/ก๊าซออกซิเจนน้อยนิดเบามาก

ที่วัดญาณเวศกวันนี้ วัดความสูงของแผ่นดิน อยู่ในระดับใกล้กับ หรือบางทีเท่ากับน้ำทะเล แต่ที่นี่ คือที่สายใจธรรมนี้ สูงหน่อย อยู่ในระดับความสูงอาจจะถึง ๑๐๐ เมตร

ที่ได้ไปอยู่ที่นั่นที่โน่นมานั้น ตอนแรกไม่รู้หรอกเรื่องความสำคัญของความสูงของแผ่นดินนี้ ก็หาที่พักไป จึงได้ไปอยู่มาหลายจังหวัด รวมแล้วอยู่มา ๕ จังหวัด

แล้วก็ไปถึงโน่น ที่เขาเรียกว่าสุดแผ่นดิน ในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ ก็ไปอยู่ที่นั่น ซึ่งสูง ๘๕๐ เมตร นึกว่าดีแน่ แต่กลายเป็นแย่ เพราะว่าสูงเกินไป พอไปถึงนั่น ก็หายใจง่าย ทำท่าว่าจะสบายไปเลย

เคยไปในถิ่นที่สูงมากๆ ที่ผาตรอมใจ บนเขาใหญ่ สูง ๑,๒๔๕ เมตร ที่ว่าเป็นจุดสูงสุดแห่งภาคกลาง ของเมืองไทย เมื่อไปครั้งแรก แปลกใจตัวเอง พอเปิดประตูรถ ก็ เอ๊ะ... วันนี้เราทำไมไม่ต้องหายใจ ลมหายใจมันเข้าออกจมูกเอง ก็เลยรู้ว่า ตัวเองนี้ต้องใช้แรงในการหายใจตลอดมา

ทีนี้ ต่อมาอีกนาน ในปี ๒๕๕๗ ได้ไปอยู่บนภูขาสูง ใกล้ผาสุดแผ่นดิน พอไปถึง ก็หายใจง่าย ลมหายใจเข้าออกสบาย แต่วันรุ่งขึ้น เช้า ออกมาเดินบริหารกาย หายใจง่าย แต่เดินไปได้สัก ๑๐ ก้าว รู้สึกคล้ายจะเป็นลม เพราะได้ออกซิเจนน้อย นี่คือเรียนจากประสบการณ์ จึงได้รู้ ได้เรียนรู้เองว่าอะไรเป็นอะไร

เรื่องก็คือว่า ในที่แผ่นดินต่ำ มีความกดอากาศสูง อากาศหนัก ออกซิเจนมากพอ แต่มันหนัก หายใจยาก ปอดไม่ดีต้องทำงานใช้แรงมาก ชักจะไม่ไหว ก็เจ็บหน้าอก เป็นต้น จึงอยู่ไม่ได้

แต่พอไปอยู่ในที่สูงเกินไป อากาศเบา ปอดที่ชำรุด ก็หายใจง่าย ไม่ต้องออกแรง แต่ออกซิเจนเบาบาง หายใจได้ออกซิเจนน้อย ไม่ค่อยพอ ปอดก็ต้องทำงานหนัก อยู่ไม่ไหวอีก

ขอเล่าประสบการณ์ให้ฟังว่า ในที่สุด อยู่ที่ภูเขานั้นมา ก็ได้ถึงพรรษา แต่แล้วก็ถึงตอนสุดท้ายว่า อยู่มาวันหนึ่ง ตั้งแต่ตอนเย็นใกล้ค่ำ ชีพจรขึ้น ๑๒๐ อยู่แค่นั้นตลอดเวลา ไม่ลดลงมาเลย จะทำอย่างไรกันนี่

ก็พอดีว่า เราเป็นโรคอย่างนี้อยู่แล้ว ก็มีออกซิเจนกระป๋องติดตัวไว้ ตอนนั้นมีอยู่สัก ๖-๗ กระป๋อง ก็สูดออกซิเจนกระป๋อง พอได้สูดออกซิเจน วัดชีพจรลดเหลือ ๘๗ พอหมดกระป๋อง ชีพจรขึ้น ๑๒๐ อีก สูดออกซิเจนกระป๋องใหม่ ก็ลดลง ๘๗ แล้วก็เวียนไปอย่างเดิมนั่นแหละ หมดกระป๋องก็ขึ้น ๑๒๐

ทีนี้ ในที่สุด ๗ กระป๋อง ก็หมด ทำอย่างไรดี ค่ำแล้ว ก็นอน นึกว่าเผื่อนอนพักสบายๆ มันจะดีขึ้น แต่มันก็ไม่ยอม ชีพจร ๑๒๐ ตลอดเวลา

ทีนี้ ค่อนข้างจะเป็นธรรมดาว่า คนที่เป็นโรคอย่างนี้ ก็จะเตรียมเครื่องที่เรียกว่า oxygen concentrator คือเครื่องอัดออกซิเจนให้มีพร้อมไว้ สำหรับอาตมา โยมก็ได้ถวายไว้ และได้ติดไปที่ใกล้ผาสุดแผ่นดินนั้นด้วย

แต่ทีนี้ เครื่องนั้นมี UPS สำหรับปรับระดับไฟฟ้าพ่วงไว้ด้วย สำหรับในชนบทที่กระแสไฟฟ้าไม่สม่ำเสมอ UPS นั้นหนักเหลือเกิน ยกไม่ไหว ตอนนั้นก็นอนอยู่องค์เดียว ก็จึงต้องลุกเดินไปนอนที่เครื่อง ซึ่งอยู่อีกมุมหนึ่งของห้อง บนพื้นซีเมนต์ อาตมาก็ต้องไปนอนบนพื้นซีเมนต์ ใส่ครอบออกซิเจน แล้วก็นอนสูด พอสูดออกซิเจน ชีพจรก็ลงไปที่ประมาณ ๘๗ นอนสูดออกซิเจนไปจนรุ่งเช้า

เช้าแล้ว ก็ต้องฉันข้าว เขาก็มานิมนต์ ลุกออกไปฉันข้าว พอลุกออกไป ชีพจรก็ขึ้น ๑๒๐ อีก เมื่อฉันเสร็จแล้ว ก็จึงต้องมานอนสูดออกซิเจนต่อไป สูดตลอดเวลาเลย ไม่ต้องออกไปไหน

ทีนี้ ผู้ขับรถ ที่มานิมนต์ฉันภัตนั้น คงจะเห็นว่าไม่ไหวแล้ว ก็โทรศัพท์ไปที่อาดา อาผา ทางนั้นก็โทร. ไปหาหมอ คุณหมอก็บอกให้ลงมาจากภูเขานั้นในทันที ก็จึงขึ้นรถ เดินทางลงมาจากภูเขา

นี่ก็เล่าให้โยมฟัง แปลว่าอยู่ที่ต่ำนักก็ไม่ได้ อยู่ที่สูงนักก็ไม่ไหว

ย้อนมาว่ากันในเรื่องสายใจธรรม

เมื่อกี้นี้ เล่าเรื่องเลยไปถึงปี ๒๕๕๗ อยู่บนภูเขาใกล้ผาสุดแผ่นดิน ใน อ. เทพสถิต จ. ชัยภูมิโน่น ข้ามไปไกล

ก่อนนั้นบอกว่า ถึงสิ้นปี ๒๕๔๗ อยู่ที่วัดญาณเวศกวันไม่ได้แล้ว พร้อมด้วยหลวงลุงพระครูสังฆรักษ์ฉาย เดินทางไปพักที่หนองแข้ ในจังหวัดร้อยเอ็ด เสร็จแล้ว ลงมาจำวัดกันที่สายใจธรรม แต่กลับไปจำพรรษาที่วัดญาณเวศกวัน วนเวียนกันทำนองนี้ จนถึงปี ๒๕๕๒ อาตมาจำพรรษาที่สายใจธรรม ไม่ไปวัดญาณเวศกวันอีกเลย ส่วนหลวงลุงฉายก็ชราสิ้นแรง หลังสิ้นปี ๒๕๕๑ แล้ว ก็อยู่แต่วัดญาณเวศกวันเท่านั้น ไม่ไปไหนอีกเลย

ออกจากวัดไปแล้ว ตั้งแต่หลังพรรษา ปี ๒๕๕๓ ไม่ได้มาเป็นพระอุปัชฌาย์บวชพระที่วัดญาณเวศกวันยาวนานถึง ๕ ปี (นาค ๑๘ รุ่น) จนจะสิ้น พ.ศ. ๒๕๕๘ จึงได้กลับมาบวชพระใหม่ที่วัดนั้นอีก

แม้จะไม่ได้ไปเป็นพระอุปัชฌาย์ แต่ก็ได้พยายามไม่ทิ้งกิจด้านการศึกษา เมื่อใดมีการบวชพระใหม่ที่วัดญาณเวศกวันนั้น หลังวันอุปสมบทไม่ช้า ท่านเจ้าคุณมงคลธีรคุณก็นำพาพระใหม่รุ่นนั้นๆ ไปที่สายใจธรรม เพื่อฟังอาตมาพูดจาแนะนำสอนธรรมวินัย แต่งานนี้ทำได้ไม่ยืนนาน เพราะสุขภาพของตนนั่นเองไม่อำนวย

ที่ได้ออกจากวัดญาณเวศกวันไปพักอาศัยในถิ่นที่ต่างๆ นั้น ตนเองมีกิจผูกพันตัวอยู่แล้ว คืองานทำหนังสือธรรมทาน จะไปที่ไหนๆ ก็เอางานหนังสือไปทำด้วย แม้ถึงที่หนองแข้ มีเวลาเมื่อไร ก็ทำเรื่อยไป อย่างที่ว่าแล้ว พอดีว่าตนเองเริ่มพิมพ์ดีดได้ ก็ใช้นิ้วชี้มือขวานิ้วเดียวพิมพ์หนังสือเรื่อยไป และอีกไม่ช้าไม่นาน งานใหญ่ก็จะมาถึง

ในระยะแรกที่ออกไป ก็คือย้อนทางกลับไปจำพรรษาที่สายใจธรรมดังที่ว่า อยู่ที่นั่นหลายปี ตั้งแต่พรรษาหลัง ปี ๒๕๕๒ ไปถึง พ.ศ. ๒๕๕๕

เมื่อมาอยู่ที่สายใจธรรมนี้ ในพรรษา ก็อยู่จำที่สายใจธรรมตลอดมาทุกปี แต่นอกพรรษา ได้เดินทางไปพักสลับกันบ้างระหว่างสายใจธรรม กับที่ข้างอ่างเก็บน้ำกระเสียว อ. ด่านช้าง

ที่สายใจธรรม และที่เขื่อนกระเสียวนั้น นับว่าเป็นที่ดอนสายใจธรรมอยู่บนภูเขาเล็กๆ เป็นที่สูงในระดับ ๑๐๐ เมตร ส่วนที่ข้างเขื่อนกระเสียว ก็อยู่ในถิ่นภูเขา จุดที่ไปพักมีความสูงในระดับ ๑๑๐ เมตร ทั้ง ๒ ถิ่นมีสภาพความกดอากาศที่พอจะเกื้อหนุนสุขภาพของปอดที่ไม่แข็งแรง แต่เวลานั้นยังมิได้รู้เข้าใจปัจจัยสัมพันธ์ในเรื่องนี้ ก็เหมือนกับเป็นการทดลองอยู่ไป

คราวหนึ่ง นอกพรรษา ในปี ๒๕๕๓ ระหว่างไปพักที่ข้างเขื่อนกระเสียว ณ วันที่ ๑๒ พ.ค. มีเหตุการณ์สำคัญที่เป็นจุดเริ่มต้นของหนังสือพุทธธรรมยุคใหม่ คือ คุณสุรเดช พรทวีทัศน์ และคุณนริศ จรัสจรรยาวงศ์ ศิษย์เก่าของวัดญาณเวศกวัน ได้เดินทางมาพบอาตมา พร้อมด้วย นพ. ณรงค์ เลาหวิรภาพ แห่ง รพ. ราชเวช เชียงใหม่ ซึ่งเป็นศิษย์เก่าแห่งมัธยมศึกษา ร่วมรุ่นของโรงเรียนเดียวกัน

เรื่องเป็นมาว่า คุณสุรเดชได้ขวนขวายเพียรพยายามอย่างจริงจังมานานนักที่จะนำหนังสือ ***พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*** เข้าสู่การพิมพ์เผยแพร่ในยุคใหม่ โดยมีข้อมูลดิจิทัล กาลผ่านไปๆ นานมาก ก็ไม่สำเร็จ จนกระทั่งได้พบพูดคุยเล่าความแก่คุณหมอณรงค์ เลาหวิรภาพ และคุณหมอณรงค์มีน้ำใจเกื้อกูลอย่างยิ่ง และพร้อมด้วยความเพียรพยายามความเสียสละและความสามารถอย่างสูง ได้จัดทำข้อมูลดิจิทัลของหนังสือพุทธธรรมเล่มใหญ่นั้นสำเร็จเสร็จสิ้น

คุณหมอณรงค์ เลาหวิรภาพ ได้ชี้แจงอธิบายบอกความที่ควรทราบแล้ว ได้ถวายข้อมูลพุทธธรรมยุคใหม่นั้น เพื่ออาตมาจะได้ตรวจชำระจัดทำให้เสร็จสิ้นสมบูรณ์ต่อไป

การจัดทำหนังสือพุทธธรรมยุคใหม่นี้ เหมือนฟื้นหนังสือพุทธธรรมขึ้นใหม่ ภายหลังเวลายาวนาน นับแต่ ***พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*** ได้สำเร็จเสร็จสิ้น พิมพ์ครั้งแรกในปี ๒๕๒๕ และครั้งที่ ๓ ในปี ๒๕๒๙ ที่ปิดงานหนังสือพุทธธรรมนั้น แล้วออกจากกรุงเทพฯ มา เป็นเวลาที่ว่างจากงานหนังสือพุทธธรรม กว่าจะพิมพ์พุทธธรรม ฉบับข้อมูลดิจิทัลนี้เสร็จ ๒๖ ปี (ระหว่าง ๒๖ ปีนั้น ผู้ต้องการพิมพ์หนังสือพุทธธรรมนี้ ทำได้เพียงถ่ายแบบหนังสือเก่านั้น โดยไม่สามารถแก้ไขเพิ่มเติม)

เมื่อได้รับข้อมูลดิจิทัล ของหนังสือพุทธธรรม ที่คุณหมอณรงค์ทำถวายแล้ว กลับไปจำพรรษาที่สายใจธรรม อยู่กับงานตรวจชำระแก้ไขเพิ่มเติมปรับปรุงข้อมูลดิจิทัลนั้น ติดพันต่อเนื่องไปชนิดเต็มเวลา ไม่ได้ไปที่ไหนอื่น จนกว่างานตรวจจัดปรับปรุงเพิ่มเติม ***พุทธธรรม*** จะเสร็จสิ้นและพิมพ์ออกมาเป็นเล่มหนังสือ

เริ่มต้น อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ที่ตนมี ไม่มีกำลังพอที่จะทำงานกับข้อมูลที่คุณหมอณรงค์ได้ทำถวายนั้น อาศัยปัจจัยนิตยภัตหลวงมีอยู่พอให้คนใกล้ไปจัดซื้อหามา ทำงานหนังสือที่ค้างหรือแทรกเข้ามาเสร็จแล้ว บันทึกไว้ว่า เริ่มงานตรวจชำระ File พุทธธรรม เย็นวันที่ ๒๘ ธ.ค. ๒๕๕๓

ตลอดทั้งปี ๒๕๕๔ เวลาหมดไปกับงานหนังสือพุทธธรรมฉบับข้อมูลดิจิทัลนั้น ขณะที่สภาพปอดและหลอดลมเสื่อมเสียหายมาก ถึงขั้นพูดไม่ออก ชี้แจงอธิบายอะไรแก่คนเข้ามาใกล้ไม่ได้ แถมเป็นโรคติดเชื้อในกระแสเลือดเสี่ยงจะเสียชีวิต

ที่สายใจธรรมนี้ แต่เดิมก่อนกำเนิดวัดญาณเวศกวันโน้น อาตมาพักอาศัยในบรรณศาลา ในซอกที่ตั้งโต๊ะทำงาน หลังแถวตู้เหล็กใส่บรรดาหนังสือตำรับตำรา ซึ่งโยมทั้งหลายคงเห็นว่าอับไปสักหน่อย

ในช่วงเวลาค่อนข้างนาน ที่อาตมาอยู่ไม่เป็นที่แน่นอน เหมือนยังเร่ร่อนอยู่นี้ คราวหนึ่ง คงจะในระยะไปพักอยู่ที่ด่านซ้าง โยมบุญเจิดได้ไปนิมนต์ว่า โยมได้สร้างห้องที่พักอย่างดีอันจะเป็นที่สัปปายะแก่สุขภาพของปอด ให้อยู่เป็นพิเศษ ในศาลากลางสระ ที่สายใจธรรมนั้นแล้ว ขอนิมนต์ไปพักอยู่ให้ยั่งยืน

อาตมานึกถึงน้ำใจเมตตาของโยม ว่ามีความปรารถนาดีถึงเพียงนี้ ก็ต้องฉลองศรัทธา จึงย้ายไปพักในศาลากลางสระนั้น ปรากฏว่าโยมสร้างเป็นห้องปรับอากาศ ที่จัดตั้งอย่างดี

ตามปกตินั้น อาตมาไม่ยอมอยู่ห้องแอร์ ก่อนนั้น เคยมีที่โยมทำให้ สองครั้ง สองที่ อาตมาก็ไม่ได้ใช้ จนกระทั่งเครื่องเสียหรือเก่าต้องถอดทิ้งไป แต่นี่โยมตั้งใจทำหมดทั้งสถานที่ จำเพาะให้ เสร็จแล้วจึงนิมนต์มา ก็อยู่ไปกับงานจัดทำหนังสือ ทั้งพุทธธรรมฉบับข้อมูลดิจิทัล ควบเคียงไปกับหนังสือธรรมทานเล่มเล็กเล่มน้อยทั้งหลาย

ในที่สุด ถึงเดือนธันวาคม ๒๕๕๔ ครบเต็ม ๑ ปี งานตรวจชำระข้อมูลดิจิทัลหนังสือพุทธธรรม ก็เสร็จพอดีในช่วงแห่งมหามงคลสมัย เฉลิมพระชนมพรรษา ครบ ๗ รอบ ๘๔ พรรษา ในวันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๕๔ ถือเป็นการถวายพระพรอนุโมทนาพระราชกุศลที่ได้ทรงบำเพ็ญ ได้หนังสือนี้ฉบับใหม่หนา ๑,๓๓๐ หน้า เรียกชื่อว่า ***พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย***

ต้นฉบับเสร็จแล้ว ก็ต้องรอการพิมพ์ ซึ่งกว่าจะออกมาก็ขึ้นปีใหม่แล้ว เป็นการพิมพ์ครั้งที่ ๑ ของฉบับดิจิทัล ก.พ. ๒๕๕๕

เสร็จงานแล้ว ร่างกายทรุดโทรมมาก บันทึกว่า ไอ ระบม หน้าอก เหนื่อย อ่อนกำลัง ถึงกาลออกเร่ร่อน สู้โรคต่อไป

จากลาวัดญาณเวศกวัน จบด้วยออกไปจากสายใจธรรม

ที่สายใจธรรม เมื่อแรกย้อนกลับไปจำพรรษาตั้งแต่ปี ๒๕๕๒ สภาพปอด และสุขภาพทั่วไป เหมือนว่าจะดีขึ้น อาจเป็นด้วยว่าสายใจธรรมอยู่ในระดับความสูงดีสักหน่อย อย่างที่ได้มารู้เข้าใจต่อมา และทราบว่าสูงกว่าวัดญาณเวศกวันราว ๑๐๐ เมตร เป็นอยู่ได้ในขั้นดี ทำงานหนังสือได้เป็นปกติ มีโอกาสบริหารอิริยาบถ ทุกวัน เย็นลง มีโยมมาเป็นเพื่อนไปเดินขึ้นเขา ที่เป็นหลักเป็นแกนก็คือคุณสุพงษ์ ประจุมาศ และอาจมีพระหนุ่ม ๑ หรือ ๒ รูปไปเดินด้วย

นอกจากเรื่องระดับความสูง ที่เวลานั้นยังไม่รู้ความสำคัญแล้ว แดดลมอากาศธรรมชาติในถิ่นภูเขาก็ยังไม่พบปัญหาด้านมลภาวะ

มีพระรุ่นนวกะ หรือเพิ่งพ้นนวกภูมิ ขึ้นไปพักที่ภูเขานั้นบ้าง หนึ่งหรือสองรูป อยู่ต่างหากห่างออกไป อาตมาอยู่ที่นั่นเงียบและโดดเดี่ยว เป็นพระอาพาธโรคปอดโรคไอ ไม่ควรใช้เสียง จึงควรได้อยู่ลำพัง เงียบสงบ ไม่ต้องพบปะพูดจากับใคร พระองค์ไหนจะมา จะไป จะอยู่กันอย่างไร ให้ถือเป็นเรื่องของวัดญาณเวศกวัน ที่ท่านเจ้าคุณมงคลธีรคุณจะดูแลว่าการ อาตมาไม่ใช่ผู้ปกครอง ไม่ต้องเกี่ยวข้อง

ในด้านญาติโยม ก็เป็นปุคคลสัปปายะอย่างดี คุณสุพงษ์ คุณนารี ประจุมาศ ซึ่งเป็นกำลังหลักของโยมบุญเจิด ในการสร้างและอนุรักษ์สายใจธรรมนี้ จริงจังถึงกับเหมือนย้ายหรือยกบ้าน นำน้องวิภาพรของคุณนารี มาอยู่ดูแลประจำที่ภูเขาด้วย โดยคุณนารีจัดให้พร้อมในด้านภัตตาหารของพระ ให้คุณอึ่งทำงานได้คล่องสะดวก

คุณสุพงษ์นั้นใจดีมีเมตตายิ่ง เอาใจใส่ดูแลอำนวยการจัดการทั่วไปทุกอย่างให้มีสภาพที่จะเป็นอยู่ได้ดี เช่นว่า เมื่อเห็นป่าหลังศาลาที่อาตมาพักอยู่ มีต้นไม้แออัดทึบทำให้ในศาลาที่พักขาดออกซิเจนในเวลากลางคืน ก็ดำเนินการจัดตัดแต่งต้นไม้ให้เป็นป่าโปร่ง เมื่อจะช่วยให้อาตมารักษาสุขภาพไว้ได้ดี ไม่ต้องพบปะพูดจากับใคร ที่จะทำให้ไอ กระทบกระเทือนปอด คุณสุพงษ์ก็ช่วยให้อาตมาได้อยู่สงบเงียบ ไม่ต้องพบกับใครๆ ถึงเวลาฉันเช้า-เพล คุณสุพงษ์ก็มาเอง คนเดียว แบกถือถาดภัตตาหารมาถวาย บางทีก็มีคุณประยูรมาช่วยเสริมบ้าง

ถึงวันอาทิตย์ ทุกอาทิตย์ (หรือทุกเสาร์ จำไม่แม่นแล้ว) โยมบุญเจิด หลิมสุนทร พร้อมด้วยลูกหลานทั้งบ้าน ก็มาจากกรุงเทพฯ นำภัตตาหารมาจัดถวาย และเลี้ยงกัน พาให้ทุกคนที่ภูเขาเกิดความรู้สึกอบอุ่นมั่นคง

ตั้งแต่ยุคแรกของสายใจธรรม (พ.ศ. ๒๕๓๓ – ๒๕๓๗) คุณมุกดา พานิชเจริญดี เป็นโยมศรัทธา มีญาติมิตรเป็นคณะใหญ่ มาทำบุญบำรุงสายใจธรรมบ่อยครั้งหรือเป็นนิตย์ มาถึงยุคหลังใกล้ปี ๒๕๕๐ นี้ ตัวอาตมาเองอาจจะไม่ได้พบกับโยมมุกดา เพราะมารักษาตัวอยู่โดดเดี่ยวดังที่ว่า แต่ก็เห็นลูกชายของโยมมุกดา คือคุณหนุ่ย มาช่วยดูแล เช่น มาตั้งหรือมาซ่อมถังเดินท่อออกซิเจน ที่ข้างศาลากลางสระ ไปถึงห้องที่อาตมาพักรักษาตัว

ที่สายใจธรรมนั้น อยู่นานมา แทนที่ร่างกายจะดีขึ้น อาการของโรคปอด-หลอดลมกลับรุนแรงมากขึ้น เข้าใจว่าที่นั่นเป็นถิ่นหนึ่งของฉะเชิงเทรา ที่ได้รับผลกระทบซึ่งสะสมเพิ่มมากขึ้นๆ จากการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ ในเขตนิคมอุตสาหกรรม ซึ่งมีควันพิษมาก และอาจมีปัญหาจากโรงเก็บขยะ-กำจัดขยะสารพิษ ในถิ่นเองด้วย

ในระยะแรก ก็พออยู่มาให้ดีได้ แต่ต่อมานานขึ้น ทรุดลงใกล้ปี ๒๕๕๕ อาตมาตื่นเช้า ออกไปหลังศาลา ไปล้างหน้าล้างตา เจอควันลอยลมมา แม้เพียงแค่แผ่วๆ มองไม่เห็น ก็ไม่สบายไปทั้งวัน เกิดมีเสมหะขึ้นมาติดคอเหนียวแน่น เอาไม่ออก ไปเดินที่นอกชานศาลา ขากเสมหะแทบทั้งวัน ไม่เป็นอันทำอะไรได้เลย

ต่อมา เกิดอาการไอรุนแรง ไอแรงจนปวดศีรษะ ไอแรงจนเจ็บหน้าอก ไอแรงจนปวดท้อง ผ่านมาแล้วทั้งนั้น คราวนี้ ไอจนหายใจไม่ทัน ใจจะขาด แต่พอจะขาดใจ ก็หยุดไอ ให้หายใจได้ทีหนึ่ง แล้วก็ไอใจจะขาดอีก หายใจ-หยุดหายใจ เรื่อยไปอย่างนี้

อยู่มาเงียบๆ แทบไม่ต้องพบปะพูดจากับใครเลยนานแล้ว คราวนี้ ถึงปี ๒๕๕๕ แม้แต่โทรศัพท์ก็เลิกพูด เพราะพูดโทร. นั้นกินแรงปอดมาก เหนื่อยยิ่งจนพูดไม่ออก ไม่พูดโทร.-ไม่รับโทร.กับใครทั้งนั้น เว้น ๒ หรือ ๓ คน คือ พี่ชายคนโต ที่เป็นแพทย์ และน้องที่เป็นด่าน ช่วยบอกแจ้งข่าวคราว ไม่โทร. แม้แต่กับท่านเจ้าคุณมงคลธีรคุณ วัดญาณเวศกวันนั้น

การไม่รับ-ไม่พูดโทร. นั้น ถือปฏิบัติมาจนถึงบัดนี้ (ไม่ต้องพูดถึงมือถือเป็นต้น ซึ่งไม่ใช้ ไม่มี แต่ต่อไปข้างหน้า ไม่รู้ว่าจะจำเป็นขึ้นมาเมื่อไร)

โรคภัยเป็นไปด้วยกันกับการเร่งงานหนังสือธรรม โดยเฉพาะตลอดปี ๒๕๕๔ แล้วขึ้นปี ๒๕๕๕ งานหนังสือพุทธธรรมยุคใหม่ที่ใช้ข้อมูลดิจิทัล ก็เสร็จเป็นเล่มหนังสือ เข้าจังหวะพอดี ที่จะต้องเตรียมตัวออกลี้ไปจากสายใจธรรม

ในระยะใกล้สุดท้ายนั้น ไอรุนแรง ดังลั่น ทั้งวันทั้งคืน แต่แล้วแปลกนักว่า ไอมา ไอไป ถึงต้นบ่ายวันหนึ่ง กำลังไอต่อเนื่องมา หยุดไอปั๊บทันทีเลย

อ้าว... ทำไมหยุดไอ ในตอนนั้น ถึงจะพยายามไอ ก็ไอไม่ได้ นิ่ง เฉยไปเลย จำไม่ได้ว่า ไปกับใคร เขาพาไปส่งโรงพยาบาลเจ้าพระยา หมอตรวจบอกว่า กระบังลมหยุดทำงาน แล้วก็ให้ออกซิเจน อยู่โรงพยาบาลกี่วันจำไม่ได้

ที่จริง ในปี ๒๕๕๕ เมื่อหนังสือพุทธธรรมยุคใหม่พิมพ์เสร็จออกมาในต้นปีแล้ว ก็ได้ย้ายไปพักที่เขื่อนกระเสียวบ้าง แต่ยังต้องย้อนมาที่สายใจธรรม เพราะมีภาระติดพันกับพุทธธรรมยุคใหม่นั้น ที่มีการพิมพ์ครั้งต่อๆ มาจนถึงครั้งที่ ๕ ในเดือนตุลาคม ๒๕๕๕ นั้น ซึ่งก็คือถึงออกพรรษาปีนั้น

ก็เป็นอันว่าถึงจุดที่จะสิ้นสุดกับสายใจธรรม แล้วจากนั้นหลังออกพรรษา ใกล้จะสิ้นปี ๒๕๕๕ ก็เป็นกาลเวลาแห่งการออกเร่ร่อนต่อไป

แรกสุดเล่าไว้นิด ออกจากสายใจธรรมแล้ว ตรงไปที่ง่ายไปแล้วบ่อยครั้ง คือเขื่อนกระเสียว พอไปถึงนั่น เป็นฤดูตัดอ้อย แต่เขานิยมเผาอ้อย เจอหิมะดำ คือเศษใบอ้อยไหม้ตกลงมามากมาย อากาศเสีย อยู่ไม่ได้ ต้องรีบออกไป พอดีได้รับนิมนต์ให้ลองไปพักบนเนินเขาสูงพอดี ที่ใกล้ริมป่าแก่งกระจาน ณ ๔ ธ.ค. ๒๕๕๕ รวม ๗ วัน แล้วก็ได้ไปพักอีกคงจะ ๓ – ๔ คราว ยังไม่ลงตัว

เอาเป็นว่า ต่อจากสายใจธรรมยุคหลังนี้แล้ว ไปอยู่ที่ไหนบ้าง ได้เล่าข้ามไปบ้างแล้ว ถึงปี ๒๕๕๗ ที่ว่า ได้ไปอยู่บนภูเขาสูง ใกล้ผาสุดแผ่นดิน เกือบจะถึงมรณภาพ เป็นอันว่าที่นั่นอยู่ไม่ได้

สามองค์ออกมาด้วยกัน แยกกันไปทีละองค์

รวมความว่า ตอนท้าย ปลายๆ นี้ มีความรู้เข้าใจมากขึ้น ก็ได้ไปอยู่ในถิ่นที่แผ่นดินไม่ต่ำ แต่ไม่สูงเกินไป ใน อ. หนองหญ้าปล้อง ที่ใกล้ริมป่าแก่งกระจาน จ. เพชรบุรี ก็ไปอยู่มาแล้ว ที่ข้างเขื่อนกระเสียว อ. ด่านช้าง จ. สุพรรณบุรี แล้ว ที่ใน อ. ปากช่อง จ. นครราชสีมา ก็อยู่ได้ อาจจะไปๆ มาๆ และก็อาจจะต้องหาที่มั่นใจต่อไป

เรื่องที่ไปพักในถิ่นเหล่านี้ ถ้าควรแก่โอกาส ค่อยไว้เล่าในกาลข้างหน้า คราวนี้ยุติแค่ว่าได้ออกไปแล้วจากสายใจธรรม

ถึงบัดนี้ ได้ไปอยู่ในถิ่นที่สูงหน่อย เวลานานผ่านมา ปอด-หลอดลมก็ค่อยๆ ปรับแก้รักษาพัฒนาตัวเอง ให้ทนทานมีกำลังพอสู้ได้ดีขึ้น สามารถพูดได้มากได้นานสักหน่อย แล้วก็ไอน้อย ไม่ค่อยเจ็บหน้าอกแล้ว

แต่ก็มิใช่ว่าจะดีเป็นปกติจริงดอก ในช่วงกาลที่ท่านเจ้าคุณพระมงคลธีรคุณถึงมรณภาพแล้ว จนถึงงานพระราชทานเพลิงศพ พ.ศ. ๒๕๖๗ – ๒๕๖๙ ที่ผ่านไปไม่นานนี้ ได้มาทดสอบมาพิสูจน์แล้ว ว่าจะมาอยู่ค้างแรมที่วัดญาณเวศกวันนี้ได้ไหม ยุติชัดว่าอยู่ไม่ได้ แค่ ๒ วัน ก็เริ่มไอ ถ้าสัก ๑๐ คืน ก็จะไอแรงขึ้น แล้วก็ไอทั้งกลางวัน ทั้งกลางคืน

เป็นอันตัดสินแล้วว่า อาตมานี้ไม่สามารถกลับไปอยู่ที่วัดญาณเวศกวัน และที่สายใจธรรมนี้ ถ้าสภาพมลพิษอุตสาหกรรมยังมี ก็อยู่ที่สายใจธรรมไม่ได้เช่นกัน

นี่ก็เลยได้เล่าความมายืดยาว กินเวลาโยมไปมากมายแล้ว

เอาเป็นว่า รวมผลออกมา ในพระ ๓ องค์นั้น อาตมานี้อยู่วัดญาณเวศกวันนั้น น้อยกว่าองค์อื่น

เริ่มที่ปี ๒๕๓๒ แล้วจากปี ๒๕๓๓ มาอยู่ที่สายใจธรรมนี้ ๕ ปี ถึง พ.ศ. ๒๕๓๘ ไปจำที่วัดญาณเวศกวัน จนท้ายปี ๒๕๔๗ จะขึ้น ๒๕๔๘ ก็จบกิจกับวัดนั้น ครั้นถึงปี ๒๕๕๒ ก็ออกจากวัดญาณเวศกวันไปเลย แล้วสิ้นปี ๒๕๕๕ ก็นิราศลาสายใจธรรม รวมหมดอยู่ที่ญาณเวศกวัน ๑๕ ปี อยู่ที่สายใจธรรมนี้ ๙ ปี

ท่านเจ้าคุณพระมงคลธีรคุณอยู่นานที่สุด หักที่สายใจธรรมนี่ออกไป ๕ ปี คือ พ.ศ. ๒๕๓๓-๒๕๓๗ แล้ว ท่านไปจำพรรษาที่วัดป่าอ้อดอนชัย ถิ่นกำเนิด ในจังหวัดเชียงราย ใน พ.ศ. ๒๕๕๐ นอกนั้นปักหลักอยู่ที่วัดญาณเวศกวันตลอดมา นับได้ ๒๙ ปี

หลวงลุงพระครูสังฆรักษ์ (ฉาย) ลดน้อยลงมา เพราะว่าท่านอยู่ ณ ที่สร้างวัดญาณเวศกวันในปี ๒๕๓๒ แล้วมาอยู่ที่สายใจธรรมนี้ ใน พ.ศ. ๒๕๓๓-๒๕๓๗ รวมได้ ๕ ปี แล้วกลับไปจำพรรษาที่วัดญาณเวศกวัน ตั้งแต่ปี ๒๕๓๘ จนถึงมรณภาพในปี ๒๕๕๗ นับได้ ๒๐ ปี บวกปี ๒๕๓๒ รวมเป็น ๒๑ ปี

ในรายของหลวงลุงนี้ ขอให้สังเกตด้วยว่า แม้ว่าตั้งแต่ปี ๒๕๓๘ จนถึงมรณภาพในปี ๒๕๕๗ ท่านจำพรรษาประจำที่วัดญาณเวศกวันที่เดียว ก็จริง แต่นับจากสิ้นปี ๒๕๔๗ ไปถึง พ.ศ. ๒๕๕๑ นอกพรรษา ท่านแปรถิ่น ไปเยือนหนองแข้บ้าง ส่วนมากมาผันบรรยากาศที่สายใจธรรม

ขอเล่าเสริมแทรกไว้ด้วยว่า ระหว่างจำพรรษากันที่ศาลากลางสระ ๓ ปีนั้น ใน พ.ศ. ๒๕๓๐ หลวงลุงได้ขอแยกไปจำพรรษาที่วัดสระศรีเจริญ อ. ดอนเจดีย์ จ. สุพรรณบุรี ๑ พรรษา

นึกถึงสังเวชนียสถานเมื่อไร มองเห็นความหมายให้ชัด

ได้เล่าเรื่องให้โยมทั้งหลายฟังมากมาย และเรื่องทั้งหมดนั้นก็มาลงที่ว่า บัดนี้ เมื่อพระเถระทั้งสองท่านได้ถึงมรณภาพไปนั้น ในแง่หนึ่ง บรรดาพระและโยมมองเห็นความสำคัญของท่านในฐานะที่เป็นพระรุ่นแรกที่มาเริ่ม จะเรียกว่ามาตั้งก็ได้ คือตั้งวัดญาณเวศกวัน และสถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม นี้คือมองในแง่ที่ว่าท่านเป็นผู้เริ่มต้น

แล้วต่อไปอีก ก็คือมองในแง่ของคุณสมบัติ ความดีงาม และคุณประโยชน์ที่ท่านได้บำเพ็ญไว้ ข้อนี้เป็นจุดสำคัญให้เห็นว่า การที่ท่านอยู่วัดดำรงวัดกันมาได้นี้ ก็ด้วยได้บำเพ็ญศาสนกิจเป็นประโยชน์แก่วัด แก่พระ แก่ประชาชน ตามพระพุทธโอวาท

รวมความว่า พระ-โยม พุทธบริษัท มาประชุมพร้อมกันทำพิธีฝังอัฐิของ ๒ พระเถระนั้น โดยความเคารพนับถือท่านใน ๒ สถานะ คือ

หนึ่ง เป็นพระรุ่นแรกของสำนักทั้งสองนี้

สอง เป็นผู้มีคุณความดี เพราะการที่วัด การที่สำนักจะเจริญขึ้นได้ ก็เป็นผลจากการที่พระรุ่นแรกได้ปฏิบัติศาสนกิจบำเพ็ญประโยชน์ตั้งแต่ต้นมา พาให้เกิดความงอกงามเจริญมั่นคง

มองเห็นง่ายๆ อย่างที่ได้บอกเมื่อกี้ ตั้งแต่ต้น พอสำนักเกิดขึ้น คนมาบวช มีพระใหม่ ท่านก็ทำหน้าที่เป็นครูอาจารย์สอนกันเรื่อยมา เป็นศาสนกิจยืนตัว แล้วก็ทำกิจหน้าที่อื่นๆ อีกมากมาย ตั้งแต่ให้ธรรมแก่โยมทั้งหลาย

ครั้นมาบัดนี้ ท่านได้ล่วงลับจากไปแล้ว เรามาระลึกถึงคุณความดีที่เป็นความสำคัญของท่านนั้น จึงได้ตกลงกันว่าจะสร้างที่บรรจุอัฐิของท่านไว้เป็นอนุสรณ์ แล้วก็ได้พิจารณาเลือกหาสถานที่เหมาะสม อันจะเป็นที่ระลึกที่คงอยู่ยืนยาว แล้วก็ได้มีมติให้บรรจุฝังไว้ที่สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม ในตำแหน่งที่ได้กำหนดไว้นี้ เพื่อจะได้เป็นอนุสรณ์ เป็นที่ระลึกมั่นคงยืนยาวสืบไป

การที่เรามีสถานที่เป็นอนุสรณ์ที่ระลึก อย่างที่โบราณมีเจดีย์ มีสถูปอะไรต่างๆ เหล่านี้ มีความหมายและความสำคัญอย่างไร ขอให้ดูแบบอย่างตามคำสอนของพระพุทธเจ้า ดังที่พระพุทธองค์เองได้ตรัสไว้

พระพุทธเจ้า เมื่อจะเสด็จดับขันธปรินิพพาน ได้ตรัสแนะนำไว้ว่า มีที่สำคัญ ๔ สถาน ที่ผู้ศรัทธา เมื่อมาระลึกถึงพระองค์ จะพึงไปเยือนนมัสการ เรียกว่าสังเวชนียสถาน อันมี ๔ แห่ง อันนี้เป็นอนุสรณ์ที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้เป็นหลักเริ่มต้นให้

สังเวชนียสถาน ๔ นั้น โยมคงจำได้ คนไทยเดินทางไปอินเดียกันมากมาย ส่วนใหญ่ก็เพื่อความมุ่งหมายที่ว่านี้ คือไปนมัสการสังเวชนียสถาน ๔ แห่ง อันได้แก่ ที่ประสูติ ที่ตรัสรู้ ที่แสดงปฐมเทศนา และที่เสด็จดับขันธปรินิพพาน

พระพุทธเจ้าตรัสว่าสังเวชนียสถาน ๔ นั้น เป็นถิ่นสถานที่ชาวพุทธควรจะเดินทางไปนมัสการ ไปชม ไปไหว้ เหตุผลเป็นอย่างไร ตัวศัพท์ “สังเวชนียสถาน” เองนั่นแหละ บอกเหตุผลและความหมายในตัวของมันเอง แต่ความหมายนั้น โยมคนไทยเวลานี้มากหลาย เข้าใจไม่ถึง ไม่ชัด ไม่พอ

สังเวชนียสถาน แปลว่า สถานที่ควรจะสังเวช แต่คนไทยเข้าใจคำว่า “สังเวช” นั้นผิดๆ อย่างที่พูดกันว่าน่าสังเวช กลายเป็นเสียไปเลย เพราะคนไทยเวลานี้ เข้าใจคำทางพระเพี้ยนไปแทบหมดแล้ว เพราะฉะนั้น โยมมาประชุมกันวันนี้จะมีประโยชน์อย่างหนึ่ง ขอให้โยมมาช่วยกันทบทวนความหมายของคำว่า “สังเวช” แล้วก็รู้จักสังเวชนียสถาน ๔ กันให้ชัด จะได้เข้าใจว่าทำไมพระพุทธเจ้าตรัสสอนให้ไปนมัสการที่นั่น

สังเวชคืออะไร? สังเวชเป็นคำกริยา คำนามของมันคือสังเวค “เวค” คือแรงขับ แรงวิ่ง “สังเวค” ก็เป็นแรงขับดันให้ไปเร็ว ให้พลุ่งขึ้นไป แรงกระตุ้นปลุกให้สำนึกตื่นตัว เช่นคนขี่ม้าเอาแส้หวดม้าให้สังเวช ก็คือให้มันตื่นตัวขึ้นมา สำนึกหน้าที่ของมันหายหงอย หายพยศ และจะได้วิ่งแรงเร็วไปตามหน้าที่ของมัน

ใน *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์* ได้แปลไว้ให้ยืดยาวว่า:

สังเวช สำนึกได้, กระตุ้นเร้าเตือนใจให้คิดได้, ตื่นสำนึก (มักแปลกันผิดๆ ว่า สลดใจ); ความสำนึกตื่นจิตคิดได้ หรือให้ได้คิด, ความสำนึกตื่นใจได้คิด หักห้านจิตพลิกฟื้นให้เกิดมีกำลังฮึดขึ้นมาที่จะไม่ประมาท เร่งทำการที่ควรทำให้สำเร็จ เหมือนม้าอืดอาดถูกลงแส้, ความรู้สึกเตือนสำนึก ปลุกสำนึก หรือทำให้ฉุกคิด,ความรู้สึกกระตุ้นใจให้คิดได้ ให้คำนึงธรรม ให้ตระหนักถึงความจริงของชีวิตและเร้าเตือนให้ไม่ประมาท หรือให้กลับตัวได้

เอาละ แค่นั้นพอแล้ว “สังเวชนียสถาน” คือ สถานที่เป็นสังเวช คือถิ่นสถานอันเป็นที่ตั้งแห่งสังเวค คือเตือนสำนึก หรือตื่นสำนึก ปลุกเร้าใจให้ได้สติ

ปลุกเร้าใจให้ตื่นสำนึก ได้สติแล้ว ปัญญาก็มา คิดได้ รู้เข้าใจว่า เอ้อ... เราควรจะทำอะไร แล้วมีความไม่ประมาท

พูดสั้นๆ ว่าสังเวช น่าสังเวช เตือนสังเวช ก็คือทำให้เกิดสติ ทำให้ได้สติขึ้นมา คิดได้ ไม่ประมาท แล้วก็เกิดปัญญา

อย่างที่ผู้มีศรัทธาเดินทางกันไปดูไปชมสถานที่ประสูติ สถานที่ตรัสรู้ สถานที่แสดงปฐมเทศนา และสถานที่ปรินิพพาน ของพระพุทธเจ้า ถึงที่นั้นๆ แล้ว ก็ระลึกว่า ที่นี่นะ พระพุทธเจ้าของเรา ที่เรานับถือเป็นองค์พระศาสดา ได้ประสูติ ที่นี่นะ พระพุทธเจ้าตรัสรู้ที่นี่นะ ทรงแสดงปฐมเทศนา ที่นี่นะ เสด็จดับขันธปรินิพพาน พระองค์เป็นพระศาสดาของเรา ได้ทรงสั่งสอนธรรมไว้ บอกไว้ให้ปฏิบัติให้เดินดำเนินชีวิตเป็นอยู่อย่างนั้น อย่างนี้มากมาย พระองค์ทรงสอนไว้ แล้วก็ได้ปรินิพพานไปแล้ว เรานี้ล่ะ ณ เวลานี้ ได้ทำตามคำสอนของพระองค์หรือเปล่า ได้ทำความดีงามอะไร ชีวิตของเราเป็นอยู่ดี ได้ทำอะไรให้เป็นประโยชน์หรือไม่ นี่คือเตือนให้ได้สติ แล้วไม่ประมาท ให้เราได้นึกถึงคำสอนของพระพุทธเจ้า แล้วเอามาปฏิบัติให้จริงจัง อย่างนี้จึงจะเรียกว่าสังเวช ไม่ใช่ว่าไปมัวสลดหดหู่ก็เลยยิ่งประมาทหนักเข้าไปอีก

เอาละ สังเวชนี้เป็นคำบาลีธรรมดา ใช้ได้ในชีวิตประจำวันอย่างง่ายๆ เอาอย่างที่อาตมาบอกให้เมื่อกี้ พอพูดถึงสังเวช ก็ให้นึกถึงม้าที่เขาขี่วิ่งไป ไม่ว่าจะไปเข้าสงคราม จะเดินทางไปไหนๆ หรือจะไปทำการค้าพาณิชย์อะไรๆ บางทีมันพยศ บางทีมันหงอย มันอ้อยอิ่ง มันนิ่งมันเฉย มันไม่ทำตามอะไรนั่น แล้วเขาทำอย่างไร เขาก็ลงแส้ ในภาษาบาลีบอกว่า ลงแส้ให้ม้าสังเวช ก็เข้าใจเลย ให้มันตื่นสำนึก ให้มันรู้หน้าที่ พอสังเวช มันก็หายหงอย หายพยศ นึกได้ หันไปทำหน้าที่ของตัว พอลงแส้ได้สำนึกปั๊บ ม้าสังเวชแล้ว มันก็ออกวิ่งไปตามที่สารถีได้ลงแส้สั่งไปนั้น เป็นอันว่านี่คือสังเวชนะ

เจดีย์ สถูป ทำกันไว้ ก็เพื่อให้เป็นสังเวชนีย์

พวกเรานี้ก็เหมือนกัน โยมทั้งหลาย รวมไปถึงพระด้วย ต้องรู้จักสังเวช ลงแส้ตัวเองบ้าง คือตื่นตัว มีสติ แล้วก็ไม่ประมาท มีอะไรควรทำ ก็ทำให้เสร็จ ให้สำเร็จไปเสีย เป็นหลักง่ายๆ ที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสสอนไว้

การที่เรามาทำสถานที่ เป็นเจดีย์ เป็นสถูป เป็นที่ฝังบรรจุอัฐิของท่านที่เราเคารพรักนับถืออะไรกันนี้ ก็เป็นเรื่องของหลักการนี้แหละ เป็นสังเวชในแนวทางของพุทธพจน์ที่ตรัสไว้นั้น

เริ่มแรก เราระลึกถึงคุณความดีของท่าน นั่นเป็นด้านหนึ่ง แต่อีกด้านหนึ่งก็คือ ให้เป็นการเตือนตัวเราเอง เตือนหลายขั้น เริ่มต้นก็เตือนว่าท่านอยู่มาอย่างนี้ เราได้มาอยู่ร่วม มาใกล้ชิดท่าน นับถือท่านนี้ เราควรจะปฏิบัติตัว ดำเนินชีวิตของเราอย่างไร ท่านเคยพูดบอกเรา สอนธรรมแก่เราว่าอย่างไร

อย่างง่ายที่สุดก็ให้นึกถึงหลักความจริงว่า มรณนฺตํ หิ ชีวิตํ แปลว่า ชีวิตมีความตายเป็นที่จบสิ้น คือนึกอย่างง่ายๆ ไม่ว่าจะเป็นใครก็ตาม ในที่สุด ชีวิตก็ต้องจบ แล้วอัฐิ ถ้าไม่หายไปไหน ก็มาอยู่อย่างนี้ เป็นเครื่องหมายบอกถึงความจบสิ้นของชีวิต เมื่อชีวิตต้องจบลงอย่างนี้ เราจะมัวประมาทอยู่ได้อย่างไร เตือนสติได้แค่นี้ เรียกว่าเป็นมรณสติ ก็ได้ประโยชน์แล้ว

ทีนี้ จะให้ดีขึ้นไปอีก เตือนมรณสติแล้ว ก็ระลึกไปถึงเรื่องราวแห่งชีวิตของท่าน ความสำคัญของท่าน ประโยชน์ที่ท่านได้ทำไปทำไว้ต่างๆ

พระเถระ ๒ องค์นี้ เป็นพระรุ่นแรก เป็นต้นกำเนิดของวัดทั้งวัดญาณเวศกวัน และสถานพำนักสงฆ์สายใจธรรมนี้ ระลึกว่าท่านได้ทำกิจหน้าที่อะไรต่างๆ ให้แก่สำนัก

เราระลึกถึงคุณความดีต่างๆ พิจารณากว้างออกไป ใจเราก็จะอยู่กับความดี แค่นี้ก็ได้ประโยชน์แล้ว ระลึกถึงท่าน จิตจับอยู่ที่ความดี ก็จะได้ไม่ฟุ้งซ่านออกไปในเรื่องอื่นๆ

ไม่ใช่ระลึกถึงแค่ตัวท่าน ๒ องค์นี้ ไม่ใช่แค่เจ้าคุณมงคลฯ กับหลวงลุง แต่ระลึกสื่อมาถึงวัด ระลึกสื่อมาถึงสถานพำนักสงฆ์ แล้วก็มองเห็นว่า ที่ท่านอยู่กันมานั่นเอง จึงทำให้วัดญาณเวศกวันอยู่ได้ ให้สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรมยังอยู่ดี

ทีนี้ เราก็ต้องช่วยกันสิ จะทำอย่างไรให้สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม แล้วก็วัดญาณเวศกวันนี้ อยู่ยั่งยืนต่อไป เราก็ต้องทำบ้างสิ นี่ก็เป็นเครื่องเตือนใจ ได้ประโยชน์ทั้งนั้น

ระลึกเป็น นี่หนึ่ง แล้วก็สอง สังเวชเป็น โยมต้องสังเวชเป็น อย่าไปสังเวชผิดอย่างที่เดี๋ยวนี้คนไทยจำนวนมากเข้าใจผิด พอสังเวช ก็สลดใจหดหู่ ถ้าเป็นอย่างนั้น ก็หมดกันเลย หดหู่ก็คือถีนมิทธะ เป็นกิเลส อย่าไปสลดหดหู่นะ พระพุทธเจ้าทรงสอนให้ละมันทิ้งมันไป จิตใจคนต้องผ่องใสปราโมทย์ ตรงข้ามกันเลยกับสลดหดหู่ ถ้าสลดหดหู่ เดี๋ยวก็ท้อแท้ แล้วก็เฉื่อยชา ไม่ได้เรื่อง เป็นกิเลสตัวร้าย เรียกว่า พวกนิวรณ์

เมื่อระลึกถึงท่านเจ้าคุณ ก็ตาม ระลึกถึงหลวงลุงพระครูสังฆรักษ์ฉาย ก็ตาม ระลึกถึงท่านแล้ว อย่าให้ใจสลดหดหู่ แต่ให้มีสติตื่นขึ้น แล้วระลึกถึงว่า เออนี่... เราจะทำอะไรกันดีให้สมกับการที่เราได้มีท่านมาอยู่เป็นอัฐิในที่นี้ เช่นว่า จะเจริญสืบต่อพระศาสนากันอย่างไร แล้วก็ให้นึกถึงสิ่งที่ดีงาม การที่จะทำประโยชน์ต่างๆ แล้วก็มีจิตใจที่เรียกว่าเกิดปราโมทย์

พระพุทธเจ้าตรัสว่า "ปาโมชฺชพหุลา โหถ" – เธอทั้งหลายจงเป็นผู้มากด้วยปราโมทย์

ระลึกแล้ว ต้องเกิดปราโมทย์ ใจต้องเบิกบานผ่องใส ปลอดโปร่งโล่งเบา แล้วก็คิดถึงการที่จะทำความดีต่อไป ปราโมทย์เป็นตัวแรกที่จะต้องมา

เพราะฉะนั้น ที่ไปสังเวชนียสถาน ไปไหว้ ไปนมัสการพระพุทธเจ้า ณ ที่ ๔ สถานนั้น ไม่ใช่ให้ไปสลดหดหู่ใจ แต่ไปแล้วจะต้องได้ปราโมทย์ ชื่นใจ เบิกบานใจ แล้วก็ปีติ อิ่มใจปลื้มใจ

ต่อจากนั้น ก็เข้ากระบวนของธรรมะ ปราโมทย์พัฒนาขึ้นไป ก็ได้ปีติ แล้วต่อด้วยปัสสัทธิ คือผ่อนคลายได้พักกายพักใจ พอปัสสัทธิมาแล้ว ก็สุข แล้วก็สมาธิ เป็นขั้นสำคัญของการพัฒนาจิตใจ ต่อจากนั้นก็ปฏิบัติธรรมเดินหน้าไปในปัญญา

เอาละ จากการที่เรามาทำพิธีกันในวันนี้ ก็ขอให้โยมทั้งหลายได้ความหมายดังที่กล่าวมา นี่คือ เราปฏิบัติดำเนินตามพระพุทธโอวาท ที่ตรัสไว้ให้เรามีสังเวคะ คือคำนามของสังเวช ที่มาเป็นสังเวชนียสถาน คือถิ่นที่อันเป็นที่ตั้งแห่งสังเวคะ

เมื่อได้สังเวคะ ก็เกิดสติ ตื่น ปัญญารู้เข้าใจแล้ว ก็ไม่ประมาท ทำความดีด้วยความเอาใจใส่กระตือรือร้น ขวนขวายยิ่งขึ้นต่อไป

เป็นอันว่า วันนี้ อาตมาก็ขออนุโมทนา ทั้งพระสงฆ์และโยมทั้งหลาย ที่ได้มาร่วมพิธีนี้

สายใจธรรม ได้ฐานมั่น สู่ยุคใหม่
การศึกษามา จะพาให้ร่มเย็น สดใส

แต่เดี๋ยวนะ ลืมไปนิด คือที่สายใจธรรมนี้ มีเรื่องค้างที่ควรบอกไว้ด้วย เกือบลืมไป ขออภัย ก็เลยจะเติมให้เต็ม

เรื่องก็คือว่า สายใจธรรมนี้ ที่บอกเมื่อกี้ว่า ความหมายหนึ่งของการที่เรามาพบปะประชุมกัน ณ ที่ฝังอัฐิ บรรจุอัฐิ ของท่านเจ้าคุณพระมงคลธีรคุณ และหลวงลุงพระครูสังฆรักษ์ (ฉาย) นั้น ก็คือการที่เราจะได้สังเวชตื่นรู้ตื่นคิดขึ้นมาได้ว่า เราจะมาช่วยกันสืบต่อสถานพำนักสงฆ์นี้ไว้ ให้เจริญงอกงาม หรืออยู่ได้ยั่งยืนต่อไปอย่างไร อันนี้ก็เป็นความหมายอย่างหนึ่ง ด้านหนึ่งของการเกิดสังเวชนั้น

ความหมายที่ให้คิดว่าจะเจริญงอกงาม หรืออยู่ได้ยั่งยืนต่อไปอย่างไรนั้น ก็ส่องไปถึงการที่จะต้องรู้ด้วยว่า สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรมนั้น เวลานี้ เป็นอย่างไร มีสถานะเป็นอย่างไร

สถานะวัดญาณเวศกวันนั้น เมื่อกี้นี้ ได้เล่าให้โยมฟังแล้วว่า ในปี พ.ศ. ๒๕๓๗ กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศตั้งเป็นวัดแล้ว ก็จบบริบูรณ์ไปแล้วใช่ไหม คือมั่นคงยั่งยืนไปเลย

แต่ที่นี้ สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรมนี่สิ ถามว่ามีฐานะตามกฎหมายอย่างไร ตรงนี้แหละที่ได้เป็นปัญหามา อาตมาก็ต้องขออภัยโยมทั้งหลาย จะเล่าให้ฟังต่อนิดหน่อย

สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรมนี้ มาอยู่บนภูเขา ก็ด้วยว่าตอนนั้น โยมทั้งหลายได้ถวายที่ให้พระพำนักอาศัย คือทำกันไปแบบชาวบ้านในถิ่นชนบท เป็นเรื่องเก่าเล่ากันมา ได้ยินไว้ ก็เอามาเล่าให้เข้าใจ

แต่ก่อนนี้ ถิ่นที่มากมายทั่วไปในเมืองไทย ก็เป็นที่ป่าที่ภูเขา อย่างที่ดินถิ่นนี้ ชาวบ้านชาวถิ่นใกล้มากมายก็มาบุกป่าถางป่าทำเป็นไร่เป็นนา แล้วก็ฝ่าขึ้นไปบนภูเขา ถากถางและเผาจนเป็นภูเขาหัวโล้นไปมากมาย

พบโยมเก่าแก่ที่อยู่ในถิ่นนี้เล่าว่า ที่เขาดงยางนี้ ๔๐ ปีก่อนนั้น ทุกวันเวลาเย็น จะมีฝูงสัตว์ใหญ่ ตัวใหญ่ๆ จำพวกวัวแดง อะไรนั่น ในเวลาเย็นทุกวัน มันจะลงจากเขานี้ ที่ยังเป็นป่าจริงๆ เดินลงมากันเป็นฝูงๆ นั่นเป็นเรื่องเก่าสมัยก่อน แต่เดี๋ยวนี้ ไม่มีเหลือสักตัว เวลานี้ บนภูเขาที่นี่ ยังมีป่าเหลืออยู่นิดหน่อย บางทีก็ยังมีกระทิงหนีขึ้นมา เอาละนะ สมัยก่อนเป็นป่า แล้วชาวบ้านก็บุกรุกกันเข้ามา จนกระทั่งหมดสภาพป่า อย่างที่เห็นกันอยู่เรียกว่านิดหน่อยแค่นี้

แล้วทีนี้ พวกคนที่มาจับจองที่เอาไว้ ก็มีคล้ายๆ เป็นใบสำคัญ หรือเป็นโฉนดกันเอง คือมีใบแสดงความเป็นเจ้าของกันขึ้นมา แล้วที่บนนี้ ตรงที่โยมทั้งหลายนั่งกันอยู่ เขาเรียกว่าจมูกเขา มันเป็นจมูกภูเขา ไม่ใช่เป็นตัวภูเขา โยมเขาก็มาบุกเบิกมาจับจองก็ได้เป็นเจ้าของครอบครองไว้ โยมนารีก็ทราบใช่ไหม เขามีโฉนดด้วย ก็ได้ถวายแก่พระบอกว่า ๓๑ ไร่ อย่างที่ได้บอกเล่าเมื่อกี้

ทีนี้ ต่อมา ในปี ๒๕๕๒ ทางราชการประกาศตั้งคณะกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหาพระสงฆ์ในพื้นที่ป่าไม้ระดับจังหวัดขึ้นมา พูดง่ายๆ ว่าจะจัดการกับพระที่อยู่ในป่าดูว่าจะควรให้อยู่ได้หรือไม่ หรือควรจะได้ให้ออกไปเสีย

พูดง่ายๆ ว่าพระที่ไปอยู่ในป่านั้น บางทีกลายไปทำให้ป่าเสีย ทำให้ป่าเสื่อมหมดสภาพป่า ทางการก็ต้องดูว่าพระองค์ไหน สำนักไหน ควรจะยอมให้อยู่ สำนักไหน ควรจะไล่ออกไปเสีย

เป็นอันว่า เขาก็ได้ตั้งขึ้นมา ให้คณะกรรมการนี้ดำเนินการ ในแต่ละจังหวัด ไปสำรวจไปพิจารณาแล้วก็ให้ปฏิบัติตาม เป็นข้อที่ ๑ ๒ ๓ ๔ เช่นว่าข้อที่ ๑ สมควรให้อยู่ได้ จะได้ออกใบอะไรๆ ให้ ส่วนข้อสุดท้าย ก็คือไล่ออกไป

ทีนี้ พอประกาศตั้ง ปี ๒๕๕๒ นี้ขึ้นมา สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรมนี้ ก็เข้าไปในข่ายนั้นด้วย ทางการบอกว่า ที่นี่เป็นที่ป่าสงวน ไม่ใช่ป่าที่จะมาทำอะไรได้ตามชอบใจ อย่างนี้ โฉนดที่โยมที่นั่นถวาย ก็ไม่มีความหมายใช่ไหม

ทีนี้ก็ต้องดำเนินการเหมือนเริ่มต้นกันใหม่ ก็โยมนี่แหละรับเรื่อง โยมก็ทำหนังสือ เรียกว่าใบขออนุญาตที่จะเข้าทำประโยชน์ในพื้นที่ป่าไม้ แล้วก็บอกเขตที่จะขอเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ แทนที่จะได้ ๓๑ ไร่อย่างเดิมนั้น ก็ได้แค่ ๑๔ ไร่ กว่าๆ เป็นอันว่าลดลงไป เหลือไม่ถึงครึ่งแล้วนะ

โยมก็ยื่นขออนุญาตที่จะเข้าใช้ประโยชน์ที่นั้นไปดำเนินการกันยาวนานเลยทีเดียว แล้วไวยาวัจกรวัดญาณเวศกวันก็ไปช่วยวิ่งดู คือได้อาศัยคุณพงษ์สวัสดิ์ อักษรสวาสดิ์ ที่เป็นไวยาวัจกรวัดนั้น ส่วนทางฝ่ายโยม ก็คือทางบ้านโยมบุญเจิดแล้วก็คุณสุพงษ์

ทีนี้ ก็ได้เดินงานกัน เวลาผ่านมาจนกระทั่งถึงต้นปี ในปลายเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๖๘ ราชการจึงได้ออกใบอนุญาตให้ เป็นอันว่าโยมจะได้เบาใจ บอกออกใบอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในเขตป่า คือเข้าใช้พื้นที่ป่าไม้ทำประโยชน์ได้ แต่เรื่องยังไม่จบทีเดียวนะ นี่ก็ยังดำเนินเรื่องอยู่ ฝ่ายโยมเป็นผู้ดำเนินเรื่องต่อไป ให้มันเรียบร้อยเต็มใจได้จริง

เอาเป็นว่า เวลานี้ตั้งหลักได้แล้ว ราชการอนุญาตให้ มีกฎหมายรองรับ ก็จะได้สมบูรณ์เสียที สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม ก็จะได้สมที่จะเป็นสำนักการศึกษาเล่าเรียนของพระสงฆ์

ตอนนี้ เมื่อตกลงได้ถึงขั้นนี้แล้ว ทางราชการก็ใช้คำเรียกชื่อบุคคลที่เป็นหลักของสายใจธรรม ในฐานะที่จะดำเนินเรื่องติดต่อกับราชการ ตามที่เขาได้ทำหนังสือมา เรียกว่า "ประธานที่พักสงฆ์สายใจธรรม"

ตามเรื่องที่เป็นมา หรือเป็นเรื่องที่ค้างคา วัดญาณเวศกวันมีพระไปอยู่กันที่สายใจธรรมนั้น ทำอย่างไรจะมีพระเถระที่มาช่วยเอาใจใส่ดูแลได้จริงจัง มีความติดขัดเป็นปัญหาในเรื่องนี้มานานแล้ว มาถึงบัดนี้ ก็จะหมดปัญหานั้นไปได้

อีกอย่างหนึ่ง ผู้ที่จะมาดูแลรับผิดชอบเอาใจใส่ที่นี่ ก็ต้องเป็นฝ่ายพระสงฆ์ มาถึงตอนนี้ ที่วัดญาณเวศกวันก็ได้ท่านเจ้าคุณพระเมธีวชิรกวี เรียกง่ายๆ ว่า ท่านเจ้าคุณนพพร ที่นั่งอยู่ข้างท้ายนั่นแหละ ท่านมาวันนี้ทำหน้าที่เป็นโฆษก

ที่จริง ได้ตั้งท่านแล้ว ตามที่ทางราชการเขาติดต่อมา เหมือนว่าเขามีตำแหน่งให้แล้ว คือทางราชการเขาทำหนังสือส่งใบอนุญาตมาให้ แต่เราไม่มีบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งที่จะรับ ทางการเขาเขียนหนังสือมาว่า "เรียน ประธานที่พักสงฆ์สายใจธรรม" ซึ่งเราไม่มีสักองค์ เราก็เลยตั้งท่านเจ้าคุณพระเมธีวชิรกวี ในฐานะผู้บริหารศาสนการวัดญาณเวศกวัน ให้เข้ารับฐานะนี้ แล้วท่านก็มีใจรักสายใจธรรมอยู่แล้วด้วย ก็เลยนิมนต์ท่าน ตั้งให้ท่านเป็นผู้ทรงสถานะนั้น

ที่พักสงฆ์ของเรานี้ เรียกสถานพำนักสงฆ์ เพราะฉะนั้นเราก็ตั้งชื่อให้ตรงกับที่เรามีอยู่แล้ว โดยนิมนต์ท่านเจ้าคุณพระเมธีวชิรกวี เป็น **"ประธานสถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม"**

เอาละ โยมก็รู้ไว้ด้วย คืออันนี้เป็นเรื่องของการสืบสำนักต่อไป เราก็จะได้เห็นทางว่าสายใจธรรมนี้ จะเจริญพัฒนาไปได้อย่างไร แล้วเวลานี้ก็เป็นเรื่องของเราอย่างหนึ่งว่า ทำอย่างไรจะมีพระมาอยู่ที่นี่ ถ้าเป็นไปได้ ก็ให้ประจำอยู่ยั่งยืน ถ้ายังไม่ได้ ก็มาเป็นระยะ โดยมีศาสนกิจเช่นว่า มาเรียน มาเข้ากรรมฐาน เรียกว่ามาเป็นระยะๆ เมื่อเรายังไม่มีพระประจำอยู่ตลอด เราก็จะได้แบบนี้

สำหรับพรรษานี้ ก็ได้พระแล้ว คือจะมีพระมาจำพรรษาที่สายใจธรรมนี้ มาเพื่อการศึกษาเล่าเรียน ๖ รูป อันนี้เป็นความประเสริฐเลย คือมาเพื่อศึกษาเล่าเรียน ที่นี่ก็กลายเป็นสถานศึกษา

องค์ที่หนึ่ง พระมหาปริญญากำลังสอบประโยค ๙ ก็เคยมาจำพรรษาที่นี่ ปีนี้ ท่านก็ตกลงว่าจะมาจำพรรษานี้ เป็นพระอาจารย์ แล้วก็มีพระจากวัดญาณเวศกวันอีก ๕ รูป เป็นลูกศิษย์ตามมาเรียนบาลี ประโยค ๓ สามองค์ ประโยค ๔ สององค์

ก็เป็นอันให้โยมสบายใจได้แล้วว่า ที่ว่านี้จะเป็นแนวทางแห่งความมั่นคงของสายใจธรรมต่อไป พรรษานี้มีพระจำพรรษา ๖ รูป และจำพรรษาด้วยศาสนกิจสำคัญ คือการศึกษาพระปริยัติธรรม เรียนบาลี

ขอเล่าเสริมเติมไว้หน่อย ได้บอกแล้วว่า โยมถวายที่พักสงฆ์ บนที่ดิน ๓๑ ไร่ ในท้ายปี ๒๕๓๒ ซึ่งมาเป็นสถานพำนักสงฆ์สายใจธรรมนี้ เวลานั้น โยมบุญเจิด หลิมสุนทร มีที่ดินแปลงใหญ่อยู่บนพื้นราบเชิงเขาดงยางนั้นด้วย และโยมก็ได้บอกถวายที่ดินนั้นด้วย แต่ไม่ได้ทำเรื่องเป็นทางการ เพราะที่บนเขานั้นก็เหลือเฟือแล้ว ลืมกันไปด้วยซ้ำ

ทีนี้ ต่อมาอีกนาน เมื่อมีเรื่องคณะกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหาพระสงฆ์ในพื้นที่ป่าไม้ขึ้นมา ในปี ๒๕๕๒ แล้ว สายใจธรรมก็มีสถานะไม่มั่นคง ต้องมีการดำเนินเรื่องขออนุญาต และที่ดินถูกกำหนดเล็กลงไปเป็น ๑๔ ไร่

โยมบุญเจิดคงคิดห่วงใย ถึงกลางปี ๒๕๕๙ โยมก็เดินเรื่องจะใช้ที่ดินเชิงเขานั้น ซึ่งเวลานั้นมีเนื้อที่ ๓๔ ไร่เศษ ขออนุญาตสร้างวัด เรื่องดำเนินไปพักใหญ่ ดูจะไม่สะดวก เวลาผ่านมา ถึงปี ๒๕๖๕ โยมบุญเจิดตกลงใจขอถวายที่แปลงนั้น ให้เป็นที่ธรณีสงฆ์ ของวัดญาณเวศกวัน ซึ่งวัดได้รับโอนมาเป็นสมบัติเรียบร้อยแล้ว ตั้งแต่เดือนมีนาคม ๒๕๖๖

ที่บอกเล่าเรื่องนี้ ก็สื่อความหมายให้สบายใจว่า สายใจธรรมติดขัดอะไรในที่ข้างบน ก็มีที่ข้างล่างรับแทน แบ่งเบา หรือขยายไปได้

เอาละ นี่โยมมาแล้ว ก็เป็นอันได้เข้าใจเรื่องนี้ด้วย มาประกอบเข้ากับเรื่องบรรจุอัฐิของท่านเจ้าคุณกับหลวงลุง โยมก็จะได้เต็มจิตใจด้วยว่า สังเวชนียะจะมีความหมายที่แท้ เพราะเราได้สติตื่นรู้เข้าใจ จะไม่ประมาทในการปฏิบัติกิจหน้าที่บำเพ็ญธรรมกันต่อไป

ก็ขออนุโมทนา วันนี้ก็ดังที่ได้กล่าวแล้ว โยมทั้งหลาย มีใจเป็นบุญเป็นกุศลอย่างสูง ก็ขอให้โยมนั้น เมื่อได้ทำกิจที่เป็นบุญอย่างนี้แล้ว แม้ว่าการที่เราระลึกถึงท่านที่จากไป ในแง่หนึ่งเหมือนกับเป็นความโศกเศร้า แต่เราทำบุญกันนี้ เราสังเวชถูก ทำใจถูก ทำสติถูก เราทำความดีมีบุญกุศลแล้ว ก็จะเป็นอย่างที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ แทนที่จะโศกเศร้า ก็จะสดใสปราโมทย์

ขอให้โยมทุกท่านเกิดปราโมทย์ ชื่นใจ เบิกบานผ่องใส แล้วต่อไป ถ้าปราโมทย์แรงขึ้น ก็มีปีติ คืออิ่มใจ ปราโมทย์แรงขึ้นเป็นปีติ แล้วก็ปัสสัทธิตามมา สุขมา สมาธิมา เจริญปัญญาก้าวหน้าไป ได้ความแล้ว การปฏิบัติธรรมเดินหน้า

ก็ขอให้ทุกท่านเจริญงอกงามในชีวิตกิจการงาน แล้วก็ในการปฏิบัติธรรม ให้เข้าสู่มัชฌิมาปฏิปทา พร้อมด้วยอายุ วรรณะ สุขะ พละ ทุกอย่างทุกประการ ตลอดกาลทุกเมื่อ เทอญฯ

ภาคพิเศษ ๑

ประกาศตั้ง

ประธานสถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม

คำปรารภ

สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม ที่เขาพนมดงยาง (เขาสำโรงดงยาง ก็เรียก) ต. หนองแหน อ. พนมสารคาม จ. ฉะเชิงเทรา นี้ นายบุญเจิด หลิมสุนทร และนางสายใจ เพียรอุตส่าห์ ได้สร้างถวาย ในที่ดินเนื้อที่ ๓๑ ไร่ ๑ งาน ๒๘ ตารางวา เริ่มต้น มีอาคารศาลาใหญ่ ๑ หลัง และเรือนพักญาติโยม (ที่กำลังก่อสร้าง) ๑ หลัง ซึ่งพระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) พระมหาอินศร จินฺตาปญฺโญ และพระฉาย ปญฺญาปทีโป ได้รับนิมนต์ไปพักค้างแรมครั้งแรก ในวันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๓๒ โดย นายบุญเจิด หลิมสุนทร และนางสายใจ เพียรอุตส่าห์ กับทั้งโยมยาย รวม เพียรอุตส่าห์ คุณสุพงษ์ คุณนารี ประจุมาศ พร้อมด้วย ครอบครัวและญาติมิตร กับครอบครัวนายจ้อย อร่ามศรี มาประชุม กัน โดยมี พ.ท.ลัน ประจุมาศ เป็นประธาน ได้ประกอบพิธีถวาย ใน วันที่ ๒๙ ตุลาคม ๒๕๓๒ มีชื่อเป็นยุติในวันที่ ๒ พ.ค. ๒๕๓๔ ว่า “สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม” ได้เป็นที่พระสงฆ์พำนักอาศัยบำเพ็ญ ศาสนกิจ ปลีกวิเวก เล่าเรียนพระปริยัติธรรม นำพุทธบริษัทปฏิบัติ กรรมฐาน และเจริญบุญกิริยาทั้งหลายมาโดยลำดับ และตามโอกาส

ต่อมา ณ วันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๕๒ คณะกรรมการป้องกัน และแก้ไขปัญหาพระสงฆ์ในพื้นที่ป่าไม้ มี รมว.ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เป็นประธาน ได้มี “คำสั่งคณะกรรมการป้องกันและ แก้ไขปัญหาพระสงฆ์ในพื้นที่ป่าไม้ ที่ ๑/๒๕๕๒ เรื่องแต่งตั้ง คณะกรรมการป้องกันและแก้ปัญหาพระสงฆ์ในพื้นที่ป่าไม้ระดับ จังหวัด” เป็นเหตุให้ต้องมีการยื่นรายงานขอใช้ที่ดิน ในพื้นที่ป่าไม้

ครั้นถึงวันที่ ๒๙ ตุลาคม ๒๕๕๒ เจ้าพนักงานป่าไม้ชำนาญ งาน ได้มาตรวจสภาพพื้นที่ของที่พักสงฆ์ ที่มีชื่อว่าสถานพำนักสงฆ์

สายใจธรรมนี้ ซึ่งมีเจ้าอาวาสวัดญาณเวศกวัน เป็นประธานที่พักสงฆ์ โดยมีนายสุพงษ์ ประจุมาศ ตัวแทนผู้ดูแลที่พักสงฆ์ เป็นผู้นำตรวจแล้วได้ลงความเห็น และเซ็นลงนามไว้ใน “แบบรายงานการตรวจสอบสภาพพื้นที่ขออนุมัติจัดทำโครงการพัฒนาป่าไม้ร่วมกับพระสงฆ์ในพื้นที่ป่าไม้” โดยลงความเห็นว่า

> “12. <u>ความเห็นผู้ตรวจสอบ (ระบุความเห็นของผู้ตรวจสอบว่าเห็นควรเสนอโครงการให้ ที่พักสงฆ์ร่วมดำเนินการร่วมกับเจ้าหน้าที่เพื่อการดูแลรักษาและฟื้นฟูป่าหรือไม่)</u> เห็นควรสนับสนุนให้มีการดำเนินการเพื่อดูแลรักษาสภาพป่า และป้องกันไฟป่า รวมทั้งการลักลอบล่าสัตว์ป่า”

ต่อมา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนา จ.ฉะเชิงเทรา เป็นผู้ยื่นคำขอใช้ประโยชน์ เป็นผู้นำตรวจสภาพป่า และผู้ดูแลที่พักสงฆ์ เป็นผู้ร่วมยื่นคำขอใช้ประโยชน์ เป็นผู้นำตรวจสภาพป่า ด้วยวัตถุประสงค์เพื่อจะขออนุญาตเข้าทำประโยชน์ โดยคณะเจ้าหน้าที่ได้ทำการตรวจสภาพป่า พื้นที่ ๑๔ – ๓ – ๓๙ ไร่ ณ วันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ คณะเจ้าหน้าที่มีความเห็นว่า “เห็นควรอนุญาตให้ใช้ประโยชน์พื้นที่ตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว”

ระหว่างช่วงเวลาที่ทางราชการพิจารณาดำเนินการตามคำขอใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าไม้นั้น ณ วันที่ ๑ เมษายน ๒๕๖๖ คุณบุญเจิด หลิมสุนทร ได้ทำหนังสือถวายแก่สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ๒ ฉบับ คือ

๑. หนังสือถวายสถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม ให้อยู่ในความดูแลของวัดญาณเวศกวัน “เพื่อให้สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรมได้คงอยู่อย่างยั่งยืนต่อไปในกาลข้างหน้า”

๒. หนังสือถวายกองทุนทั้ง ๕ ในบัญชีกองทุนรวมสายใจธรรม ที่ได้จัดการดูแลมา กลับคืนสู่ดุลยพินิจของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ เพื่อประโยชน์สูงสุดตามเป้าประสงค์ของกองทุน

กองทุนทั้ง ๕ ในบัญชีกองทุนรวมสายใจธรรม ที่ได้ถวายตามความในข้อ ๒. นั้น นายพงษ์สวัสดิ์ อักษรสวาสดิ์ ไวยาวัจกรวัดญาณเวศกวัน ได้รับโอนมาตั้งเป็นบัญชีหนึ่งของวัดญาณเวศกวัน เพื่อพิจารณาใช้จ่ายในการดูแลรักษาสถานพำนักสงฆ์สายใจธรรมสืบต่อไป

ในระยะกาลสำคัญที่วัดญาณเวศกวันแรกได้รับสถานพำนักสงฆ์สายใจธรรมเข้ามาอยู่ในการดูแลนี้ นายพงษ์สวัสดิ์ อักษรสวาสดิ์ ไวยาวัจกรวัดญาณเวศกวัน พร้อมด้วยคณะงานไวยาวัจกร ได้รับภาระเป็นเจ้าการดูแลอนุรักษ์สถานะและปวัตติการณ์ภายในของสถานพำนักสงฆ์สายใจธรรมนั้นไปก่อนตลอดกาลอันควร

อีกด้านหนึ่ง นายพงษ์สวัสดิ์ อักษรสวาสดิ์ ไวยาวัจกรวัดญาณเวศกวัน ได้ติดต่อสื่อสารติดตามเรื่องที่ทางราชการพิจารณาดำเนินการตามคำขอใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าไม้นั้น

ในที่สุด ณ วันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๖๘ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ปฏิบัติหน้าที่แทน ผู้ว่าราชการจังหวัดฉะเชิงเทรา ได้มีหนังสือแจ้งมายังประธานที่พักสงฆ์สายใจธรรม ว่าสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ ๙ สาขาปราจีนบุรี อนุญาตให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เข้าทำประโยชน์ในเขตป่า ตามมาตรา ๔ (๑) แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. ๒๔๘๔ ได้ โดยแจ้งให้ประธานที่พักสงฆ์สายใจธรรม ดำเนินการนำเงินค่าใช้จ่ายเพื่อให้พนักงานเจ้าหน้าที่ ทำการบำรุงป่า หรือปลูกสร้างสวนป่า ตามประกาศกระทรวงทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม... และแจ้งรายชื่อคนงานสำหรับผู้รับใบอนุญาตเข้าทำประโยชน์ในเขตป่า...

นายชาตรี ติยะวราพรรณ แห่งคณะงานไวยาวัจกร ได้เดินทางนำเงินค่าใช้จ่ายจำนวนดังกล่าว พร้อมสำเนาบัตรประชาชนของคนงาน คือคุณประยูร และคุณอึ่ง ไปมอบให้กับเจ้าหน้าที่ของ พศจ. ฉะเชิงเทรา เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ในวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘

ในที่สุด ณ วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘ กรมป่าไม้ โดยสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ ๙ สาขาปราจีนบุรี ได้ออก "**ใบอนุญาตทำประโยชน์ในเขตป่า ตามมาตรา ๕๔ แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช ๒๔๘๔**" มีความว่า

> "อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕๔ แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช ๒๔๘๔ อธิบดีกรมป่าไม้อนุญาตให้ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ... ทำประโยชน์ในเขตป่า ตามมาตรา ๕๔ แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช ๒๔๘๔...เนื้อที่ ๑๔ ไร่ ๓ งาน ๘๓.๗๕ ตร.วา"

ตามเรื่องที่ทางราชการได้ติดต่อสื่อสารเรื่องราวบอกข่าวเกี่ยวกับการพิจารณาสถานะของสถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม โดยแจ้งแก่ประธานที่พักสงฆ์สายใจธรรม นายพงษ์สวัสดิ์ อักษรสวาสดิ์ ไวยาวัจกรวัดญาณเวศกวัน จึงมีข้อพิจารณาว่า "เพื่อให้การติดต่อระหว่าง สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม กับทางราชการที่เกี่ยวข้องเป็นไปโดยความเรียบร้อย จึงเห็นว่า สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม จักได้มีพระสงฆ์ในฐานะประธานที่พำนักสงฆ์ทำหน้าที่แทนวัดญาณเวศกวัน เพื่อเป็นหลักในการบริหารจัดการดูแล สิ่งปลูกสร้างและบุคลากร"

ข้อพิจารณานั้น เป็นความสมจริงตามเหตุผล และมีความสำคัญในทางปฏิบัติ จึงประกาศนามพระเถระผู้บริหารศาสนการของวัดญาณเวศกวัน เป็น "ประธานสถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม" ดังนี้

ประกาศวัดญาณเวศกวัน

ฉบับที่ ๓/๒๕๖๙

เรื่อง แต่งตั้งประธานสถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม

~ ☸ ~

เนื่องด้วยวัดญาณเวศกวันได้รับถวายสถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม เข้ามาอยู่ในความดูแล ตั้งแต่วันที่ ๑ เมษายน ๒๕๖๖ และผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ปฏิบัติหน้าที่แทน ผู้ว่าราชการจังหวัดฉะเชิงเทรา ได้มีหนังสือแจ้งมายังประธานที่พักสงฆ์สายใจธรรมว่า สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ ๙ สาขาปราจีนบุรี อนุญาตให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เข้าทำประโยชน์ในเขตป่า โดย ณ วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘ กรมป่าไม้ ได้ออก “**ใบอนุญาตทำประโยชน์ในเขตป่า...**” เป็นเหตุให้สมควรมีพระภิกษุผู้เป็นเจ้าการงานดูแลบริหารสถานพำนักสงฆ์สายใจธรรมนั้น

ฉะนั้น จึงแต่งตั้ง พระเมธีวชิรกวี ผู้บริหารศาสนการของวัดญาณเวศกวัน ให้เป็น

ประธานสถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม

ตั้งแต่บัดนี้ เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๑๕ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๖๙

(สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์)

เจ้าอาวาสวัดญาณเวศกวัน

ภาคพิเศษ ๒

บทสุดท้ายของหนังสือ

กฐินสองที่สายใจธรรม

(๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๓๗)

จากศาลากลางสระ

สู่

สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม

สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม ซึ่งได้ก่อสร้างขึ้นบนเนินที่เรียกว่าจมูกเขา บนเทือกเขาสำโรงดงยาง ต.หนองแหน อ.พนมสารคาม จ.ฉะเชิงเทรา ในตอนปลายปี พ.ศ. ๒๕๓๒ มีพระสงฆ์อยู่จำพรรษามาถึงบัดนี้เป็นพรรษาที่ ๕ โดยเฉพาะในพรรษาแห่ง พ.ศ. ๒๕๓๗ นี้ มีพระสงฆ์อยู่จำพรรษา ๗ รูป มีจำนวนครบองค์สงฆ์ปัญจวรรค พุทธศาสนิกชนผู้มีจิตศรัทธาจึงกำหนดการถวายกฐินทานขึ้นเป็นครั้งที่สอง โดยนำกฐินสามัคคีมาทอด ในวันอาทิตย์ที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๓๗

สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม มีประวัติสืบเนื่องกับศาลากลางสระ ที่ อ.ลำลูกกา จ.ปทุมธานี ดังความเป็นมาโดยสังเขปดังนี้

จากวัดพระพิเรนทร์ สู่ศาลากลางสระ

ในช่วง พ.ศ. ๒๕๒๘-๒๕๒๙ โยมอุปถัมภ์หลายท่านได้มีความห่วงใยต่อสุขภาพของพระราชวรมุนี (คือ พระธรรมปิฎก ป. อ. ปยุตฺโต) เนื่องจากสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะอากาศในย่านวัดพระพิเรนทร์ ถนนวรจักร กรุงเทพมหานคร ที่ท่านพำนักอยู่ มีมลภาวะสูง ได้ทำให้ท่านเป็นโรคแพ้อากาศ และมีสุขภาพเสื่อมโทรมลงโดยทั่วไป นับว่าเป็นอันตรายอย่างยิ่งในระยะยาว จึงได้พยายามแสวงหาสถานที่ที่มีอากาศและสภาพแวดล้อมทั่วไปอันเหมาะสม ซึ่งเกื้อกูลต่อสุขภาพ

และเป็นสัปปายะต่อศาสนกิจ ไม่ว่าจะเป็นวัดที่มีอยู่แล้วก็ตาม หรือจะสร้างขึ้นเป็นวัดแห่งใหม่ได้ก็ตาม เพื่อให้ท่านย้ายไปจำพรรษา หลังจากได้เพียรพยายามแสวงหาสถานที่เช่นนั้นอยู่นานแรมปี ก็ยังหาเป็นที่ยุติไม่

ต่อมาในเดือนมิถุยายน ๒๕๒๙ คุณหมอกาญจนา เกษสอาด ซึ่งเป็นท่านหนึ่งที่ได้พยายามช่วยหาสถานที่สัปปายะดังกล่าว ได้รับข่าวว่า คุณบุญเจิด หลิมสุนทร ได้แจ้งผ่านมาทางคุณรังสิต เลิศศิริ ซึ่งคุ้นเคยอยู่กับครอบครัวของคุณประพัฒน์ และคุณหมอกาญจนา เกษสอาด ว่า ในระหว่างที่ญาติโยมกำลังหาสถานที่สัปปายะที่จะจำพรรษาอย่างถาวรนี้ ขอนิมนต์พระราชวรมุนี ไปพักผ่อนพื้นฟูสุขภาพชั่วคราวก่อน ที่ศาลากลางสระ ซึ่งคุณบุญเจิดได้สร้างไว้ที่ลำลูกกา และยังไม่ได้ใช้ทำกิจการอะไรเลย

เมื่อพระสงฆ์และโยมผู้ศรัทธาได้ไปดูสถานที่แล้วก็เห็นว่าเป็นที่เหมาะสม พระราชวรมุนี และคณะพระสงฆ์ผู้ติดตาม จึงได้ตกลงเข้าไปพำนักที่ศาลากลางสระ เป็นขั้นทดลองก่อน ๗ วัน เพื่อดูว่าจะเกื้อกูลต่อสุขภาพหรือไม่ หลังจากได้เข้าพักอยู่ ๑ สัปดาห์ตามตั้งใจ ตั้งแต่วันที่ ๒๙ มิถุนายน ถึง ๓ กรกฎาคม ๒๕๒๙ แล้ว ก็ได้ตกลงใจรับนิมนต์

ณ วันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๒๙ ซึ่งเป็นวันเข้าพรรษาพอดี พระสงฆ์ ๓ รูป คือ

๑. พระราชวรมุนี (คือ พระธรรมปิฎก ป. อ. ปยุตฺโต)

๒. พระมหาอินศร จินฺตาปญฺโญ

๓. พระฉาย ปญฺญาปทีโป

ก็ได้เริ่มจำพรรษาที่ศาลากลางสระ ในอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี โดยได้รับถวายเป็น **สถานพำนักสงฆ์ศาลากลางสระ เพื่อฟื้นฟูสุขภาพ (ชั่วคราว)** แต่ที่พักชั่วคราวแห่งนี้ ได้เป็นที่จำพรรษาอยู่นานถึง ๓ ปีเต็ม

ตลอดเวลาที่พระราชวรมุนี (เลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระเทพเวที ใน พ.ศ. ๒๕๓๐) และคณะ ได้จำพรรษาอยู่ที่ศาลากลางสระนี้ ครอบครัวคุณบุญเจิด และคุณสายใจ หลิมสุนทร คุณสุพงษ์ และคุณนารี ประจุมาศ โดยมีคุณยายรวม เพียรอุสาห์ เป็นประธาน ได้มีจิตศรัทธาเอาใจใส่ดูแลอุปถัมภ์อย่างใกล้ชิด และตั้งใจจัดทำดำเนินการทุกอย่างทุกวิถีทาง ที่จะให้พระสงฆ์จำพรรษาอยู่อย่างผาสุก สะดวกสบาย เป็นสัปปายสถานอย่างสมบูรณ์ ดังปรากฏว่า นอกจากปัจจัยเครื่องบำรุงและใช้สอยประจำวันมีภัตตาหารเป็นต้น ที่อุดมสมบูรณ์แล้ว ก็ได้มีการก่อสร้างเสนาสนะเพิ่มเติมขึ้นตามลำดับ คือ นอกจากศาลากลางสระขนาด ๘ x ๘ เมตร ที่เป็นอาคารหลัก และเรือนพักที่ถวายเป็นกุฏิบนฝั่งแล้ว ก็ได้ปลูกสร้างหอฉันอันเป็นที่รับแขก ทำกิจวัตร พร้อมทั้งโรงครัวและห้องน้ำ กับกุฏิใหม่อีก ๑ หลัง ภายในเวลาไม่นาน (อาคารเหล่านี้ ได้รื้อมาประกอบหรือสร้างใหม่ที่ภูเขา เท่าที่ทำได้และเหมาะสม)

นอกจากครอบครัวคุณบุญเจิด และคุณสายใจ หลิมสุนทร พร้อมทั้งโยมยาย และน้อง คือ คุณสุพงษ์ และคุณนารี ประจุมาศ แล้ว โยมผู้เคยอุปถัมภ์ตลอดมาแต่ครั้งจำพรรษาที่วัดพระพิเรนทร์ ก็ได้เอาใจใส่อุปถัมภ์บำรุงเช่นเดิม โดยเฉพาะคุณหญิงกระจ่างศรี และคุณชม รักตะกนิษฐ พร้อมทั้งมิตรสหายและศิษย์ของท่าน

จากสถานพำนักสงฆ์ชั่วคราว สู่สัปปายสถานอันถาวร

ส่วนการแสวงหาสถานที่สัปปายะเป็นสำนักถาวรก็ดำเนินต่อไป จนครั้งหนึ่งได้ตกลงว่าจะรับถวายตามศรัทธาของคุณยงยุทธ์ และคุณชุติมา ธนะปุระ ซึ่งได้ปวารณาที่ดินที่วังน้อย มีเนื้อที่ประมาณ ๒๕ ไร่ ในเขตจังหวัดอยุธยา ไว้หลายปีแล้ว คราวนี้คุณยงยุทธ์ได้

จัดทำแปลนและเริ่มดำเนินการปรับปรุงที่ดินเตรียมที่จะก่อสร้างตั้งแต่เดือนกรกฎาคม ๒๕๓๐ เป็นต้นมา แต่เมื่อพระสงฆ์ได้ไปทดลองพัก ๒ ครั้ง (๒๙ ม.ค. - ๔ ก.พ. ๓๑ และ ๒๒ - ๒๙ ก.พ. ๓๑) ก็สรุปผลได้ว่า เป็นที่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เป็นปัญหาต่อสุขภาพ คือมีโรงเลี้ยงไก่อยู่ใกล้ ส่งกลิ่นเหม็น อยู่ชิดสวนที่มีการพ่นยาฆ่าแมลงเป็นประจำ และตั้งอยู่ใกล้คลองซึ่งมีน้ำเสียที่ระบายจากโรงทำแป้งหมี่ อีกทั้งอยู่ในเขตที่จะมีโรงงานอุตสาหกรรมมากขึ้นในอนาคต จึงตกลงระงับการก่อสร้าง จากนั้นโยมผู้ศรัทธาก็แสวงหาสถานที่สัปปายะกันต่อไป

ในที่สุด ณ วันที่ ๘ เมษายน ๒๕๓๑ โยมทั้งสามสายผู้แสวงหาสถานที่สัปปายะ ทั้งคุณหญิงกระจ่างศรี รักตะกนิษฐ ทั้งคุณหมอกาญจนา และคุณประพัฒน์ เกษสอาด ทั้งคุณยงยุทธ์ และคุณชุติมา ธนะปุระ ก็ได้มีมติลงกันเป็นอันเดียวว่า ที่ดินซึ่งได้พบว่าจะมีผู้ขายทางด้านหลังของพุทธมณฑล เป็นที่เหมาะสมที่สุด คุณยงยุทธ์และคุณชุติมา ธนะปุระ ได้ขายที่ดิน ๒๕ ไร่ แปลงที่ได้ถวายที่วังน้อยและเคยเริ่มก่อสร้างไปบ้างแต่ได้ล้มเลิกไปนั้น แล้วนำเงินที่ได้มาซื้อที่ดินแปลงหนึ่งจำนวน ๑๑ ไร่เศษ ซึ่งตั้งอยู่ด้านหลังของพุทธมณฑล แล้วปรับปรุงที่ดิน ดำเนินการขออนุญาตสร้างวัดสำเร็จเรียบร้อย และก่อสร้างเสนาสนะพอเป็นที่อยู่อาศัยได้ แล้วนิมนต์พระเทพเวทีกับคณะไปจำพรรษา

ณ วันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๓๒ ซึ่งเป็นวันเข้าพรรษา พระเทพเวที พระมหาอินศร จินฺตาปญฺโญ และพระฉาย ปญฺญาปทีโป ก็ได้เดินทางจากศาลากลางสระ ไปจำพรรษา ณ ที่ก่อตั้ง สำนักสงฆ์ญาณเวศกวัน ทางด้านหลังพุทธมณฑล ในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

ทางด้านคุณบุญเจิด และคุณสายใจ หลิมสุนทร นั้น ระหว่างที่พระเทพเวทีและคณะได้ไปจำพรรษาอยู่ชั่วคราวที่ศาลากลางสระ ก็ได้เกิดมีความตั้งใจอย่างจริงจังว่าจะหาสถานที่สัปปายะจัดถวายเป็นสำนักอันถาวร และได้ร่วมในการแสวงหาสถานที่สัปปายะเช่นนั้นกับโยมท่านอื่นด้วย เมื่อพระสงฆ์ย้ายมาจำพรรษาที่ด้านหลังพุทธมณฑลแล้ว ก็ได้ตามมาถวายความอุปถัมภ์อย่างจริงจังสม่ำเสมอ

พอดีในช่วงเวลาใกล้เคียงกันนั้นเอง คุณบุญเจิดได้พบที่สัปปายะท่ามกลางสภาพแวดล้อมอันวิเวก ที่เขาสำโรงดงยาง ในเขตอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา และได้ชักชวนเจ้าของที่ คือ คุณจ้อย อร่ามศรี ซึ่งกำลังจะขายที่ดินนั้นให้แก่บริษัทเอกชนรายหนึ่ง จนคุณจ้อยมีศรัทธาหันมาร่วมใจถวายที่นั้นแล้ว จึงได้ดำเนินการสร้างสถานพำนักสงฆ์ถวายแก่พระเทพเวทีและคณะ ณ สถานที่สัปปายะแห่งนั้น ซึ่งได้เจริญสืบมาดังปรากฏเป็นสถานพำนักสงฆ์สายใจธรรมในปัจจุบัน โดยมีเหตุการณ์สำคัญตามลำดับ ดังนี้

๑๒ สิงหาคม ๒๕๓๒ ในวันเกิดของดรีม (ด.ญ.สิริทร หลิมสุนทร) อายุครบ ๑๑ ปี พระสงฆ์ได้รับนิมนต์ไปฉันภัตตาหารเช้าที่บ้านคุณบุญเจิด และคุณสายใจ หลิมสุนทร แล้วเดินทางต่อไปยังจมูกเขาสำโรงดงยาง ต.หนองแหน ได้เห็นอาคารหลักหลังแรก คือ ศาลาใหญ่ ซึ่งมีที่พักสงฆ์ในตัวกับทั้งครัวพร้อมด้วย ขนาด ๙ x ๑๖ เมตร แต่ยังอยู่ในระหว่างก่อสร้าง เป็นการเดินทางไปครั้งแรก

๒๕ ตุลาคม ๒๕๓๒ ได้ไปพักค้างแรมครั้งแรก ที่สถานพำนักสงฆ์เขาสำโรงดงยาง เป็นเวลา ๑ สัปดาห์ (ถึง ๓๑ ต.ค. ๓๒) และระหว่างนั้น ในวันที่ ๒๙ ตุลาคม คุณบุญเจิด และคุณสายใจ หลิมสุนทร พร้อมทั้งครอบครัวและญาติมิตร กับครอบครัวคุณจ้อย อร่ามศรี โดยมี พ.ท.ลัน ประจุมาศ เป็นประธาน ได้ประกอบพิธีถวายสถานพำนักสงฆ์

ในที่ดินเนื้อที่ ๓๑ ไร่ ๑ งาน ๒๘ ตารางวา มีอาคารศาลาใหญ่ ๑ หลัง และเรือนพักญาติโยม (ที่กำลังก่อสร้าง) ๑ หลัง

หลังจากนั้น พระสงฆ์ได้เดินทางไปที่สถานพำนักสงฆ์แห่งนี้ ซึ่งเรียกง่ายๆ ว่า ไปภูเขา บ่อยครั้ง ทั้งที่ค้างแรมและไม่ค้าง กล่าวคือ

ครั้งที่ ๓ (พักครั้งที่ ๒ ครึ่งเดือน ๑๖-๓๑ ธ.ค. ๓๒)
ครั้งที่ ๔ (พักครั้งที่ ๓ สามวัน ๙-๑๑ ม.ค. ๓๓)
ครั้งที่ ๕ (พักครั้งที่ ๔ หนึ่งสัปดาห์ ๑๙-๒๕ ม.ค. ๓๓)
ครั้งที่ ๖ (ไม่ค้าง – นิมนต์ดูการสร้างหอธรรม ๑๑ มี.ค. ๓๓)
ครั้งที่ ๗ (ไม่ค้าง - นิมนต์เริ่มใช้หอธรรม ๓๑ มี.ค. ๓๓)
ครั้งที่ ๘ (ไม่ค้าง – นิมนต์รับถวายหอธรรม ๑๘ เม.ย. ๓๓)
ครั้งที่ ๙ (พักครั้งที่ ๕ สี่วัน ๙-๑๒ พ.ค. ๓๓)
ครั้งที่ ๑๐ (พักครั้งที่ ๖ สิบสามวัน ๒๐ พ.ค.-๑ มิ.ย. ๓๓)
ครั้งที่ ๑๑ (ไม่ค้าง - ดูการเตรียมสร้างกุฏิเล็กบนเขา ๒๗ มิ.ย. ๓๓)

ในการไปครั้งที่ ๔ (พักแรมครั้งที่ ๓ = ๙ - ๑๑ ม.ค. ๓๓) มีกิจกรรมใหญ่ครั้งแรกของสถานพำนักสงฆ์ คือการแสดงธรรมยามราตรีกลางแสงจันทร์เพ็ญที่ลานธรรมบนยอดเขา ณ ค่ำวันที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๓๓ ตามคำอาราธนาของคุณสายใจ หลิมสุนทร ซึ่งปรากฏว่า ทั้งที่เขานี้อยู่ห่างไกลชุมชน ไปมาค่อนข้างยาก และไม่ได้บอกข่าวกันมาก แต่มีพุทธศาสนิกชนมาจากที่ใกล้ไกล รวมทั้งจากตัวเมืองฉะเชิงเทรา ถึงประมาณ ๑๔๔ คน

ส่วนครั้งที่ ๖-๗-๘ ที่ไม่ค้างนั้น เป็นการได้รับนิมนต์ไปในเรื่องที่เกี่ยวกับการสร้างหอธรรม (ต่อมาเรียกว่า บรรณศาลา; ได้เริ่มสร้างขึ้นในช่วงเวลาที่พระสงฆ์ทั้ง ๓ รูป เดินทางจาริกนมัสการสังเวชนียสถาน ในประเทศอินเดีย ระหว่าง ๓ - ๒๕ กุมภาพันธ์

๒๕๓๓) มีจุดสังเกตคือ ครั้งที่ ๖ ได้ผ่านเขาใหญ่ และที่สถานพำนักสงฆ์ได้พบฝนครั้งที่ตกหนักเป็นพิเศษ ฟ้าคะนองรุนแรง ทำให้มีการติดตั้งเสาธงใหญ่ พร้อมด้วยสายล่อฟ้าก่อนไปครั้งที่ ๗ (๓๑ มี.ค. ๓๓) ซึ่งเป็นครั้งที่ได้ช่วยกันย้ายที่ทำงานของพระเทพเวที เข้าไปอยู่ในหอธรรม และครั้งที่ ๘ (๑๘ เม.ย. ๓๓) เป็นวาระที่มีพิธีถวายหอธรรม โดยมีญาติมิตรจากกรุงเทพฯ ไปร่วมพิธีมากหลายท่าน

๘ กรกฎาคม ๒๕๓๓ เป็นวันเข้าพรรษา พระสงฆ์ได้เดินทางไปภูเขาเป็นครั้งที่ ๑๒ ครอบครัวคุณบุญเจิด และคุณสายใจ หลิมสุนทร พร้อมทั้งญาติมิตร ได้ทำบุญถวายภัตตาหารเพล ทำพิธีถวายเทียนพรรษา และตอนค่ำพระสงฆ์ก็ได้ประกอบพิธีอธิษฐานพรรษา เป็นการจำพรรษาครั้งแรก ณ สถานพำนักสงฆ์แห่งนี้ มีพระภิกษุ ๓ รูป คือ

๑. พระเทพเวที (คือ พระธรรมปิฎก ป. อ. ปยุตฺโต)

๒. พระมหาอินศร จินฺตาปญฺโญ

๓. พระฉาย ปญฺญาปทีโป

ระหว่างพรรษา นอกจากคณะโยมอุปภัมภ์ประจำแล้ว พุทธศาสนิกชนในถิ่นใกล้เคียง ซึ่งเริ่มได้ยินข่าวกว้างออกไป ก็ได้มาร่วมกิจกรรมทางธรรมบำเพ็ญกุศลกันมากขึ้น โดยเฉพาะคุณสายใจได้ปลีกเวลามาดูแล จัดอำนวยความสะดวก และร่วมกิจกรรมปฏิบัติธรรมเป็นอย่างมาก และเนื่องจากคุณสายใจทำงานธุรกิจส่วนตัว จึงเป็นอิสระที่จะไปภูเขาในวันใดก็ได้

ทางฝ่ายพระสงฆ์ก็ได้จัดกิจกรรมให้ญาติโยมมีโอกาสร่วมปฏิบัติเพิ่มขึ้น โยมหลายท่านได้เดินทางจากกรุงเทพฯ มาค้างแรมที่ภูเขาบ่อยๆ ได้ทำบุญถวายภัตตาหาร ร่วมทำวัตร สวดมนต์เช้า-ค่ำ ฟังธรรม และบำเพ็ญจิตภาวนา บางครั้งก็เปลี่ยนบรรยากาศ ขึ้นไปทำวัตรเช้ารับอรุณบนยอดเขา เช่น เมื่อวันศุกร์ที่ ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๓๓

ได้ทำวัตรเช้าบนยอดเขา และฟังธรรมกถาเรื่อง "แสงเงินแสงทองของชีวิตที่ดีงาม" ที่ได้พิมพ์เผยแพร่มาแล้วหลายครั้ง

ในวันที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๓๓ ซึ่งเป็นวันเกิดของดรีม และเนื่องในวันเกิดของแอ และตวง ในวันที่ ๖ และ ๒๙ ส.ค. ที่ใกล้กัน ญาติโยมได้ทำบุญถวายสังฆทาน และประกอบพิธีถวายกุฏิเล็กบนเขาที่เพิ่งสร้างเสร็จใหม่ (ขนาด ๓ x ๕ เมตร) เหนืออ่างเก็บน้ำ เพื่อถวายเป็นที่พักหลีกเร้นของพระเทพเวที

หลังจากออกพรรษาในวันที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๓๓ แล้ว คณะโยมผู้ศรัทธาปรารถนาจะทอดกฐิน แต่ติดขัดด้วยมีพระสงฆ์จำพรรษาเพียง ๓ รูป ไม่ครบองค์สงฆ์ปัญจวรรค จึงจัดเป็นงานทอดผ้าป่าสามัคคีขึ้นในวันเสาร์ที่ ๑๓ ตุลาคม ๒๕๓๓ โดยคุณบุญเจิด และคุณสายใจ หลิมสุนทร พร้อมด้วยญาติมิตร ทั้งจากกรุงเทพฯ และถิ่นใกล้เคียงจำนวนมากกว่า ๘๐ คน โดยโยมยายรวม เพียรอุสาห์ เป็นประธาน ได้ทำบุญถวายภัตตาหารเพล แล้วทอดผ้าป่า จนเสร็จพิธีในตอนบ่าย ครั้นตะวันคล้อยลง ก็ได้ขึ้นไปบนยอดเขา ร่วมกับพระสงฆ์ปลูกต้นโพธิ์ จากพุทธคยา (พระมหาบาง นำมาถวายแก่พระเทพเวที ๒ ต้น และได้ปลูกไว้ที่สำนักสงฆ์ญาณเวศกวัน หลังพุทธมณฑล ๑ ต้น) ที่ริมด้านตะวันตกของลานธรรม ในเวลา ๑๖.๐๙ น.

สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม

ขณะที่กิจกรรมทั้งหลายกำลังดำเนินก้าวหน้าไปด้วยดี และจิตใจของมวลหมู่ผู้ศรัทธาก็เอิบอิ่มสดชื่น เข้มแข็งมั่นคง มีกำลังพร้อมที่จะเดินหน้าต่อไป เหตุการณ์ที่ไม่อาจคาดหมายก็ได้เกิดขึ้น ซึ่งเตือนใจให้ระลึกถึงหลักความจริงแห่งความเป็นอนิจจัง และการที่จะไม่ประมาท ช่วยกันเสริมสร้างกุศล ยิ่งขึ้นไป

๓๐ เมษายน ๒๕๓๔ คุณสายใจ หลิมสุนทร (เพียรอุสาห์) ผู้ร่วมก่อตั้งและเป็นกำลังสำคัญในการอุปถัมภ์บำรุงสถานพำนักสงฆ์บนภูเขานี้ ซึ่งได้ป่วยด้วยโรคมะเร็งในปอด และเริ่มเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลวิชัยยุทธ์ ตั้งแต่วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๓๓ ได้ถึงแก่กรรมลงที่โรงพยาบาลพญาไท ๒ เวลา ๘ น. รวมอายุได้ ๔๓ ปี ๙ เดือน

ระหว่างตั้งศพบำเพ็ญกุศลที่วัดเสมียนนารี พระเทพเวทีได้ปรารภขึ้นในวันที่ ๒ พฤษภาคม ว่า การตั้งชื่อสถานพำนักสงฆ์ยังค้างอยู่ โดยแต่เดิมนั้นได้คิดว่าจะไม่ตั้งตามชื่อบุคคล แต่บัดนี้ คุณสายใจได้ล่วงลับไป และคุณสายใจนั้นเป็นผู้ที่มีศรัทธาเข้มแข็งมั่นคง ได้เป็นกำลังสำคัญยิ่งในการก่อตั้งและสร้างความเจริญแก่สถานพำนักสงฆ์แห่งนี้ จึงเสนอให้ตั้งชื่อเป็นอนุสรณ์แก่คุณสายใจว่า “สถานพำนักสงฆ์**สายใจธรรม**” (คำว่า “สายใจธรรม” เป็นคำที่หลวงลุงฉาย ปญฺญาปทีโป ได้เคยพูดขึ้นก่อนนั้นนานแล้ว) ทุกคนได้แสดงความเห็นชอบ

ต่อมาในวันที่ ๙ พฤษภาคม เจ้าภาพได้นำปัจจัยที่มีผู้ทำบุญร่วมงานบำเพ็ญกุศลอุทิศแก่คุณสายใจทั้งหมดทั้งสิ้น ๑๕๕,๐๐๐ บาท ถวายแด่พระเทพเวที สุดแต่จะเห็นสมควร พระเทพเวทีได้ขอให้ตั้งเป็นกองทุนสำหรับทะนุบำรุงกิจการของสถานพำนักสงฆ์สายใจธรรมสืบต่อไป ให้ชื่อว่า “**กองทุนสายใจธรรม**”

อนึ่ง ระหว่างที่คุณสายใจกำลังป่วยหนักอยู่ คุณบุญเจิดได้ปรึกษาและตกลงใจย้ายศาลากลางสระที่ลำลูกกามาตั้งไว้เป็นอนุสรณ์ที่ภูเขา ณ สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม โดยได้รื้อเป็นชิ้นส่วน และขนย้ายวัสดุมาที่ภูเขาในวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๓๔ เริ่มงานตีผังที่ก่อสร้างบนภูเขา ในวันถัดมาที่ ๒๓ เมษายน แล้วประกอบชิ้นส่วนขึ้นให้คงรูปเป็นศาลากลางสระเหมือนอย่างเดิม เสร็จแล้วติดป้ายชื่อ “**ศาลาสายใจธรรม**” เมื่อวันที่ ๑๔ มิถุนายน ๒๕๓๔

ต่อมาถึงต้นเดือนกรกฎาคม ได้ติดตั้งป้ายชื่อสถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม และในวันที่ ๑๙ กันยายน ปีเดียวกัน ก็ได้สร้างซุ้มแขวนระฆังที่ข้างศาลาสายใจธรรมนั้น

ในช่วงเวลานอกพรรษา พระสงฆ์ทั้ง ๓ รูป ได้เดินทางไปมาและพักอาศัยปฏิบัติศาสนกิจสลับกันระหว่างสถานพำนักสงฆ์สายใจธรรมบนภูเขา กับสำนักสงฆ์ญาณเวศกวัน ที่หลังพุทธมณฑล สุดแต่จะเหมาะกับศาสนกิจแต่ละเรื่องแต่ละประเภทที่ปฏิบัติ

๒๗ กรกฎาคม ๒๕๓๔ เป็นวันเข้าพรรษาของปีต่อมา พระสงฆ์ทั้ง ๓ รูป ก็ได้เข้าอยู่จำพรรษาที่สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรมอีก เป็นพรรษาที่ ๒ สำหรับพรรษานี้ โยมอาจารย์ละม่อม บุษปวนิช คุณสุพงษ์ และคุณนารี ประจุมาศ ได้แสดงความตั้งใจว่าจะมาพักค้างแรมร่วมกิจกรรมทางธรรม บำเพ็ญกิจวัตร และปฏิบัติทานมัย อย่างเป็นประจำทุกเสาร์-อาทิตย์ จนตลอดพรรษา โดยคุณบุญเจิด และเด็กๆ พร้อมทั้งท่านผู้ศรัทธาและมีเวลาสะดวกก็จะมาร่วมด้วย จึงได้ตกลงกันกำหนดการเกี่ยวกับกิจกรรมที่จะปฏิบัติโดยสมานฉันท์

การบำเพ็ญกิจวัตรเช่นนี้ได้เป็นหลักปฏิบัติสืบมาจนถึงปัจจุบัน ดังในพรรษาปี ๒๕๓๖ นี้ ได้มีญาติในธรรม มาร่วมพักค้างแรมปฏิบัติเพิ่มขึ้นบ้าง ครั้นสิ้นสุดพรรษาแล้ว ในปีนั้น ก็ได้มีพิธีตักบาตรเทโวขึ้นเป็นครั้งแรก ในวันออกพรรษา ซึ่งตรงกับ ๒๓ ตุลาคม ๒๕๓๔ แต่หลังจากนั้นพระเทพเวที ได้อาพาธด้วยโรคตาอักเสบ จนต้องเข้ารักษาในโรงพยาบาลศิริราชระยะหนึ่ง ทำให้กิจกรรมต่างๆ หยุดชะงักไปช่วงหนึ่ง

อนึ่ง ในวันก่อนจะออกพรรษา ท่านเจ้าคุณพระพุทธิรังษี วัดโสธรวราราม รองเจ้าคณะจังหวัดฉะเชิงเทรา พร้อมด้วยพระครู

วินัยธรจันทร์ และพระอนุจรอีก ๓ รูป ได้ขึ้นมาเยี่ยมเยียนที่สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม และแสดงความชื่นชมยินดีอนุโมทนาการมาพำนักของพระเทพเวที ในถิ่นวิเวกแห่งนี้

กาลเวลาผ่านล่วงมาโดยลำดับ จนถึงวันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๓๕ พระสงฆ์ทั้ง ๓ รูป ชุดเดิม ก็ได้เข้าจำพรรษาที่สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม เป็นพรรษาที่ ๓ โยมอุปถัมภ์และญาติมิตร ตลอดจนพุทธศาสนิกชนท้องถิ่นใกล้และไกล ก็ได้มาร่วมกิจกรรมทางธรรมเป็นประจำบ้าง มาเยี่ยมเยียนทำบุญหรือแสวงวิเวกเฉพาะคราวบ้าง สืบมาเหมือนเดิม จนกระทั่งจะออกพรรษาในวันที่ ๑๑ ตุลาคม ญาติโยมได้เตรียมการเป็นอย่างมากในการจัดพิธีตักบาตรเทโว เป็นครั้งที่ ๒ แต่พิธีได้งดไปเนื่องจากพระเทพเวทีอาพาธ เข้ารับการตรวจในโรงพยายาบาลสมิติเวช เมื่อใกล้จะออกพรรษา แต่ก็ได้มีพิธีทำบุญทอดผ้าป่าสามัคคีขึ้นหลังจากนั้น ในวันอาทิตย์ที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๓๕

กิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อสืบพระศาสนา และเสริมประชาสุข

ก) ศาสนศึกษาในสำนัก

พระสงฆ์ที่อยู่ประจำเป็นหลัก ทั้งที่สำนักสงฆ์ญาณเวศกวัน และที่สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม ตลอดมาแต่ต้นตั้งแต่ครั้งอยู่ที่ศาลากลางสระ ณ ลำลูกกา มีเพียง ๓ รูป ดังกล่าวแล้วก็จริง แต่ก็มีพระภิกษุนวกะ และสามเณร ผู้เป็นสัทธิวิหาริก หรืออันเตวาสิก ของพระธรรมปิฎก ซึ่งบวชโดยตั้งใจจะอยู่ยืนยาวบ้าง บวชชั่วคราวบ้าง มาพำนักรับการศึกษาอบรมและบำเพ็ญสมณธรรม เป็นระยะๆ โดยมากจะเป็นผู้บวชประมาณ ๑ เดือน นอกจากนั้น ก็มีพระอาคันตุกะ ทั้งจากวัดในเมืองและวัดในป่า ทั้งจากในประเทศและจากต่างประเทศ ทั้งพระภิกษุชาวไทยและพระภิกษุชาวตะวันตก มาพักค้างแรม เพื่อแสวงวิวิตตสัปปายสถานบ้าง เพื่อปรึกษาการงานที่เป็นศาสนกิจบ้าง

ใน พ.ศ. ๒๕๓๖ พระมหาเจริญ อาภาธโร (ชัยแก้ว) แห่งสำนักเรียนวัดพระพิเรนทร์ ได้จบการศึกษาพุทธศาสตรบัณฑิต จากมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คณะสงฆ์สำนักนี้ เห็นว่าเธอเป็นผู้เหมาะสมที่จะอยู่ร่วม และช่วยปฏิบัติศาสนกิจในสำนักสืบต่อไป และเนื่องจากพระมหาเจริญ อาภาธโร อยู่ในช่วงเวลาที่ต้องปฏิบัติศาสนกิจตามระเบียบของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ประธานสงฆ์สำนักนี้จึงได้มีหนังสือขออนุญาตจากมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ให้พระมหาเจริญ อาภาธโร มาปฏิบัติศาสนกิจที่สำนักนี้ พระมหาเจริญ อาภาธโร ได้มาอยู่ประจำที่สำนักสงฆ์ญาณเวศกวัน ในวันที่ ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๓๖ ครั้นวันรุ่งขึ้น คือ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๓๖ ก็ได้เดินทางมาที่ภูเขา และได้จำพรรษาที่สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม ตลอดพรรษาแห่งปี พ.ศ. ๒๕๓๖ แต่ต่อมาใน พ.ศ. ๒๕๓๗ พระมหาเจริญ อาภาธโร มีภารกิจเกี่ยวกับการศึกษาในขั้นสูงขึ้นไป จึงได้จำพรรษาที่วัดญาณเวศกวัน และพำนักอยู่ประจำ ณ ที่นั้น

ในพรรษา พ.ศ. ๒๕๓๖ ซึ่งเริ่ม ณ วันที่ ๓ สิงหาคม ๒๕๓๖ เมื่อพระสงฆ์ชุดเดิมเข้าจำพรรษาที่สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม เป็นปีที่ ๔ ได้มีจำนวนพระจำพรรษาเพิ่มขึ้นจาก ๓ รูป เป็น ๖ รูป เนื่องจากพระมหาเจริญ อาภาธโร มาปฏิบัติศาสนกิจประจำ และยังมีพระนวกะ ๒ รูป คือ พระ ร.ต.วิทยา จานุตฺตโม และพระบุญรอด สุปสนฺโน อยู่จำพรรษาด้วย นับเป็นปีแรกที่มีพระใหม่บวชอยู่ตลอดพรรษา ซึ่งทำให้มีศาสนกิจเพิ่มขึ้นจากปกติอีกอย่างหนึ่ง คือการสอนพระปริยัติธรรมแก่พระภิกษุใหม่ โดยมีพระครูปลัดอินศร จินฺตาปญฺโญ พระครูสังฆรักษ์ฉาย ปญฺญาปทีโป และพระมหาเจริญ อาภาธโร เป็นธรรมาจารย์

ครั้นออกพรรษาแล้ว ในวันรุ่งขึ้น คือวันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๓๖ ก็ได้มีพิธีบำเพ็ญกุศลตักบาตรเทโว และทอดกฐินสามัคคี ซึ่ง

เป็นการทอดกฐินครั้งแรกที่สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม ดังที่ได้จัดพิมพ์หนังสือ “กฐินแรกที่สายใจธรรม” ไว้เป็นอนุสรณ์

ต่อมาในตอนปลายปี พ.ศ. ๒๕๓๖ ณ วันที่ ๒๔ ตุลาคม พระอาสโภ (Āsabho Bhikkhu) ภิกษุชาวสวิส ซึ่งเป็นสัทธิวิหาริกของพระสุเมธาจารย์ (Ajahn Sumedho) จำพรรษาที่วัดจิตตวิเวกใน Chithurst ประเทศอังกฤษ ผ่านมาแล้ว ๖ พรรษา ได้ติดต่อขอมาเรียนภาษาบาลีและภาษาไทย เมื่อตกลงรับเธอแล้ว พระอาสโภ ได้ติดตามท่านเจ้าคุณสุเมธาจารย์ มายังประเทศไทย และท่านเจ้าคุณสุเมธาจารย์ได้นำเธอมายังสำนักวัดญาณเวศกวัน เมื่อวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๗ พระอาสโภ ได้เดินทางมาเข้าอยู่ในสำนัก เมื่อวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๓๗ และได้จำพรรษาปี ๒๕๓๗ ที่สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม เพื่อเรียนภาษาไทยและภาษาบาลีตามเจตนาประสงค์

๒๓ กรกฎาคม ๒๕๓๗ เป็นวันเข้าพรรษาปีปัจจุบัน พระสงฆ์ชุดเดิมก็ได้เข้าจำพรรษาที่สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม เป็นปีที่ ๕ แม้ว่าพระมหาเจริญ อาภาธโร จะไปจำพรรษาที่วัดญาณเวศกวัน แต่ก็ได้มีพระสงฆ์จำพรรษาเพิ่มจำนวนขึ้น เนื่องจากพระบุญรอด สุปสนฺโน ผู้อุปสมบทในปีที่ผ่านมา ยังคงดำรงเพศอยู่ และพระอาสโภ ได้มาเข้าสำนักเพื่อศึกษาภาษาไทยและภาษาบาลี พร้อมทั้งมีพระภิกษุใหม่ ๒ รูป ทำให้มีพระภิกษุจำพรรษา ๗ รูป คือ

๑. พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต)
๒. พระครูปลัดปิฎกวัฒน์ (อินศร จินฺตาปญฺโญ)
๓. พระครูสังฆรักษ์ฉาย ปญฺญาปทีโป
๔. พระอาสโภ (มาร์ก เวเบอร์)
๕. พระบุญรอด สุปสนฺโน
๖. พระมานิตย์ ปุณฺณสาโร
๗. พระศักดิ์สยาม ธมฺมรกฺขิโต

พรรษานี้ นอกจากมีกิจกรรมทางธรรม ที่โยมผู้ศรัทธามาร่วมโดยเฉพาะในวันเสาร์-อาทิตย์ เช่นเดียวกับในพรรษาก่อนๆ แล้ว ก็เป็นปีที่สองที่มีการสอนพระปริยัติธรรมแก่พระภิกษุใหม่ เป็นประจำทุกวัน เว้นวันเสาร์-อาทิตย์ และวันอุโบสถ ธรรมาจารย์สำหรับพรรษานี้ ได้แก่ พระครูปลัดปิฎกวัฒน์ และพระครูสังฆรักษ์ฉาย ปญฺญาปทีโป

ความจริง การสอนพระปริยัติธรรมเช่นนี้ มิใช่มีเฉพาะในพรรษาเท่านั้น แต่จัดขึ้นในทุกช่วงเวลาที่มีภิกษุหรือสามเณรใหม่บวชเข้ามาในสำนัก ด้วยเหตุนี้ จึงมีศาสนกิจด้านการสอนพระปริยัติธรรมเกือบตลอดทั้งปี

นอกจากการเรียนพระปริยัติธรรมในชั้นเรียนเป็นประจำแล้ว พระภิกษุสามเณรผู้บวชใหม่ไม่ว่าในพรรษาหรือนอกพรรษา ยังได้ฟังธรรมบรรยายจากพระธรรมปิฎก หลังทำวัตรทั้งภาคเช้าและภาคค่ำทุกวันด้วย เว้นแต่มีภารกิจอย่างอื่นเร่งรัด ซึ่งทำให้ต้องงดไปบ้าง

ข) ธรรมปฏิสันถารเพื่อผู้มาสู่สำนัก

เมื่อแรกได้รับนิมนต์มาพำนักที่เขาสำโรงดงยาง สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม นับว่าตั้งอยู่ค่อนข้างห่างไกลมาก การเดินทางก็ไม่สะดวก เมื่อแยกออกจากทางหลวงหมายเลข ๓๓๑ (เส้นทางสู่ระยองและสัตหีบ) แล้ว รถต้องวิ่งไปตามถนนลูกรัง ซึ่งเป็นทางสำหรับรถบรรทุกขนลูกรัง เป็นระยะทาง ๖ กม. แล้ววิ่งไปตามถนนลูกรังที่คุณบุญเจิด หลิมสุนทร สร้างขึ้นเลียบไปตามเชิงเขาอีก ๒ กม. จึงถึงจุดหมาย สถานพำนักสงฆ์จึงเป็นที่เงียบสงบมาก เหมาะกับวัตถุประสงค์ที่มุ่งมาใช้เป็นที่หลีกเร้นทำงาน แต่เมื่อเวลาผ่านมาก็มีญาติโยมรู้จักมากขึ้น ยิ่งเมื่อมีการสร้างนิคมอุตสาหกรรม Gateway City ด้านหลังเขาสำโรงดงยาง และถนนใหม่สายกบินทร์บุรี ที่ตัดผ่านนิคมแห่งนี้ สำเร็จ ในปี ๒๕๓๕ แล้ว การเดินทางสะดวกขึ้นมาก ออก

จากถนนนั้นแล้ว ผ่านถนนลูกรังสาย ร.พ.ช.เพียง ๒ กม. ก็มาถึงสถานพำนักสงฆ์ เมื่อญาติโยมรู้มากขึ้น และเดินทางสะดวกขึ้น จำนวนผู้มาเยือนก็ค่อยๆ เพิ่มขึ้นอย่างช้าๆ

ปัจจุบัน นอกจากคณะโยมผู้สร้างและอุปถัมภ์ประจำ พร้อมทั้งมิตรสหายใกล้ชิดที่มาทำบุญบำเพ็ญกิจกรรมทางธรรม อย่างค่อนข้างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะในรายการวันเสาร์-อาทิตย์ ตลอดพรรษาแล้ว ก็มีญาติโยมทั้งจากกรุงเทพฯ และชาวท้องถิ่นใกล้เคียง ที่จรมาบ้าง เวียนมาบ้าง เพื่อบำเพ็ญกุศลตามโอกาส และท่านที่มาสอบถามธรรมหรือปรึกษาทางด้านวิชาการต่างๆ บางท่านก็มาค้างแรมเป็นระยะสั้นบ้างยาวบ้าง เพื่อแสวงความสงบจากบรรยากาศอันวิเวก

กิจกรรมอย่างหนึ่งที่ค่อยๆ เพิ่มมากขึ้น คือการที่สถาบันหน่วยงาน หรือกลุ่มศึกษาธรรมบางแห่ง นำคณะมาฟังธรรมกถาหรือการบรรยายที่ภูเขา ทั้งที่ค้างแรมและมาเฉพาะวัน สำหรับปี พ.ศ. ๒๕๓๗ นี้ เท่าที่บันทึกไว้ มีดังนี้

๒๘ ม.ค. นิสิตปริญญาโท สาขาสังคมวิทยาประยุกต์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ๒๐ คน มาศึกษาจริยธรรม (ค้างแรม ๒ คืน)

๑๗ ก.พ. นิสิตปริญญาโท สาขาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ๑๓ คน มาฟังการบรรยาย (จัดที่วัดญาณเวศกวัน)

๑๙ มี.ค. คณะการเคหะแห่งชาติ ในโครงการธรรมทัศนศึกษา ประมาณ ๑๐ คน มาปรึกษาการจัดวางหลักสูตรพุทธศาสนา และฟังบรรยายธรรม

๒๘ ก.ค. บุคลากรโรงพยาบาลสุโขทัย ๔๐ คน มาฟังบรรยายธรรม

๑๐ ส.ค. นิสิตปริญญาเอก สาขาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๕ คน มาฟังบรรยายเรื่องแนวคิดในการสอนตามหลักพุทธศาสนา

๓ ก.ย. คณะการเคหะแห่งชาติ ในโครงการธรรมทัศนศึกษา ๒๐ คน มาฟังบรรยายธรรม

๒๗ ก.ย. อาจารย์และนักศึกษาแพทย์ ชุดวิชาเวชศาสตร์ชุมชน คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี ประมาณ ๓๖ คน มาฟังการบรรยาย เรื่อง การศึกษาแนวพุทธเพื่อพัฒนาคน

๘ พ.ย. นิสิตปริญญาเอก สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มศว ประสานมิตร ๑๙ คน มาฟังการบรรยายในรายวิชา พุทธศาสนากับการพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์

นอกจากนี้ พระธรรมปิฎกได้รับนิมนต์ไปแสดงธรรม บรรยายธรรม และปาฐกถานอกสถานที่บ้าง เท่าที่จำเป็นหรือตามสมควร

ค) การอนุรักษ์ธรรมชาติ

กิจกรรมสำคัญอย่างหนึ่งที่ควรบันทึกไว้ ก็คือการปลูกไม้ดอกไม้ผล ต้นไม้ร่มเงา และบำรุงรักษาป่าไม้ เนื่องจากถิ่นสำโรงดงยางนี้เคยเป็นป่าใหญ่มาแต่เก่าก่อน ผู้เฒ่าเล่าว่าถอยหลังไปในอดีตสัก ๔๐ ปี ยังมีสัตว์ป่า เช่น เสือ ช้าง และวัวแดง เป็นต้น แต่ชาวบ้านได้เข้ามาหักร้างถางพง ทำไร่ทำนา หาของป่า ยิงสัตว์ป่า ตลอดจนตัดไม้เผาถ่าน จนป่าหมดสิ้น เหลือต้นไม้อยู่บ้างบนภูเขา และที่ค่ายลูกเสือหลังเขา แต่ต้นไม้บนภูเขาก็เหลือเพียงที่เป็นขนาดย่อมอายุน้อย และส่วนใหญ่เป็นไม้เบิกนำ ป่าไม้จึงอยู่ในสภาพที่โทรมมาก เมื่อก่อสร้างสถานพำนักสงฆ์ขึ้นแล้ว และญาติโยมได้ขอร้องชาวบ้านให้เลิกตัดไม้เผา

ถ่านได้สำเร็จ ต้นไม้ก็เริ่มงอกงามและดูหนาทึบขึ้นมา นอกจากนั้น ญาติโยมก็ช่วยกันเลือกหาต้นไม้ที่ว่าดีตามความรู้ของตนมาปลูกเสริมเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะโยมยายรวม เพียรอุสาห์ เป็นผู้ที่รักไม้ดอกไม้ผล และชอบปลูก ได้สรรหาต้นไม้ดอกมาปลูกขึ้นมากมาย ทั้งเพื่อใช้บูชาพระ และเสริมบรรยากาศ ทำให้บริเวณสถานพำนักสงฆ์งดงามด้วยบุปผชาตินานาพรรณ

ความก้าวหน้าสำคัญในเรื่องนี้ เกิดขึ้นเมื่อ ดร.สุรีย์ ภูมิภมร แห่งคณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้มีน้ำใจเกื้อกูล เข้ามาถวายความร่วมมือในการบำรุงรักษาป่าตามหลักวิชาการ เริ่มแต่ต้น พ.ศ. ๒๕๓๖ นี้ โดยอุปถัมภ์ทั้งในการสำรวจรังวัดที่ดิน สำรวจพันธุ์ไม้ (ต่อไปว่าจะสำรวจพันธุ์นกด้วย) วางแผนการบำรุงรักษาป่าระยะยาว และนำต้นไม้มาปลูก ครั้งแรกได้นำคณะอาจารย์ ข้าราชการ สถาบันวิจัยแห่งชาติ เจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ ตลอดจนนิสิตคณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ รวมประมาณ ๔๕ ท่าน มาบำเพ็ญประโยชน์ปลูกต้นไม้ ในบริเวณสถานพำนักสงฆ์ ในตอนเช้า และฟังธรรมกถา ของพระเทพเวที เรื่อง **คนไทยกับป่า** ในตอนบ่าย วันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๓๖

ครั้นถึงตอนใกล้เข้าพรรษาปี ๒๕๓๖ นี้ ดร.สุรีย์ ภูมิภมร และญาติมิตรได้ดำเนินการปลูกไม้สีเสียดแก่น ตลอดแนวรอบบริเวณสถานพำนักสงฆ์ ห่างกันต้นละ ๒ เมตร รวมประมาณ ๘๐๐ ต้น เป็นระยะทางประมาณ ๑.๖ กม. โดยเริ่มการปลูกในวันที่ ๑๑ ก.ค. แล้ว คุณประจวบ กลิ่นขจรวงศ์ หัวหน้าสวนป่าลาดกระทิง รับภาระช่วยนำนักเรียน ร.ร.สวน ป่าอุปถัมภ์ (สปอ.) ใน อ.สนามชัยเขต มาปลูกต่อจนเสร็จ ในวันที่ ๕ - ๖ สิงหาคม

ต่อมาเมื่อวันอาทิตย์ที่ ๒๔ ตุลาคม ๒๕๓๖ ดร.สุรีย์ ภูมิภมร ได้นำคณะผู้ศรัทธาและบำเพ็ญประโยชน์ มาปลูกต้นสัตบรรณ (ต้นตีนเป็ด) ขนาดสูง ๗-๘ เมตร รวม ๑๕ ต้น โดยใช้เวลาตลอดวัน

ครั้งล่าสุด เมื่อวันที่ ๒๔ กันยายน ๒๕๓๗ โดยการนำและการประสานงานของ ดร.สุรีย์ ภูมิภมร คณะจากสภาวิจัยแห่งชาติ กองเผยแพร่และส่งเสริม กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม และบริษัทไม้อัดไทย พร้อมทั้งนักเรียนจาก ร.ร.สวนป่าอุปถัมภ์ (สปอ.) และโรงเรียน กม. ๓๕ โดยความเอื้อเฟื้อฝ่ายท้องที่จากผู้ว่าราชการจังหวัดฉะเชิงเทรา ได้ร่วมกันปลูกต้นไม้จำนวน ๑๑,๐๐๐ ต้น ในเนื้อที่เชิงเขา ๔๗ ไร่ ที่คุณบุญเจิด หลิมสุนทร ได้อุทิศ การปลูกต้นไม้ครั้งนี้ได้จัดเข้าในโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติด้วย หลังจากปลูกต้นไม้ในตอนเช้าแล้ว ในตอนบ่ายคณะผู้ปลูกป่าก็ได้ฟังปาฐกถาธรรม **คนไทยกับน้ำ** ของพระธรรมปิฎก

กฐินสองที่สายใจธรรม

วันเวลาแห่งพรรษากาลได้ล่วงผ่านมาตามลำดับ บัดนี้ วันเพ็ญเดือน ๑๑ อันเป็นวันออกพรรษา ก็ได้ผ่านไปแล้วเมื่อวันพุธที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๓๗ ซึ่งได้มีพิธีบำเพ็ญกุศลตักบาตรเทโว เช่นเดียวกับในปีที่ผ่านมา

บัดนี้ โยมอุปถัมภ์ และผู้มีจิตศรัทธา ได้ร่วมใจกันกำหนดให้วันอาทิตย์ที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๓๗ เป็นวาระที่จะทอดกฐินสามัคคีตามคติแห่งพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมไทย กับทั้งจะได้บำเพ็ญธรรมทาน ด้วยการเผยแพร่หนังสือธรรม เรื่อง ***กฐินสองที่สายใจธรรม*** เพื่อเป็นเครื่องเจริญศรัทธา และส่งเสริมปัญญาบารมีของพุทธศาสนิกชน ในโอกาสมงคลของฤดูกาลแห่งความร่าเริงเบิกบาน ที่กำลังจะก้าวมาถึงนี้ ให้มีผลแห่งกุศลเพิ่มทวี อำนวยประโยชน์สุขแก่มหาชน สืบไป ตลอดกาลนาน

ภาคผนวก

๑. สัทธิวิหาริก และ อันเตวาสิก

พระภิกษุสามเณร เฉพาะที่เป็นสัทธิวิหาริก หรืออันเตวาสิก ผู้ได้มาอยู่ศึกษาปริยัติและปฏิบัติ นับแต่ครั้งจำพรรษาที่ศาลากลางสระตลอดมาจนปัจจุบัน มีดังนี้

ช่วงจำพรรษาที่ศาลากลางสระ ลำลูกกา

๑. สามเณรพินิต (อดีต=ปรานอม) ฤทธิธรรม
มาศึกษา ๒๔ เม.ย. ๓๑ - ๒๐ พ.ค. ๓๒
(มาจาก อ.วาริชภูมิ จ. สกลนคร)

๒. พระสุรทัต วรปญฺโญ (ศุภศรี) อุปสมบท ๒๕ ส.ค. ๓๑
(บวชแล้วไปจำพรรษาที่วัดเขื่อน จ.อุบลราชธานี)

ช่วงจำพรรษาที่สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม

๑. พระทวี กิตฺติวโร อุปสมบท ๒๕ พ.ค. ๒๕๓๓
(ศึกษาที่ภูเขา ๒๖ พฤษภาคม ถึง ๑ มิถุนายน ๒๕๓๓)

๒. สามเณรภัทรวุฒิ เพ็ญโรจน์ บรรพชา ๗ เม.ย. - ๕ พ.ค. ๒๕๓๔

๓. สามเณรอนุรักษ์ สุขเกษม บรรพชา ๗ เม.ย. - ๕ พ.ค. ๒๕๓๔

๔. สามเณรอภิวัฒน์ ธนะปุระ บรรพชา ๗ เม.ย. - ๕ พ.ค. ๒๕๓๔

๕. สามเณรอิสรา ธนะปุระ บรรพชา ๗ เม.ย. - ๕ พ.ค. ๒๕๓๔
(ทั้ง ๔ รูป ศึกษาที่ภูเขา ๒๑ - ๒๘ เม.ย. ๒๕๓๔)

๖. พระอภิดลน์ ธมฺมธีโร (เจริญอักษร) อุปสมบท ๒ - ๒๖ ต.ค. ๓๔
(ศึกษาที่ภูเขา ๒- ๒๔ ต.ค. ๒๕๓๔)

๗. พระวรวิทย์ ธีรญาโณ (จิราชัยสกุล) อุปสมบท ๖ ต.ค. ๒๕๓๔
(ศึกษาที่ภูเขา ๘- ๑๕ และ ๒๖-๓๑ ต.ค. ๒๕๓๔)

๘. พระคเณสร์ คณิสฺสโร (อารยางกูร) อุปสมบท ๒๙ พ.ย. ๓๕ - ๓ ม.ค. ๓๖
(ศึกษาที่ภูเขา ๑๓ - ๒๒ ธ.ค. และ ๒๓ ธ.ค. ๓๕ - ๓ ม.ค. ๓๖)

๙. พระวิศววิทย์ วิสฺสุวิชฺโช (สนธิชัย) อุปสมบท ๒๒ ธ.ค. ๓๕ - ๓ ม.ค. ๓๖
(ศึกษาที่ภูเขา ๒๓ ธ.ค. ๓๕ - ๓ ม.ค. ๓๖)

๑๐. พระฉัตรไผท องฺคสมฺปนฺโน (องคสิงห์) อุปสมบท ๗ - ๒๗ มี.ค. ๓๖
(ศึกษาที่ภูเขา ๙ - ๒๗ มี.ค. ๓๖)

๑๑. พระบริพัตร อตฺถเวที (อภิธรรมวิริยะ) อุปสมบท ๒๕ เม.ย - ๒๕ พ.ค. ๓๖
(ศึกษาที่ภูเขา ๑๓ - ๒๒ พ.ค. ๓๖)

๑๒. พระ ร.ต.วิทยา ฉานุตฺตโม (บุญมาก) อุปสมบท ๒๕ ก.ค. - ๓ พ.ย. ๓๖

๑๓. พระบุญรอด สุปสนฺโน (อินทวารี) อุปสมบท ๒๖ ก.ค. ๓๖

๑๔. พระปรีชา ธีรญาโณ (พานิชเจริญดี) อุปสมบท ๑๐ ธ.ค. ๓๖ - ๒ ม.ค. ๓๗

๑๕. พระสมพล จรณโสภโณ (โสภณสิริ) อุปสมบท ๒๒ พ.ค. ๓๗ - ๑ ก.ค. ๓๗

๑๖. พระวิชชุกร อาวิกโร (ปฤชาบุตร) อุปสมบท ๒๒ พ.ค. ๓๗ - ๑ ก.ค. ๓๗

๑๗. สามเณรดนย บุญทัศนกุล บรรพชา ๒๒ พ.ค. ๓๗ - ๒๙ พ.ค. ๓๗

๑๘. พระชยกร ตมนุโท (อารยางกูร) อุปสมบท ๓๐ มิ.ย. ๓๗ - ๒๑ ก.ค. ๓๗

๑๙. พระมานิตย์ ปุณฺณสาโร (ลิมปิสวัสดิ์) อุปสมบท ๓ ก.ค. ๓๗ - ๒๕ ต.ค. ๓๗

๒๐. พระศักดิ์สยาม ธมฺมรกฺขิโต (ธรรมานุรักษ์) อุปสมบท ๒๒ ก.ค. ๓๗

สองรูปท้ายนี้ ได้มาศึกษาที่ภูเขาตั้งแต่ ๒๓ ก.ค. ๒๕๓๗ จนตลอดพรรษา และได้ทำสัตตาหกรณียะไปเข้าสอบนวกภูมิที่สำนักเรียนวัดพระพิเรนทร์ ณ วันที่ ๑๔ - ๑๕ ต.ค. ๒๕๓๗

ผลการสอบปรากฏว่า ทั้งสองรูปสอบได้ โดยเฉพาะพระศักดิ์สยาม สอบได้ที่ ๑ ของสำนักเรียนวัดพระพิเรนทร์

ส่วนในด้านคฤหัสถ์ที่จะเป็นไวยาวัจกร หรือเป็นศิษย์ช่วยดูแลปฏิบัติพระสงฆ์ ก็ได้มีผู้ศรัทธาอาสามาอยู่ช่วยบ้าง มีศรัทธามาอยู่เพื่อความใกล้ชิดในการที่จะศึกษาธรรมบ้าง เริ่มแต่จำพรรษาที่ศาลากลางสระใน พ.ศ. ๒๕๒๙ เป็นต้นมา กล่าวคือ*

๑. คุณวันชัย ประคองศิลป์
(โดยอุปถัมภ์ของคุณโยมยุพนา ธรรมโกวิท)

๒. คุณประกาศิต แย้มบุญชู
(สมัครมาศึกษา ตามคำเสนอแนะของมิตร)

๓. คุณชวัต ศศะธรรม (ช่วงแรก ๑๕ เม.ย. - ๒๔ พ.ค. ๓๑)
(สมัครมาเพื่อความสุขสงบทางใจ โดยคำแนะนำของคุณยงยุทธ์ ธนะปุระ และคุณวรเดช อมรวรพิพัฒน์)

๔. คุณสุรทัต ศุภศรี
(สมัครมาอยู่เพื่อศึกษาและเตรียมตัวบวช)

๕. คุณขจร เข็มทอง (๕ ส.ค. ๓๑ ถึง ปัจจุบัน)
(โดยอุปถัมภ์ของคุณหมอเกษม อารยางกูร)

๒. เสนาสนะ และ ถาวรวัตถุต่าง ๆ

ก. ส่วนเดิมที่สร้างให้พอแก่งาน

๑. **ศาลาใหญ่** (๙ x ๑๖ เมตร) เริ่มสร้างปลายเดือนกรกฎาคม หรือต้นเดือนสิงหาคม ๒๕๓๒ พระสงฆ์เข้าพักครั้งแรก ๒๕ ต.ค. ๒๕๓๒ และทำพิธีถวาย ณ ๒๙ ต.ค. ๒๕๓๒

๒. **บรรณศาลา** (๕ x ๘ เมตร) เดิมเรียกว่า **หอธรรม** เริ่มสร้างเดือนกุมภาพันธ์ (ช่วงที่พระสงฆ์ไปจาริกในอินเดีย ๓ - ๒๕ ก.พ. ๒๕๓๓) ทำพิธีถวาย ณ ๑๘ เม.ย. ๒๕๓๓

๓. **ศาลาสายใจธรรม** (๘ x ๘ เมตร) เดิมเรียกว่า ศาลากลางสระ ย้ายจากกลางสระในสถานพำนักสงฆ์ชั่วคราว ซึ่งพระสงฆ์ทั้ง ๓ รูป เคยทดลองพัก ๒๙ มิ.ย. - ๓ ก.ค. ๓๒ และจำพรรษา ๑๘ ก.ค. ๒๙ - ๑๘ ก.ค. ๓๒ โดยรื้อและขนเป็นชิ้นส่วนมายังภูเขา เมื่อวันที่ ๒๒ เม.ย. ๓๔ แล้วตีผังเริ่มงานก่อสร้างบนภูเขา ณ ๒๓ เม.ย. ๓๔ ประกอบเข้ารูปเป็นอย่างเดิม เสร็จเรียบร้อย ติดป้ายชื่อเป็น “ศาลาสายใจธรรม” ณ ๑๔ มิ.ย. ๒๕๓๔

๔. **ศาลาเล็กบนลานธรรม** (๑.๕ x ๓ เมตร ครอบอาสน์สงฆ์บนยอดเขา) สร้างเสร็จก่อน ๑๖ ธ.ค. ๒๕๓๒

๕. **เรือนพักญาติโยม** ๑ (๑๐ x ๑๒ เมตร; คู่กับโรงครัว) เริ่มสร้างคาบเกี่ยวกับช่วงเวลาที่สร้างศาลาใหญ่ ทาสีเสร็จ โยมเข้าพัก ณ ๓๐ ธ.ค. ๒๕๓๒ (คืนที่มีงานเลี้ยงปีใหม่ และฉลองปริญญานกที่แค้มป์ D 9)

๖. **เรือนพักคนใน** (๔ x ๖ เมตร) เดิมสร้างเป็นกุฏิที่พักของหลวงลุงที่ศาลากลางสระ รื้อและขนย้ายวัสดุมาสร้างเป็นเรือนพักคนในในช่วงเวลาใกล้เคียงกับศาลาสายใจธรรม ลุงสว่าง คุณเพิ่มสุข (อึ่ง) และครอบครัวเข้าอยู่ ณ ๑๕ ส.ค. ๒๕๓๔

๗. **โรงครัว** (๖ x ๘ เมตร มีถังคอนกรีตเก็บน้ำฝนจุ ๙๐ คิว อยู่ข้างใต้) เริ่มสร้างปลาย มี.ค. ๓๓ เสร็จเรียบร้อย ย้ายครัวจากศาลาใหญ่เข้ามา ณ ๑๗ มิ.ย. ๒๕๓๓

๘. **โรงรถ** (๖ x ๙ เมตร จอดรถได้ ๒ คัน + ห้องยามยาวตลอดด้านกว้าง) สร้างเสร็จใช้งานได้ พร้อมกับศาลาใหญ่ แต่ทาสีเสร็จ ๒๗ ธ.ค. ๒๕๓๒

๙. **กุฏิเล็กบนเขา** (๓ x ๕ เมตร) เตรียมพื้นที่พร้อมที่จะสร้าง ๒๗ มิ.ย. ๓๓ เสร็จเรียบร้อยทำพิธีถวาย ณ ๑๒ ส.ค. ๒๕๓๓

๑๐. **ศาลานั่งพักริมทาง** (๒ x ๖ เมตร) เริ่มสร้าง ๑๖ ต.ค. เสร็จ ๒๒ ต.ค. ๒๕๓๔ (อยู่ถัดจากโรงรถไปทางถนนขึ้นเขา)

๑๑. **โรงพักแมลง** (ประมาณ ๒ x ๓ เมตร) สร้างจวนเสร็จ ณ ๒๗ มิ.ย. ๒๕๓๓ (ใช้เวลาสร้าง ๒๐ วัน) และได้รื้อลง ณ ๑๙ พ.ค. ๒๕๓๖ เพื่อจะสร้าง กุฏิหลังใหม่ ถัดจากโรงรถ (ตั้งอยู่ตรงหน้ากุฏิใหม่นั้น)

๑๒. **อ่างเก็บน้ำบนเขา** (๖.๕๘ x ๑๐.๕๓ เมตร สร้างด้วยคอนกรีต จุน้ำ ๕ คันรถ แต่อาจเพิ่มได้เต็มที่ถึง ๖ คันรถ ใช้ ๒ วันต่อ ๑ คันรถ) ทำเสร็จ ๒๓ ธ.ค. ๒๕๓๒ และเริ่มปล่อยน้ำลงมาใช้ ๒๗ ธ.ค. ๒๕๓๒

๑๓. **ไฟฟ้าเข้าสำนัก** (ระยะทาง ๘๐๐ เมตร) ติดต่อ กฟภ. มาดำเนินการตั้งเสาไฟฟ้า เดินสายไฟ และติดหม้อแปลงขนาด 30 KVA เสร็จ ๖ ส.ค. ๒๕๓๓ เริ่มจ่ายไฟฟ้าเข้ามาในสำนัก ณ ๗ ส.ค. ๒๕๓๓

ข. ส่วนเพิ่มและปรับเพื่อรับการขยาย

๑. **กุฏิหลังใหม่** (๕ x ๙ เมตร แบ่งเป็น ๓ ห้อง อยู่ถัดโรงรถไปทางตะวันออก) เริ่มสร้าง ๒๐ พ.ค. ๒๕๓๖ เสร็จ ๙ ก.ค. ๒๕๓๖ (ใช้วัสดุจากบ้านหลังเก่าของคุณบุญเจิด ที่ประชานิเวศน์ ๑)

๒. **เรือนพักญาติโยม** ๒ (๕ x ๖ เมตร อยู่ใกล้ทางขึ้นยอดเขา ฝั่งตะวันตกเฉียงเหนือ ตรงข้ามกับศาลาสายใจธรรม) เริ่มสร้าง ๖ ก.ค. เสร็จ ๗ ก.ย. ๒๕๓๖ (ใช้วัสดุจากบ้านหลังเก่าของคุณบุญเจิด ที่ประชานิเวศน์ ๑)

๓. **ห้องน้ำและโรงเก็บเครื่องปั่นไฟ** (๒.๕๐ x ๕.๐๐ เมตร ด้านหลังโรงรถ พร้อมทั้งย้ายสายไฟตามไปจากโรงเก็บเดิม ซึ่งอยู่ระหว่างทางจากโรงครัวมาขึ้นเนินที่ตั้งศาลาใหญ่) สร้างในช่วงเวลาที่พระสงฆ์เดินทางจาริก ในสหรัฐอเมริกา ๑๙ พ.ค. - ๑๔ ก.ค. ๒๕๓๕

๔. **ห้องน้ำเพิ่มใหม่** (๓ x ๓ เมตร ๒ ห้อง + ที่ปัสสาวะชาย ๔; ด้านหลังโรงรถ ถัดออกไปจากห้องน้ำในข้อ ๓.) สร้างเมื่อ ๒๐ ก.ย. ๒๕๓๕ เพื่อให้ทันงานตักบาตรเทโว ที่จะมีในวันที่ ๑๑ ต.ค. ๒๕๓๕ (แต่งานได้งดไปเพราะพระเทพเวทีอาพาธ)

๕. **สระน้ำเชิงเขา** (๓๗ x ๑๔๐.๕๐ เมตร แบ่งเป็นบ่อน้ำใช้ยาว ๔๘.๕๐ เมตร + บ่อกรองยาว ๙๒ เมตร ในที่ ๖ ไร่ของคุณบุญเจิด) เริ่มขุดโดยทำถนนรอบบริเวณ ณ ๑๒ มี.ค. ๓๕ และตั้งเครื่องสูบน้ำต่อท่อส่งน้ำขึ้นไปเก็บในอ่างเก็บน้ำบนเขา สร้างเสร็จ ระหว่างที่พระสงฆ์จาริกในสหรัฐอเมริกา ๑๙ พ.ค. - ๑๔ ก.ค. ๒๕๓๕

๖. **กรงกันภัยแก่ไก่นก** (๕.๕๐ x ๗ เมตร) ลุงเภา ย้ายกรงใหญ่สำหรับคุ้มกันภัยแก่นกและไก่ที่ยังช่วยตัวเองไม่ได้ดี จากริมทางขึ้นยอดเขาฝั่งตะวันออกเฉียงใต้ มายังฝั่งตะวันตกเฉียงเหนือ โดยเริ่มงานวันที่ ๑๘ มีนาคม ๒๕๓๕

ถ้าเรียงตามลำดับวันเวลาที่ก่อสร้างจะได้ดังนี้

พ.ศ. ๒๕๓๒ = ศาลาใหญ่ - โรงรถ - ศาลาเล็กบนลานธรรม - อ่างเก็บน้ำบนเขา - เรือนพักญาติโยม ๑

พ.ศ. ๒๕๓๓ = หอธรรม (บรรณศาลา) - โรงครัว - โรงพักแมลง – ไฟฟ้าเข้าสำนัก - กุฏิเล็กบนเขา

พ.ศ. ๒๕๓๔ = ศาลาสายใจธรรม - เรือนพักคนใน – ศาลานั่งพักริมทาง

พ.ศ. ๒๕๓๕ = กรงกันภัยไก่นก - สระน้ำเชิงเขา – ห้องน้ำและโรงเก็บเครื่องปั่นไฟ – ห้องน้ำเพิ่มใหม่

พ.ศ. ๒๕๓๖ = กุฏิหลังใหม่ - เรือนพักญาติโยม ๒